

ΦΥΛΛΑ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ

Πειραιεύς 31 Μαΐου

Κάθε νέος ύπουργος τῆς Παιδείας πού ἔρχεται στήν Ἑλλάδα πρέπει ὅλοι νά κάνουνε τὸ σταυρὸ μας καὶ νά λέμε ὁ Θεὸς νά τὸν φωτίσῃ κοντὰ στὶς ἄλλες του μεταρρυθμίσεις γιὰ τὸ ἐκπαιδευτικὸ σύστημα, πού ἐπιβάλλονται ἀπὸ τὴν πρόοδο τῆς ἐπιστήμης, νά κηρύξῃ τὴ μεγάλη καὶ προοδευτὴν ἐπανάστασι στὴ εἰσαγωγὴ τῆς ἐθνικῆς μας γλώσσας, τῆς γλώσσας τοῦ λαοῦ, στὴ διδασκαλία τῶν μαθημάτων. Ἐἶνε καιρὸς πλείον τὸ ἔθνος νά μιλήσῃ τὴ γλώσσα του, νά διδαχθῇ πρακτικὰ μαθήματα τῆς ζωῆς στὴ γλώσσά του γιὰ νά τὰ νοιώσῃ καλλίτερα καὶ τοῦ ἀποφέρουν τοὺς καρποὺς πού περιμένει. Ἐἶνε καιρὸς νά παύσῃ νά στρεβλώνεται ἡ φυσικὴ ἀντίληψι στὶς παιδικὲς διάνοιες· ὁ κάθε γραμματοδιδάσκαλος νά παρασταίῃ τὸν Ἑνοφῶντα καὶ τὸν Θεουκίδην ἢ ἐπιστῆμῃ νά φασκίωνεται μὲ τὰ σάβανα αἰγυπτιακῆς μούμιαι· ὅλες οἱ πρακτικὲς γνώσεις νά ξανοίγουν κάτω ἀπὸ ἓνα οὐιγλῶδες, ψυχρὸ καὶ ἀνόητο λεκτικόν. Τὴν ἐλληνικὴν μας καταγωγὴ κανένας φόβος δὲν ὑπάρχει νά μᾶς τὴν ἀρνηθοῦν ἢ νά μᾶς τὴν πάρουν ἂν παραδεχθοῦμε τὴ σημερινή μας γλώσσα στὴ λογικὴ ἐξέλιξι τῆς ἀρχαίας πού τὴν ἐπέβαλε ὁ χρόνος καὶ τὰ τόσα ἱστορικὰ περιστατικὰ τοῦ ἔθνους, οὔτε ὁ Παρθενῶνας εἶνε κίνδυνος νά φύγῃ ἀπὸ τὴ θέσι του· ἀλλὰ Ἑλληνες κατοικοῦντες τὴν ἐνδοξὸν χώραν, εἴμεθα ὁ μόνος λαὸς πού ἀκριβῶς ἀπὸ τὸν τρόπο τῆς διδασκῆς στὰ σχολεῖα γνωρίζουμε ὀλιγώτερα ἀπὸ κάθε εὐρωποῖο τοὺς ἀρχαίους μας συγγραφεῖς καὶ οὔτε μπορούμε νά βγάλουμε ἀπ' αὐτοὺς τὸ ἠθικὸ καὶ χρήσιμον καὶ ἐθνικὸ δίδαγμα ὅπως μᾶς τοὺς διδάσκουν στὰ σχολεῖα καὶ μᾶς τοὺς κάνουν ξένους καὶ ἀπροσπέλαστους.

Πρέπει νά παρῆ ἡ ἀπόφασι ὅτι εἶνε ἀδύνατον τὸ ρεῦμα τοῦ χρόνου νά ξαναγυρίσῃ καὶ οἱ νεκροὶ ἦχοι νά ἀναστηθοῦν, καὶ πρέπει νά θεωρηθῇ ὡς εὐγένεια καὶ ὄχι ὡς προστυχιὰ νά μιλήῃ κανεὶς τὴ γλώσσα τοῦ λαοῦ ἀφοῦ αὐτὴ εἶνε καὶ ἡ ἀληθεσττέρα καὶ ἡ καθαρῶς ἐλληνικὴ στὴ σύνταξί της, στὴ διατύπωσι τῆς σκέψεως, στὸ ξεδίπλωμα τῶν εἰκόνων καὶ ἡ ἄλλη εἶνε ἡ βάρβαρη καὶ ἡ ψεύτικη καὶ ἡ ξένη.

Καὶ ἡ ἐξάπλωσι τῆς παιδείας στὸν τόπον μας πού ἡ ἀναλογία της

εἶνε ἀπελπιστικὴ στὸ σκότος τῆς ἀγραμματοσύνης ἀνάμεσα στοὺς χωρικοὺς πληθυσμοὺς, σχετικῶς μὲ ἄλλα ἔθνη, πάντα θὰ καρκινωβατῇ ὅταν οἱ γραματοδιδάσκαλοι τῶν χωριῶν μας παρουσιάζονται ἐκεῖ ὡς ὄντα ἀπὸ κάποιον ἄλλο κόσμον φερμένα καὶ τὰ χωριατόπουλα δὲν τοὺς νοιώθουν καὶ τοὺς τρομάζουν καὶ φεύγουν τὰ σχολεῖα. Καὶ πάνω σ' αὐτὴ τὴν ἀδικία ἔχουμε νά σᾶς διηγηθοῦμε καὶ πού ἀκούσαμε ἐδῶ στὸν Πειραιᾶ καὶ εἶνε πολὺ χαρακτηριστικόν. Κ' ἀποβλέπει κι' αὐτὸ τὸν ὑπουργὸ τῆς Παιδείας ἀφοῦ ἀνάγεται στὸν κύκλο τῶν θρησκευτικῶν μας πραγμάτων. Ἐνας ἱεροκῆρυκας καὶ δὲν διστάζομεν νά τὸν ὀνομάσωμεν, εἶνε ὁ αἰδεσιμώτατος κ. Ἰερώνυμος Βλαχάκης μὲ τὸ νά ξέρῃ τ' ἀρβανίτικα ἔκαμε ποτὲ μιαν περιοδείαν εἰς τὰ ἀρβανιτοχώρια τῆς Ἀττικῆς καὶ ἐμίλησε στοὺς χωριάτες σ' αὐτὴ τὴ γλώσσα. Ἐἶνε ἀπερίγραπτος ὁ ἐνθουσιασμὸς τῶν ἀλθανοφῶνων ἐκείνων πληθυσμῶν, ὅταν ἀκούσαν τὸ θεῖον κήρυγμα στὴ γλώσσά τους καὶ κατάλαβαν τί ἤθελε νά τοὺς πῇ.

— Ὁ Θεὸς νά σὲ πολυχρονῇ, παπᾶ μου, τοῦ φώναξαν ἐνθουσιασμένοι, πού ἤλθες κι' ἀκούσαμε κι' ἐμεῖς δύο λόγια γιὰ νά σώσουμε τὴ ψυχὴ μας καὶ τὰ καταλάβαμε. Ὅσοι ἤλθαν ἴσα μὲ τώρα μᾶς μίλησαν σὲ μιὰ γλώσσα πού δὲ νοιώσαμε τίποτε.

Καὶ μὴν ὑποθέσῃ κανεὶς ὅτι πρόκειται ἀποκλειστικῶς περὶ διαλέκτου, καὶ τὸ γεγονός δὲν ἔχει τὸ γενικώτερον χαρακτηρισμὸ πού τοῦ ἀποδίδουμε. Οἱ ἀλθανόφωνοι ἐκεῖνοι πληθυσμοὶ ξέρουν καλὰ τὰ ἐλληνικά, τὴ γλώσσα δηλαδὴ ὅλου τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἂν ὁ αἰδεσιμώτατος κ. Βλαχάκης τοὺς μιλοῦσε ἀπλᾶ, ἐπίσης θὰ τὸ καταλάβαιναν.

Τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν χωρικῶν τὸν συνεμερίσθη καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἱεροκῆρυκας καὶ μὲ πολλὴν του χαρὰν διηγεῖται, ὡς μᾶς λέγουν, τὸ ἀνέκδοτον. Ἄλλὰ ὅποια ἀντίφασι στὸν ἴδιο τὸν ἄνθρωπον! Ὅσακις ἀνεβαίνει στὸν ἄμβωνα στὶς ἐκκλησίας τοῦ Πειραιῶς, ὅπου τὸ ἀκούει τόσος ἀπλοῦκος λαὸς, μιλάει μιὰ γλώσσα πού κι' ἐμεῖς τρομάζουμε νά τὴν καταλάβουμε!

Πῶς τὸ ἐξηγήτε αὐτό;

Μαντεύουμε πῶς πολλοὶ εἶνε ἔτοιμοι νά τὰ βάλουν μὲ τὸν παπᾶ. Ὅχι! Δὲν εἶνε δυνατόν τόσῳ μορφωμένος κληρικός—γιατί κι' αὐτὸ ἀκόμα τὸ εἶδος τῆς μορφώσεως ἐφ' ὅσον εἶνε σχετικόν πρέπει νά τὸ ἐξαιρούμε—νά ἔρχεται σὲ τέτοια ἀπελπιστικὴ ἀντίφασι μὲ τὸν ἑαυτὸ του καὶ νά μὴν αἰσθάνεται τὴν ἱερὰν ὑποχρέωσιν πρωτίστως νά γίνεταὶ καταληπτὸς στὸ ποιμνίον του. Ἄλλὰ ἡ κοινὴ γνώμη μὲ τόσων χρόνων ἀντεθνικὴ ἐργασία ἔχει δηλητηριαστῇ καὶ ἂν ἐτολμοῦσε νά μιλήσῃ στὴ γλώσσα τοῦ λαοῦ ἦταν φόβος πολλοὶ ἀπὸ τὸ ἀκροατήριόν του ἀπὸ κείνους πού θέλουν νά μιλάνε μὲ ἀρχαίους τύπους—ὦ! τὰ ἀξιοθρήνητα θύματα αὐτῶν τῶν τυράννων ὅταν τὸ δηλητήριο ἐφθασε πιά καὶ στὶς λαϊκὲς τάξεις κι' ἔχουμε τίς κωμικωτέρας ἀπηχῆσεις διαλόγων ὡσὰν ἐκείνους τῶν ἀριστοτεχνικῶν ἥρώων τῆς διηγηματογραφίας τοῦ κ. Μήτσου Χατζοπούλου—ἦταν ἀληθεια φόβος νά στιγματισθῇ ὡς βέβηλος ὁ ἱερεὺς καὶ ἐπειδὴ τὸ ἱερατεῖον μας τρέφει μακρὰν τὴν κόμην νά θεωρηθῇ, ποιὸς ξέρει, καὶ ὡς μαλακί α ρ ὀ ς καὶ νά ἐκβληθῇ τοῦ ναοῦ.

Και βέβαια σθένος ἡρώων στους ἀγῶνας τῶν ιδεῶν δὲν θὰ μπορεῖ νὰ περιμένη κανεὶς ἀπὸ τὸν καθένα ἂν καὶ οἱ παπᾶδες καὶ ἰδίως ὅσοι φιλοσοφοῦν τὸν ἄμβωνα μποροῦσαι νὰ κυττάζουν λίγο στὴ παράδοσι τῆς ὀρθοδόξου ἑλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ νὰ ἐμπνευσθοῦν ἀπὸ ἕνα θεσπέσιο πρόδρομό τους πού ἐλάμπρυνε τὸ ἐκκλησιαστικὸ μας βῆμα, ὅπως εἶνε ὁ Μηνιάτης.

Γι' αὐτὸ ἐμεῖς περιμένουμε τὸ σύνθημα ἀπὸ ἐκεῖ πού ὑπάρχει δύναμις νὰ ἐπιβληθοῦν καὶ νὰ κατισχύσουν καὶ νὰ νικήσουν τέτοιας ἐθνικῆς σημασίας ἀγῶνες. Μόνον ὅταν εὑρεθῇ ἕνας ὑπουργὸς τῆς παιδείας πού τὴν ἀγάπη του πρὸς τὴν πατρίδα του νὰ τὴν ξετυλίξῃ σὲ μιὰ τέτοια σημαία ἐθνικῆς ἐπαναστάσεως, ὑπάρχει ἐλπίς τὸ μικρὸν αὐτὸ Κράτος ἀπολυτρωνόμενον καὶ σπάζον τις ἀλυσίδες τῆς ἐσωτερικῆς του αὐτῆς σκλαβιάς, νὰ βρῇ κοντὰ στίς ἄλλες του προσπάθειες νέα δύναμι καὶ νὰ τραβήξῃ σύντομα τὸ δρόμο τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς κοινωνικῆς καὶ ἐθνικῆς του ἀποκαταστάσεως. Κάθε ἀναβολὴ δὲν εἶνε παρὰ στασιμότης ἀπὸ κάθε πρόοδο, μαρasmus καὶ ἐπὶ τέλους ἐθνικὸς θάνατος.

Οἱ ἀναγνώσται μας πρὸς τὴν θὰ διαβάσουν ἕνα γράμμα πρὸς τὸ «Περιοδικόν μας», πού τὸ στολιζέει μιὰ ἀπὸ τίς προσφιλέστερές τους ὑπογραφές. Εἶνε ὁ ποιητὴς κ. Μαλακάσης ἐκεῖνος

Μία φιλολογικὴ ἀποκρίσις

πού πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν μᾶς ἔδωκε ἕνα ζωντανὸ σκίτσο τοῦ Ἰωάννου Μωρέα καὶ μιὰ ἀριστουργηματικὴ ἔμμετρον μετάφρασι μερικῶν ἀπὸ τίς «Στροφές» του. Καὶ τὸ γράμμα αὐτὸ τοῦ κ. Μαλακάση, μιὰ ἐξομολόγησι χωρὶς ἐπιφύλαξι τεχνίτου ἀγαπῶντος τὴν τέχνην, εἶνε εἰς τὸ βάθος μιὰ προσωπικὴ ἀποκρίσις ὄλων τῶν συναδέλφων του πέρα καὶ πέρα. Ὁ κ. Μαλακάσης δὲν μᾶς λέγει πῶς θὰ περπατήσῃ μόνος καὶ πού θὰ ξαποστάσῃ στὸ ἀντίκρισμα τοῦ φιλολογικοῦ του ὄνειρου καὶ μὲ ποιὸς θὰ συντροφευθῇ νὰ τοῦ συμμερισθοῦν τὴν προσωπικὴ του γνώμη καὶ ἀγανάκτησι καὶ ἀπελπισία. Ἐπὶ τέλους δὲν θέλει νὰ κάμῃ σχολήν, οὔτε ζητεῖ ὀπαδοὺς. Ἀγανακτῶν καὶ ἀποκηρύσσων δὲν ὑψώνει δική του σημαία. Ὁ τρόπος μάλιστα μὲ τὸν ὅποιον ὁμιλεῖ, ξένος ἀπὸ κάθε συζητητικὴ τεχντροπία, ὀδεῖ στὸ γράμμα του περισσότερα δικαιώματα νὰ τὸ προσέξουν ὅσοι ἐνδιαφέρονται στὸν τόπο μας γιὰ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ὡς ἕνα σημεῖο πού ἐξίχνιάζει κάτι ἀπὸ τὴν κοινὴν γνώμη. Ὁ ποιητὴς τῶν «Συντριμάτων» θέλει νὰ παρουσιασθῇ μὲ τὸ γράμμα αὐτὸ ὡς ἕνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς χωρὶς καμμίαν ἀτομικὴ φιλοδοξία καὶ τοῦτο εἶνε χαρακτηριστικόν· καὶ οἱ ἀναγνώσται μας δὲν λησμονοῦν, ὅτι ὅταν ὁ κ. Μαλακάσης ἔγραψε περὶ τοῦ Ἰωάννου Μωρέα εἰς αὐτὰς ἐδῶ τίς σελίδες, πρῶτα-πρῶτα ἐγρόντισε ν' ἀποκηρύξῃ τὸν ἑαυτό του.

Οὐσιαστικῶς τὸ εἶδος αὐτὸ τῶν φιλολογικῶν διαδηλώσεων ὅσῳ καὶ ἂν εἶνε ἄξιον προσοχῆς ὡς φαινόμενον μιᾶς ἐποχῆς, ὡς ἀπηχοῦν πόθους, αἰσθήματα καὶ ιδεώδη δὲν προσφέρει καμμίαν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν τέχνην. Ἐν δόγμα τὸ ὅποιον ἐπανέρχεται εἰς κάθε μίαν ἀπὸ τίς γραμμὲς τῆς

φιλολογικῆς ἀποκηρύξεως τοῦ κ. Μαλακάση εἶνε, ὅτι δὲν ὑπάρχει Νεοελληνικὴ Φιλολογία μὲ ἐθνικὸν χαρακτήρα. Ἐννοεῖται, ὅτι ὁ κ. Μαλακάσης σπεύδει νὰ μᾶς εἰπῇ προκαταβολικῶς, ὅτι «ἡ Τέχνη εἶνε μιὰ ἐκτὸς τόπου καὶ χρόνου» καὶ ὅτι ὁμιλῶν περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτήρος τῆς ἐν ἐνοσὶ «τίποτε πού νὰ μυρῖξῃ τυρόγαλα κ' νὰ ἔχῃ νὰ κάμῃ μὲ ἀδελφοκτόνα ὄπλα ἢ τέλος πάντων νὰ στρέφεται γενικώτερον εἰς ἡθὴ καὶ ἔθιμα πατριωτικά—λέγει—ὄχι βέβαια, ἀλλὰ κάτι πού νὰ ἔχει δικό του χαρακτήρα κτλ.». Τὸ ζήτημα ὅπως βλέπετε ἐπανέρχεται στὴ στερεότυπὴ του ἔκφρασι. Ἀπὸ μιὰ ἄλλη διεύθυνσι μᾶς ἔρχεται ἡ γερμάνη ἀπὸ γερμανικὴ δύναμι καὶ εἰλικρίνεια—καὶ πάντα ζηλεύει κανεὶς ἀπὸ ἕνα τόπο ὅ,τι ἔχει ἔξοχο στὴν ὑψίστη ἐκδήλωσι τῶν ἀνθρωπίνων αἰσθημάτων—πολεμικὴ τοῦ κ. Καμπύση πού ζητεῖ τὸ φῶς τῆς ζωῆς καὶ ἀπὸ τὸν πιὸ μακρυσμένο φῆρο, ἀπὸ τίς πιὸ ἀλαργινότερες ζενιτιές, aus fernsten Fernen! Ἡ πολεμικὴ αὐτὴ θὰ ἦταν ἡ καλλίτερη ἀπάντησι στὴν ἀπελπισία τοῦ κ. Μαλακάση γιὰ τὸν ὅποιον ὁ κ. Καμπύσης οὔτε στὸ ἔλεος τῆς παρωδίας βρίσκει χάριν ἀπὸ τὸν ποιητὴν τῶν «Συντριμάτων» τέλεια ἀπελπισμένον καὶ γι' αὐτὴν ἀκόμα τὴν ὑπερούσια ζωὴ τοῦ ἔθνους ὡς ἐλευθέρου ἔθνους καὶ προβλέποντος τὸν θάνατόν του ἐπικείμενον, ὅσῳ καὶ ἂν ἡ πολεμικὴ τοῦ κ. Καμπύσης ὀρισμένως γιὰ μερικὰ ἀπὸ τὰ πρόσωπα πού θίγει δὲν εἶνε στὴ σειρὰ τῶν σκέψεών μας καὶ μᾶς φαίνεται κάπως ὑπερβολικὴ: ἔξαφνα γιὰ τὸν κ. Καρκαβίτσα καὶ τὸν κ. Ἐπισκοπίπουλον καὶ τὸν κ. Γρυπάρη κάθε ἄλλο παρὰ ψυχαιστὰς ὅπως ὁ κ. Καμπύσης τοὺς ὀνομάζει.

Καὶ ἔτσι πάλι συνδέοντες αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς διατυπώσεως τῆς γνώμης δύο ἐκλεκτῶν συγγραφέων μας βλέπουμε μὲ πολλὴ μας χαρὰ τὴν ἀνάγκη νὰ γίνῃ κατὶ καλλίτερον καὶ τελειότερον στὰ φτωχὰ μας γράμματα καὶ τὴ συναίσθησι τῆς ἀνάγκης μιᾶς ξεχωριστῆς ἐλεύθερης γνώμης. Τὸ πῶς θὰ γείνη εἶνε πάντα γιὰ μᾶς τὸ δευτερεύον ζήτημα. Ἡ πατρίδα μας εἶχε τὸ ἀτύχημα νὰ χαθῇ σὲ μεγάλα λόγια, νὰ ὑποδουλώνεται σὲ ὄρους καὶ φράσεις σὲ ὅλες τίς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς τῆς. Ἄν ἡ φιλολογία τῆς μακρὰ ἀπὸ τὴ στενὴ τῆς τεχνικῆς ἐκδήλωσι γιὰ τὴν ὅποιαν εἶνε ἐλεύθερος ὁ καθένας νὰ ἐμπνέεται ἀπ' ὅπου θέλει, δύναται νὰ κάμῃ κατὶ ἐθνικὸ αὐτὸ τὸ κατὶ θὰ εἶνε ὅταν ἐπιβάλλει στὸ ἔθνος τὴν ἀληθινὴν του γλῶσσα καὶ σ' αὐτὸ εἴμεθα ὅλοι σύμφωνοι καὶ σ' αὐτὸ τείνουν οἱ ἀγῶνες ὄλων ὅσοι ἀπὸ μιὰ ὑπερτερὴ συναίσθησι αἰσθητικῆς ἐκλεκτικότητος ἀφ' ἐνός καὶ πατριωτικοῦ καθήκοντος ἐξ ἄλλου θέλουν νὰ κτυπήσουν τὸ σημερινὸ ἐθνικὸν φέμμα. Ἡ φιλολογικὴ ἐθνικὴ ἐτικέττα δὲν παίρνεται ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ εἶδος τῶν ἔργων τοῦ συγγραφέως, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ὑπέροχην μορφὴν τους ὅταν ἡ δημιουργικὴ διάνοια κατωρθῶναι νὰ τὰ ὑψώσῃ στὰ μεγάλα ὑψη τῆς ἀληθινῆς τέχνης. Καὶ θὰ ἐλέγχαμεν εἰς τὸν κ. Μαλακάσην ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀγγλικὴ φιλολογία ὑπὸ τὸν συνηθηματικὸν ὄρον πού ἐννοεῖ τὰς ξένας φιλολογίας, ἀλλὰ Σαίξπηρ ἀγγλὸς συγγραφεὺς δὲν ὑπάρχει νορθηγικὴ φιλολογία, ἀλλὰ Ἴψεν Νορθηγὸς συγγραφεὺς. Ὁ καθὼς πού κατορθῶναι νὰ φέρῃ τὴν τέχνην ἔξω ἀπὸ τὰ στενὰ ὄρια τῆς πατρίδος του αὐτὸς εἶνε ὁ μεγάλος πλάστης καὶ ἡ τέχνη εἶνε πλά-

σμα του ανεξάρτητα από τὴ μορφή πού παρουσιάζεται. Ἡ πάλη, οἱ τεχνικὲς ἀνησυχίες, οἱ ἀμφιβολίες, οἱ διάφορες τεχνοπτικές μετὰ τὰ πολυώνυμά τους συνθήματα, βασιανιστήρια ἀντάξια τῆς σημερινῆς βαναύσου μορφῆς τοῦ κόσμου, ὅλα ὅσα φεύγουν ἀπὸ τὴ σαφήνεια καὶ τὴν ἀπλότητα, μ' ἓνα λόγο ὅλοι οἱ φιλολογικοὶ ἐπηρεασμοὶ πού παίρνουν στὴ μόδα καὶ ἐπιβάλλονται εἰς τρόπον ὥστε νὰ λέγεται ὅτι πότε τὰ παγκόσμια γράμματα ἐπηρεάζονται ἀπὸ τὴν ἰταλικὴ φιλολογία πότε ἀπὸ τὴν σκανδιναυικὴ καὶ πότε ἀπὸ τὴ ρωσικὴ, καὶ πότε ἀπὸ τὴ γερμανικὴ, αὐτὰ εἶνε στὴ καθημερινῇ συζήτησι τὰ δημιουργοῦντα τὴς ξεχωριστῆς προτιμήσεως, καὶ ἔδῳ εἶνε πάλι ἐλεύθερος ὁ καθένας νὰ διδῇ τὴ προτίμησίν του ὅπου θέλει.

Στὰ δικά μας εἶνε ἀλήθεια ὅτι ὁ κ. Μαλακάσης δὲν ἔχει καμμιὰ ἀνοχὴ καὶ τὰ ἀποκρούσει ὀλοτέλα. Ἐμεῖς ὅμως χωρὶς νὰ ἔχουμε τὴν ἀπαισιοδοξία του καὶ χωρὶς νὰ βλέπουμε κανένα Γκαϊτὴ ἀκόμα ἢ Σαϊξσπέρ στὴν Ἑλλάδα, ξέρουμε ὅμως πολλοὺς στὸ ἀνάστημα τοῦ Λαζάρεβιτς, γιατί πάντα καὶ ἡ φυλετικὴ ἀκμὴ ὑπὸ ὀρισμένης συνθήκας ἔχει νὰ κἀνῃ πολὺ στὴ τέλνῃ καὶ δὲ πιστεύουμε ἢ Σερβία νὰ ἄρχισῃ νὰ ἐπαγγέλλεται τὴ φιλολογικὴ ἀναγέννησι τοῦ κόσμου.

Μένει ἔσως τώρα μιὰ ἄλλη ἐξήγησις γιὰ νὰ κλείσουν οἱ γραμμὲς αὐτῆς, σχετικῶς μετὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον—ἡ λέξις μᾶς ἔρχεται ἀπὸ ἀγαπητὸν ξένον συγγραφέα συνεργάτην μας—πού ἄρχισῃ νὰ γίνεται στὸ «Περιοδικόν Μας» μεταξὺ τῶν συνεργατῶν του. Εἶνε τοῦτο νομιζόμεν ἓνα σύστημα προόδου καὶ πού ἐξυπηρετεῖ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴ ζωὴ ἀρκεῖ ὅτι ὅλοι συμφωνοῦμε στὸ γλωσσικὸ ζήτημα καὶ ἔδῳ ἔχουμε σταθερὴ ἀπόφασι νὰ προδοῦμε μετὰ τὸν φανατισμὸν ὀόγματος. Δὲν μένει παρὰ ν' ἀρχίσῃ μιὰ συστηματικὴ ὁμοιομορφία ἔργων γραμμένων στὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ, στὴν ἀληθινὴ γλῶσσα τοῦ ἔθνους. Βέβαια πὼς αὐτὴ ἢ μεταστροφὴ χωρὶς τὴ τυραννίαν τῆς διγλωσσίας θὰ δώσῃ μιὰ μέραν νέα δύναμι στὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ θὰ τὰ ὑψώσῃ μετὰ τὸν καιρὸ στὰ ἐπίπεδα τῆς μεγάλης τέχνης.

Ἀπέθανε ἄξαφνα στὸ Μόναχο ὁ διάσημος τενόρος τῆς βασιλικῆς ὀπερας τοῦ Μονάχου Ἑρρίκος Φόγλ. Στὴ ζωὴ του περιέχεται ἀλάκερη ἢ διακόμενος τῆς Βαγνερικῆς κυριαρχίας.

Ἐνας δημιουργὸς τοῦ βαγνερικοῦ θεάτρου Γεννήθηκε στίς 15 τοῦ Γενάρη τοῦ 1845 καὶ νωρὶς μπῆκε στὴ βασιλικὴν ὀπερα τοῦ Μονάχου στὰ 1865. Στὰ 1868 παντρεύ-

τηκε μετὰ τὴν πρῶταν τοῦ ἴδιου θεάτρου Τερέζαν Τόμα, καὶ στὰ πρόσωπά τους ἀντανακλιόνταν ὡς τελευταία ἢ ἐνσάρκωσι τῶν ἡρώων τοῦ Ριχάρδου Βάγνερ. Καταδικωμένοι ἀκόμα καὶ σφουρίζομενος ὁ Βάγνερ ἐσύνηχε τὸ ζευγάρι τῶν Φόγλ, πού κάτου ἀπὸ τὴν ἐπιδειχτικὴ προστασία τοῦ ἀειμνήστου βασιλῆ τῆς Βαβαρίας Λουδοβίκου τοῦ Β' σιγὰ σιγὰ τὸν ἐπέβαλε στὸ Μόναχο καὶ στὸν κόσμον. Ἀληθμόνητες κατανταίνουσι γιὰ τὸ Μόναχο οἱ βραδείες πού πεισματωμένοι ὁ Λουδοβίκος διέταξε νὰ κλειτὸ θέατρο γιὰ τὸ ἀκαλαίστητον κοινὸν καὶ μόνος αὐτὸς ἀπολάμβανε τὰ

βαγνερικὰ ἀριστουργήματα ἀπὸ τὴ δυάδα τῶν Φόγλ καὶ μετὰ τὴ μοναδικὴ τοῦ κόσμου ὀρχήστρα, διευθυνόμενῃ ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸ Βάγνερ, πού τὸν εἶχε κάνει καὶ διευθυντὴ τῶν δύο βασιλικῶν θεάτρων. Κι ὅταν ὕστερα ὁ Λουδοβίκος ἀρώστησε καὶ ἀπομακρύνθηκε στὰ μαγικὰ καὶ μυθικὰ ἐκείνα παλάτια, πού σὲ κάθε κορφή τῶν βαγνερικῶν Ἀλπεων ἔγχιζε καὶ δὲν ἐδέχονταν ἀπολύτως κανένα, ὁ Φόγλ μόνον, μέσα σὲ ἀπαράμιλλη βάρκα πού τὴ ἔφερεν μεγάλος καὶ φανταστικὸς κύκνος, στὴ μικρὴ λίμνη τοῦ Ὀνσθαγκάου, τοῦ ἔκανε συντροφιά, τραγουδώντας του τὸ Λόεγκριν, ἐνῶ ὁ βασιλῆς στὸ μοναδικὸν παλάτι τοῦ Σβαγκσταίν, βγαλμένος στὴ βεράνταν, τὸν ἄκουγε καὶ τὸν ἀπολάμβανε μετὰ τὸ σεληνόφωτον, χανόμενον ἀπαλὰ στὰ νούφαρα καὶ στίς ἰτῆς.

Ὁ Φόγλ ὡς τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου του παράμεινε στὴ θέσιν του, ἐνῶ ἢ κ. Φόγλ εἶχε ὑποχωρήσει στὰ 1892 καὶ ἢ ἐσπέρα τῶν ἀποχαιρετισμῶν τῆς μετὰ τοῦ κοινῶ, παραμένει ἀξέχαστη στὰ χρονικὰ τοῦ βασιλ. θεάτρου τοῦ Μονάχου. Τελευταία ὁ Φόγλ εἶχε πάθει ἐξασθένει τῆς φωνῆς του καὶ τὸ κοινὸν τοῦ Μονάχου ζητοῦσε πλέον τὴν ἀντικατάστασίν του, χωρὶς νὰ τὸν ἀποδοκιμάζει, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐπευφημίαν στὸ ζενίθ τῆς κ. Τερνίαν τῆς ἀντικαταστάτριας τῆς κ. Φόγλ. Μὰ τώρα οἱ ἐρωτευμένοι μετὰ τὸ Βάγνερ, καὶ οἱ προσκυνητάδες τοῦ Μπαϊρώιτ, δὲν θὰ ξανακούσουν πλέον τὸ μάγον Φόγλ, πού ἢ φιλοδοξία του εἶταν νὰ μὴ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸ Μόναχο πάρεξ γιὰ νὰνανεβαίνει στὸ Μπαϊρώιτ.

Πὼς μιὰ μεγάλη πατριωτικὴ ἰδέαν, πλεγμένη μετὰ τὰ ὀραϊότερα ἔθνικὰ ὄνειρα, σφιχτοδεμένη ἀκόμα μετὰ ἓνα ὄνομα πού μεγαλείτερον τὸ κάνει καθεμέρα ἢ ἀπόστασις, εἰμπόρεσε νὰ φθάσῃ ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Καποδίστρια ὡς τὸν καιρὸ τὸν δικὸν μας, σὰν πικρὴ

Τὸ δευτέρον Πανεπιστήμιον εἰρωνείαν, εἶνε μιὰ ἀπὸ τὴς τραγικῆς μεταβολῆς πού φέρνει ὁ χρόνος στὰ πράγματα καὶ στίς ἰδέας. Τὸ «Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον» ὡς τόσον, γιὰ τὴν ἰδρυσιν τοῦ ὀποίου σὲ πέντε χρόνια ἢ Ρωσικὴ Τράπεζα θὰ μᾶς παραδώσῃ ἓνα ἄγνωστο καὶ λησμονημένον κληροδότημα ὑπῆρξε ἓνα ἀπὸ τὰ μεγάλα πατριωτικὰ ὄνειρα στὸν καιρὸ πού ὁ μεγάλος πατριώτης ἄφινε τὸ χρῆμα του γιὰ μιὰ ἐνσάρκωσι τοῦ μέλλοντος, ὄνειρον ἐνωμένον ἔσως—ποτὸς ξέρει—καὶ μετὰ αὐτὴ τὴ Μεγάλῃ Ἰδέαν, ἂν κρίνῃ κανεὶς ἀπ' τὴν συγχινητικὴν ἀοριστίαν πού ἀναφέρεται στὸ παλῆρον ἐκεῖνον ἔγγραφο ἢ «ἑλληνικὴ πρωτεύουσα». Κλείνοντας τὰ μάτια του ὁ ζηντημένος πατριώτης ἤθελε νὰ πιστεύῃ πὼς στὰ 1905 τὸ ἑλληνικὸν ἰδανικὸν θὰ εἶχε ἐκπληρωθεῖ καὶ πὼς τὸ «Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον» εἰμποροῦσε νὰ ὑψωθῇ περήφανον στὸ πλευρὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας, πηγὴ φωτισμοῦ καὶ φυτῶριον νέας ἀνοίξεως τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων. Ὁ καιρὸς ἄλλοιῶς ἐκλωθε τὸ φτωχὸ καὶ περιφρονημένον ὕψωμα τῆς ἔθνικῆς ζωῆς. Καὶ σήμερον ἢ διαθήκη αὐτῆ, γυμνωμένη ἀπὸ τὰ ἰδανικὰ πού ἔκλεισε μέσα τῆς στὸ γεμάτον ἀπὸ ἀβαρίες ταξίδι τοῦ καιροῦ, πέφτει ἀναμέσων μας, σὰν ἀθέλητη εἰρωνείαν τῶν μεγάλων χρόνων. Καὶ ὅταν συλλογίζομεθα σήμερον.

τὸ νέο μέγαρο τοῦ «Κηποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου» ὑψωμένο διπλα στ' ἄλλα περιττὰ καὶ ἀνώφελα κτίρια τῆς ἑλληνικῆς πρωτευούσης, δὲν μπορούμε νὰ τὸ φαντασθῶμε ἄλλῶς χρησιμοποιημένο, παρὰ ὡς ἓνα ἄσυλο καὶ ἓνα πρυτανεῖο, γιὰ νὰ δέχεται ἐκείνους ποὺ θὰ βγαίνουν ἀνίκανοι νὰ ζήσουν ἀπὸ τὸ παλῆθ' Πανεπιστήμιο. Ἔτσι μόνον καὶ σὰν φαντασίας τραγικὸ πλάσμα τὸ ἓνα πανεπιστήμιο ἀντικρύζει τὸ ἄλλο.

ΦΕΓΓΑΡΙΑΣΜΑ

Πρόβαλες σὰν ἡ χαραυγὴ, δειλὴ καὶ ξαναμμένη
 ἔς τὴν κλίνην μὲ θαγιόφυλλα καὶ σμύρτα μυρωμένη,
 ποῦ θυμιατήρια ξωτικά τὴν εἶχαν θυμιατίση
 κι' ἀνθόνερα τὴν ἔρρανε μιά ξορκισμένη βρῦση,
 κ' εἶπες· «ὦ μάγε νικητὴ, τὴ σκλάβαν σου λυπήσου
 καὶ πᾶρε τὴν ἀγάπην μου, μὰ δὸς μου τὸ φιλί σου,
 γιὰτὶ κοντὰ σου μὲ τραβάει σὰ δίχτυ καὶ μὲ ζώνει
 κάτι ποῦ ἢ μέρα μάχεται κ' ἢ νύχτα ξεδιπλώνει!»

— Νυφούλα ἀλαφροσκιωτη, κ' ἰσκιοδεμένη τώρα,
 θυμᾶσαι τ' ἀνευλόγητα πρωτανθισμένα δῶρα,
 ποῦ στόλισα τὰ στῆθια σου μ' αὐτὰ καὶ τὴν ποδιά σου ;
 Μὰ σὰν ἐπῆρα τοὺς ἀνθοὺς κ' ἐγὼ τῆς παρθενιαῆς σου
 ἔς τὸ μυστικὸ ξεφάντωμα καὶ ἔς τ' ἄγριο πανηγύρι,
 ὅπου, ἄμεστί μου καλαμιά, μονάχην σ' εἶχα σύρη,
 ξάφνον μιά νύχτα ποῦ βαθεῖα τὴν ἐπιγε φοβέρα
 — ὁ Αὐγερινὸς καὶ τρόμος μου πρὶν ροβολήση πέρα
 καὶ πρὶν λαλήση ὁ πετεινὸς ὄχτρος καὶ κυνηγὸς μου—
 κ' ἔδγαλα ἀπὸ τ' ὄνειρέμα τοῦ ἐρωτικοῦ σου κόσμου
 κ' ἐνῶ τὰ μάτια σου ἀνοιγες τρελὰ κι' ἀλαφιασμένα,
 λόγ' ἄπονα σοῦ μίλησα ἔς τὰ λιόκρινά ριγμένα
 κ' εἶπά σου· « Ἀγουροξύπνητη, τὸν ὕπνον θὰ χορτάσης
 σὰν ἔρθῃ ὁ ἥλιος νὰ χαρῆ τὴν ἀγκαλιά τῆς πλάσης·
 μὰ τώρα ποῦ τὰ μάτια μου ξανοίγουν ἔς τὸ σκοτάδι
 χίλις ἀδερφά μου πνέματα στελεμν' ἀπὸ τὸν Ἄδην,
 ποῦ κ' ἡ καρδιά μου ἀκοίμητη βροντᾶει καὶ δὲ χορταίνει
 νὰ νοιώθῃ τὴν ἀγάπην τῆς χλωμῆς κι' ἀρρωστημένη
 σὰν τὸ φεγγάρι τὸ στερενὸ—ποῦ ἀγάλια τὸ μαραίνει
 ἢ νύχτα, λάμια πλάνισσα, τρελὴ καὶ μεθυσμένη—
 τώρα θ' ἀκούσης τὴ φριχτὴ σου μοῖρα, καὶ μὴν τρέμεις
 τί σοῦ τὴν ἐκλώθα καιροὺς ἔς τὸν κύκλο τῆς ἀνέμης :
 Ἐγὼ εἶμ' ὁ Ἀστραπόμορφος, ποῦ λέν τὰ παραμύθια
 πῶς μ' ἔσπειρεν ἡ Μάνα μου ἔς ἐνὸς γίγαντα στῆθια!

Κι' αὐτὸς μ' ἀνάστισε θεότρανον καὶ μοῦπεν, ὁ γονιὸς μου,
 ὁ Ἐλυμπος ὁ γίγαντας καὶ βασιλιάς τοῦ κόσμου,
 νᾶχῳ ὡς τὰ σύννεφα ψηλὸ τὸ μέτωπο, καὶ κάτου
 ν' ἀντιστυλώνωμαι βαρὺς ἔς τὴ ρίζαν τοῦ θανάτου
 καὶ μοῦπε «πάντα χαλασμοὺς τὸ μῖσος κ' ἢ φιλιὰ σου»!
 ὦ, νὰ σὲ φάγω ἢ ὤρα σου, καλὴ μου, κ' ἔτοιμάσου !
 Ἀθήνα Μᾶης 1900.

Ἰ. Βλαχογιάννης.

Ἡ ΕΥΘΥΜΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΑΦΟΡΙΣΜΟΙ

ΓΙΑ ΤΙΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

ΤΟΥ ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΥ ΝΙΣΤΕ

Οἱ γυναῖκες καὶ ἡ ἐντύπωσὶς τοὺς ἀπὸ μακρυνά.— Ἐγὼ
 ἀκόμη αὐτιά ; Μήπως εἶμαι ὅλος αὐτιά τίποτε ἄλλο ἀπὸ αὐτιά ; Νᾶμαι
 ἀνάμεσα στὴ πυρκαγιὰ τῶν κυμάτων ποῦ σπάζουν σὲ ἄσπρες φλόγες κι'
 ἔρχονται νὰ γλύψουν τὰ πόδια μου :— ἀπὸ ὅλες τίς μεριὰς ἀκούω τὴ
 θάλασσα νὰ οὐρλιάζει, ν' ἀπειλῇ, νὰ βρυχᾶται, ἢ στριγγιά φωνὴ τῆς ἀ-
 νεβαίνει ἴσα μὲ μένα, ἐνῶ στὰ τελευταῖα βύθη τῆς ὁ παναιώνιος ἀνο-
 μοχλευτῆς τραγουδάει τὴ μελωδία του, ὑπόκωφον σὰν ὁ μυκηθμὸς ταύ-
 ρου : καὶ συνοδεύεται ρυθμικῶς μὲ τέτοιο ρόχθο ποῦ στὰ βραχῶδη ἀκρο-
 γιάλια ποῦ καταρρέουν σὲ θρίψαλα ἢ καρδιὰ τοῦ γηραιοῦ δαίμονος τῶν
 βράχων ἀρχίζει νὰ τρέμῃ. Τότε ξάφνου ὡσὰν ξεβγαίνοντας ἀπ' τὴν
 ἀνυπαρξία, φαίνεται στὴ πόλιν τοῦ καταχθονίου αὐτοῦ λαβυρίνθου, λίγες
 ὀργυρὲς μόνον μακρυνά—ἓνα μεγάλο καράβι μὲ τὰ πανιά του νὰ κυλάη,
 σιωπηλὸ σὰν φάντασμα. ὦ ! ἡ ἐμφάνισι τῆς εὐμορφιαῆς αὐτῆς ! Τί
 θέλητρο μὲ καταλαμβάνει ! Πῶς ; Ὅλη ἡ σιωπὴ καὶ ὅλη ἡ ἀνάπαυσι
 τοῦ κόσμου ἐπιβιάστηκαν ἐδῶ ; Αὐτὴ ἀκόμη ἡ εὐτυχία μου ἐκάθησε
 σ' αὐτὴ τὴν ἡσυχίαν θέσι, τὸ ἐγὼ μου πλέον εὐτυχισμένο, τὸ δευτέρον
 μου ἐγὼ τὸ αἰώνιον ; Δὲν ἔπυτε λοιπὸν ἀκόμη νὰ ζῆ, δὲν πῖθανε ἀκό-
 μα ; Μήπως εἶνε ὃν μεσάζον, πνεῦμα σιωπηλόν, ὄνειροπόλον, διολι-
 σθαῖνον καὶ κυματίζον ; Παρόμοιο μὲ τὸ καράβι ποῦ μὲ τὰ ἄσπρα του
 πανιά παίρνει πᾶνω ἀπὸ τὴ σκοτεινὴ θάλασσα σὰν γιγάντια πεταλούδα !
 Ναί ! Τὸ πέρασμα ὑπεράνω τῆς ὑπάρξεως ! αὐτὸ εἶνε ! αὐτὸ χρειάζε-
 ται !—ἀλλὰ τί νὰ συμβαίνει ; Μήπως ἡ βοὴ ἐκείνη πλάνεσε τὴ φαν-
 τασία μου ; Κάθε μεγάλη βοὴ μᾶς κάνει νὰ τοποθετοῦμε τὴν φαντασία
 μας στὴ σιωπὴ καὶ μακρυνά. Ὅταν ἓνας ἄνδρας βρῖσκεται ἀνάμεσα στὴν
 ταραχὴ του, τοῦ συμβαίνει κάποτε νὰ βλέπῃ νὰ παίρνουν πλησίον του

ὄντα πού ζηλόφθονα ποθεῖ τὴν εὐτυχία του καὶ τὴν ἀποχώρησι, εἶνε οἱ γυναικες. Καὶ θὰ φανταζότανε πῶς ἐκεῖ κάτω, κοντὰ στὶς γυναῖκες, κατοικεῖ τὸ καλλίτερό του ἐγώ : ὅτι στοὺς σιωπηλοὺς ἐκείνους τόπους ἢ βοῇ τῶν κυμάτων τῶν φοβερωτέρων θὰ γινότανε σιωπὴ θανάτου, καὶ αὐτὴ ἀκόμα ἢ ζωὴ ὄνειρο στὴ ζωὴ. Καὶ ὅμως ! Καὶ ὅμως ! Εὐγενὴ ὄνειροπόλε, καὶ μέσα στὰ ὠραιότερα καράβια ὑπάρχουν ἄλλοιμονον ! ἀκόμα κρότοι καὶ ἔριδες, καὶ μικροέριδες τόσον εὐτελεῖς ! Τὸ θέλητρο καὶ ἡ ἐντύπωσι ἢ ἰσχυρώτερη τῆς γυναίκας εἶνε γιὰ νὰ μιλήσουμε τῇ γλώσσᾳ τῶν φιλοσόφων, ἢ ὁράσεις τῆς ἀπὸ μακρὰν : ἀλλὰ γι' αὐτὸ χρειάζεται ἐν πρώτοις καὶ πρὸ παντός — ἀ π ὅ σ τ α σ ι ε ς.

×

Ἄγάπη. — Ἡ ἀγάπη συγχωρεῖ στὸ ἀντικείμενό της καὶ αὐτὴ τὴν ἐπιθυμία.

×

Ἡ γυνίκα στὴ μουσικῇ. — Πῶς συμβαίνει ὥστε οἱ θερμοὶ καὶ βροχεροὶ ἄνεμοι νὰ φέρουν μαζί τους μιὰ κατάστασι πνεύματος διαθεμιμένου γιὰ τὴ μουσικῇ, καὶ τὴν ἐπινοητικὴ ἡδονὴ τῆς μελωδίας ; Δὲν εἶνε οἱ ἴδιοι ἄνεμοι πού γεμίζουν τίς ἐκκλησίας καὶ εἰνουν στὶς γυναῖκες ἐρωτικὰς ἰδέες ;

×

Σκεπτικισμὸς τῶν γυναικῶν — Φοβοῦμαι πῶς οἱ γυναῖκες πού ἐγέρασαν κρύθουν στὶς πιδὲ ἀπόκρυφες δίπλες τῆς καρδιάς των περισσότερο σκεπτικισμὸ ἀπὸ τοὺς ἄνδρες. Πιστεύουν εἰς τὸ ἐπιπόλαιο μέρος τῆς ζωῆς ὡσὰν αὐτὸ νὰ ἦταν ἡ ὑπόστασις τῆς ζωῆς, καὶ κάθε ἀρετὴ κάθε ἐμβρίθεια δὲν εἶνε παρὰ ἓνα σκέπασμα πού κρύβει αὐτὴ τὴν «ἀλήθεια» ἓνας πέπλος ἀναγκαιότατος ριγμένος ἐπάνω εἰς ἓνα pudendum —, καὶ συνεπῶς ὑπόθεσις συνθήκης καὶ αἰδοῦς καὶ τίποτε περιπλέον !

×

Ἡ δύναμις τῶν ἀσθενῶν. — Ὅλες οἱ γυναῖκες εἶνε γεμάτες ἀπὸ λεπτότητα ὅταν πρόκειται νὰ ἐξογκώσουν τὴν ἀδυναμία τους, εἶνε γεμάτες ἀπὸ μεγαλοφυῆ ἐπινοητικότητα εἰς τὸ νὰ ἐφευρίσκουν ἀδυναμίες γιὰ νὰ δείχνουν πῶς εἶνε εὐθραυστα κοσμήματα πού κι' ἓνας κόκος σκόνης μπορούσε νὰ τὰ βλάψῃ. Ἔτσι κατορθώνουν νὰ ὑπερασπίζονται ἐναντίον τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ ἀδικαίου τοῦ ἰσχυροτέρου.

×

Ἱερὰ σκληρότης. — Ἐνας ἄνθρωπος πού κρατοῦσε στὰ χέρια του ἓνα παιδί νεογέννητο ἐπλησίασε ἓναν ἅγιο. «Τί πρέπει νὰ τὸ κάνω αὐτὸ τὸ παιδί, ἐρώτησε, εἶνε ἐλεεινὸ, δὲν ἤρθε στὴν ὥρα του καὶ δὲν ἔχει ἀρκετὴ ζωὴ γιὰ νὰ πεθάνῃ». — «Σκοτώσέ το ! ἐφώνησε ὁ ἅγιος μὲ φοβερὰ φωνή, καὶ κράτησέ το τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες στὴν ἀγκαλιά σου γιὰ νὰ τὸ θυμᾶσαι ὕστερα καλά : — κι' ἔτσι ποτὲ ἄλλοτε, δὲν κἀνης παιδί ὅταν δὲν θᾶσαι στὴν ὥρα σου γιὰ νὰ διαωνίσῃς τὴ φυλὴ

σου». Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἄκουσε αὐτὰ τὰ λόγια ἔφυγε δυσχερῆστῆμένος καὶ πολλοὶ ἐκπηγρόθησαν τὸν ἅγιο γιὰτὶ εἶχε ὁῶσει τέτοια σκληρὰ συμβουλή, γιὰτὶ εἶχε συμβουλεύσει νὰ σκοτώσουν τὸ παιδί. « Ἀλλὰ δὲν εἶνε σκληρότερο νὰ τὸ ἀφήσετε νὰ ζήσῃ ; » ἐρώτησε ὁ ἅγιος.

Η ΤΕΧΝΗ

Κάποια σκληρὴ γειτονοπούλα
Κάποια νεράϊδα ξωτικιά,
Μὲς στὸ γαλίνιο μεσονύχτι
Μὲ μιὰ φωνὴ μελωδικιά,

Ψέλνει πρωτάκουστο τραγοῦδι
Ποῦ μὲ ναρκώνει τοῦ ὁ σκοπὸς
Καὶ δὲν αἰστάνουμαι ἂν κοιμᾶμαι
Ἡ ἂν γυρίζω ξυπνιτός.

Ξέρω μονάχα πῶς σκυρμένος
Ἄπάνω στ' ἄχαρα χαρτιά,
Γράφω ἕλη μέρα τὸ τραγοῦδι
Γεμάτος θέρμη καὶ φωτιά.

Γοργοδιαβαίνουνε τὰ χρόνια
Καὶ κουφобрάζω ἀπ' τὸν κανυδὸ,
Τί τὸ τραγοῦδι εἶνε μεγάλο
Καὶ δὲν τοῦ βρίσκω τελειωμό.

— Σκάψε ἓνα μνήμα, νεκροθάφτη,
Νὰ γύρη ἡ νιότη μου ἢ γλυκυὰ
Καὶ τὸ τραγοῦδι ἄς τὸ τελειώσει
Κάποια νεράϊδα ξωτικιά.

Σ. Ε. Σκίπης

ΤΑ ΩΡΑΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

Η ΠΟΙΗΣΙΣ

Κωδικός Παλαμάς: Οί χαιρετισμοί της 'Ηλιογέννητης. "Ε κ ο σ ι ς τ ο υ «Π ε ρ ι ο δ ι κ ο υ μ α ς». Ο "Ήλιος πηγή της υπέρξεως και της ωμορφιάς, ζωογονητής των σπερμάτων της ζωής, πατέρας του χρώματος και του σχήματος αποκαλυπτής, ο Φοίβος κατέσχεν ελληνικός θεός, έδωσε στον κ. Παλαμάν την έμπνευσι της μεγάλης λυρικής έποποιίας του «Τραγουδιού του "Ήλιου».

Κι' ανειρεύθη πλάσμα πειθ μεστών
Από κύκνους, κρίνους, φέγγη και άετους
Κι' έπλασε τον ποιητήν...

Ο ποιητής γέννημα του "Ήλιου άκρίβη, πλέκει σε μια φωτοπλημμυρισμένη και πολύτροπη σύνθεσι τον ύμνο του μεγάλου δημιουργού και του ύμνου αυτού ένα ωραίο κομμάτι είνε οι «Χαιρετισμοί της 'Ηλιογέννητης», που μάς έδωκε τελευταία ο κ. Παλαμάς, ύστερ από μερικά άλλα αποσπάσματα, δημοσιευμένα προητέρη. Ο ποιητής από το δημοτικό πλάσμα της 'Ηλιογέννητης, από το δημοτικόν ιδανικό μιας γυναικείας ωμορφιάς και τελειότητας, αποστάλαξεν ένα πλατύτερο και πνευματικώτερο σύμβολο και δημιουργησε με τον ευγενικό πηλό της άνωτερης τέχνης, ένα πλάσμα, που θα έμπορούσε κανένας άξι να επαναλάβη γι' αυτό τὰ λόγια του Λεονάρδου Δά Βίντσι: «Io faro una finzione que signi-fichera cose grandie».

Το ποιητικό έργο του Παλαμά, σε όλο του το πλούσιο ζετύλιγμα από τὰ «Τραγουδία της Πατρίδος μου» ως τους «Παραδείσους» και τὸ «Τραγούδι του "Ήλιου», τόσο λίγο έχει εξετασθεί έως τώρα και τόσο λείπει ένας ευσυνείδητος και μελετημένος χαρακτηρισμός του, ώστε δύσκολη και στενόχωρη να καταντᾶ κάθε μερικώτερη και περιορισμένη κρίσι, για ένα ποιητή που τόσο περίεργα και αντιφατικά κρίνεται και χαρακτηρίζεται όχι μόνο από το πολύ κοινόν, που τον βρίσκει σκοτεινόν και ακατάληπτον και συμβολιστήν και ό,τι άλλο, αλλά και από τους στενοτέρους ακόμα φιλολογικούς κύκλους των ενέμων, που όσον και αν φυσικά τους μακραίνει και τους ξεχωρίζει ή ιδιαίτερη ατομικότητά τους, τον αναγνωρίζουν ως άρχηγόν στη τελευταία εξέλιξι της ελληνικής ποιήσεως. Σήμερ δεν είνε βέβαια ή περίστασι να εξετασθούν όλα τὰ πολυσύνθετα ζητήματα που συνδέονται με την ποιήσι του κ. Παλαμά, και γενικώτερα με όλη μας την νεώτερη ποιήσι, γιατί νομίζω ότι όποιος θα κρίνη πλατύτερα και αυστηρότερα τὸ έργον του θα κἀνη αναγκαστικά, εξ αιτίας από τή θέσι και τὰς περιστάσεις της εμφανίσεως του κ. Παλαμά στις πρώτες αυγές μιας κάποιης αναγεννήσεως των ελληνικών γραμμάτων, κάτι τι ανάλογο μ' εκείνο που εκαιμε ο μεγάλος άγγλος φυσιοδίφης "Ωξλεϋ στη μονογραφία της «Καραβίδας» πλέκοντας, άπάνω στον πλούσιον αυτόν ζωολογικόν τύπον, δλόκληρον σύστημα γενικής ζωολογίας.

Οί Χαιρετισμοί της 'Ηλιογέννητης» ως τόσο και με τή γενική ιδέα που μάς δίνουν της όλης λυρικής έποποιίας του «Τραγουδιού του "Ήλιου», είνε αρκετά χαρακτηριστικοί της τελευταίας τεχνολογίας του κ. Παλαμά. "Υστερ' από ένα προα-νάκρουσμα, όπου ο ποιητής με πλουσιώτατους τόνους συνθέτει την πολύμορφη

μουσική εμφάνισι της ψυχής του παντός, στις βαθύτατες αναλογίες και συγγένειες της ανθρώπινης και της φυσικής ζωής,

Σε όραμάτων ξάφνισμα
Σε χορούς καρδιών και στοχασμών
Σάν τραγούδι που έβυλε
Μέσα του ένας μουσικός θεός,
Λόγια από μια γλώσσα ανθρώπινη

το πλάσμα της 'Ηλιογέννητης έμφρνίζεται σαν Πρωτείκη μορφή της φυσικής, της ήθικης και της πνευματικής ωραιότητας, σε στίχους πλούσια και εγκρατέ-στατα μαζί πλαστικούς και εικονικούς, κάτω άπ' τους όποιους δονείται έλαφρά ή μηχανική χορδή της ποιητικής ιδέας, σαν μακρυνή υπόκρουσι του όνειρου μιας ελληνικής αναστάσεως.

Ακόμη μια φορά από το διάβασμα του τελευταίου αυτού ποιήματος του κ. Παλαμά μου γεννιέται ή άπορία πως συνέθηκε να χαρακτηρισθή έπιρεασμένος από τή συμβολική τέχνη ο ποιητής στο έργο του όποιου λιγώτερο από κάθε άλλον, μεταξύ των νεωτέρων, φαίνεται ή επίδρασις αυτή, ο ποιητής που αν έφάνηκε έως τώρα κατά σειράν έπιρεασμένος από τή μεγαλόστομη ρητορική του Βίκτωρος Ούγκω, ή από τή πλαστική μεγαλοπρέπεια του Λεκόντ Δελίλ ή από τις φιλοσοφικές προσπάθειες του Σουλδ—Πρυντόμ—τριών ποιητών που φαίνεται περισσότερο να τον έπηρεάσαν από τους ξένους—σπανιώτατα όμως έδειξετῆν επί-δρασι της ύποβλητικής τέχνης των μεγάλων προδρόμων και των μεγάλων δασκά-λων του συμβολισμού. Η ποιήσις του κ. Παλαμά στο τελευταίο του έργο, περισσότερο από ό,τι φαντάζεται κανείς, φαίνεται κατά βάθος νεοκλασική, λέγει στρογγυλά και καθαρά ό,τι έχει να είπη και αναπτύσσει τὸ θέμα της εικονικά και πλαστικά, με ευρωστία και εγκράτεια, που θυμίζει κάποτε τους αρχαίους λυρι-κούς. Αν φαίνεται σκοτεινός και ακατάληπτος, αυτό δεν έχει βέβαια καμμία σχέση με τὸ συμβολισμό, όπως δεν έχουν ίσως τόσοί άλλοι, που ή κοινή άμάθεια τους εφόρτωσε εις τήν ράχι του συμβολισμού. Αν είνε ίσως ακατάληπτος ο κ. Παλαμάς είνε από τή βαθύτερη ουσία και ποιότητα της ποιήσεώς του και πολύ σωστά λέγει ο Μύλφελδ, ότι σκοτεινόν δεν είνε εκείνο που είνε καταληπτό, έστω και όταν απαιτεί προπαρασκευή και ειδική μόρφωσι, αλλά εκείνο που με όλη του την απλότητα, όπως οι περισσότερες κοινοτοπίες, δεν έμπορεί να συλληφθῆ λογικά και στερεά και που με τὸ να ἦνε καθαρό σε όσους διαβάζουν με τὰ μάτια καταντᾶ και στερεά και που με τὸ να ἦνε καθαρό σε όσους διαβάζουν με τὸ σκέψι. Με τον τρόπο αυτό και οι «Χαιρε-τισμοί της 'Ηλιογέννητης» όπως και τὰ περισσότερα ποιήματα του κ. Παλα-μά, έμπορεί να είνε συγχρόνως ποιήματα σκοτεινόν και καθαρό σαν τὸ ωραίο φῶς που έχουσε μέσα του ο ποιητής, ανεξάρτητα από την έσωτερική ποιητική του αξία.

Παύλος Νιρδάνας

ΑΙ ΣΥΝΑΓΑΙΑΙ

Ο Κύριος Νικολάου εις τὸ 'Οδειόν.—Ένα γεγονός τὸ όποιον γρήγορα δεν θα λησμονήσουν όσοι ευτύχησαν να τὸ απολύτουν, υπῆρξεν ή τελευταία συνουσία του 'Οδειού με τον βιθόφωνον Κύριον Νικολάου.

Κύματα ἤχου πλατεῖα ἐγένευσαν και ἐπλημμύρησαν την αἴθουσαν, κύματα ἤχου ἀπαλού και μεγαλοπρεπούς, όλη ή ἡγεμονικότης του βιθόφωνου μαζί με όλην την εὐστροφίαν του τένόρου, φράσεις ωραία ἀπειδῶς χρωματισμένα με τὰ ζωντανότερα χρώματα του πλέον έσωτερικου αίσθήματος, και του πλέον καλλι-τεχνικά ρυθμισμένου πάθους—αὐτὰ όλα ἠκούσαμεν και ἐμαγευθήμεν την έσπέ-ραν της 22ας Μαΐου.

Έκτός της έκτελέσεως ή έκλογῆ των μουσικών τεμαχίων ἤτο έπιτυχής. Μελω-δικά εκυλοῦσαν τὰ κύματα των vocalis mes του Χάνδελ εις τον ἄΓάμον του 'Αλεξάνδρου. Ἀπειρώς γαληνιαῶν και χαριτωμένων τὸ ἀριστουργηματάκι του Χάυδν από τὰς «Εποχάς του», ένα χαρωπό τερέτισμα τὸ όποιον εχρειάζετο όλην

τὴν τέχνην τοῦ Κου Νικολάου διὰ τὰ μὴ χάτη τίποτε ἀπὸ τὴν σοφίην του ἀπλότητά.

Ὅλη ἡ δραματικότης τοῦ κ. Νικολάου ἐξεδηλώθη εἰς τὸ «Βαγκικόν» τοῦ Μπιζέ ὅπου ἡ τραγικότης ἐξεσπούσε εἰς ἕνα κλαυσίγελων πού προκάλυψε ἀνατριχίλας. Ἄλλ' ὅταν μάθῃ κανεὶς ὅτι ὁ κ. Νικολάου ἐψάλλε τὸ μέρος τοῦ Χάνς Σαλ εἰς τοὺς «Μίσιστερ-σίνγκερ» τοῦ Βάγκερ δὲν θὰ ἐκπλαγῇ τόσον διὰ τὴν δραματοποίησιν αὐτὴν τῶν τραγουδιῶν τὰ ὅποια ἐψάλλε.

Ἐνα ἄλλο πλεονέκτημα αὐτοῦ εἶνε ἡ τελειότης μετὰ τὴν ὁποῖαν ἀρθρώνει κάθε συλλαβὴν. Νομίζει κανεὶς ὅτι ψάλλει καὶ τὰ σύμφωνα ἀκόμη.

Ἐκτὸς ὅμως τοῦ κ. Νικολάου ἡ συναυλία τοῦ Ὁδείου ἐπαρουσίασεν ἕνα ἀκόμη εὐχάριστον γεγονός τὸ ὁποῖον ἐσημείωσαν μετὰ πολλὰς ἐλπίδας οἱ ὀλίγοι εὐσεβεῖς λάτραι τῆς μουσικῆς ὡς σπουδαῖον βῆμα προόδου μετ' ὅλας τὰς παρατηρηθείσας ἀτελείας. Τὸ γεγονός αὐτὸ ὑπῆρξεν ἡ ἐμφάνις χορωδίας γυναικείων φωνῶν. Ὅπως τὸν χειμῶνα ἐχειροκροτήστικεν εἰς ἄλλην συναυλίαν τοῦ Ὁδείου μίαν ὀρχήστραν ἐκτελούσαν καλῶς τὴν Ἀ. συμφωνίαν τοῦ Βετόβεν καὶ τὴν Jubel-Ouverture τοῦ Βέμπερ, τῶρα χειροκροτοῦμεν τὸν χορὸν τῶν νεαρῶν Ἀθίδων εἰς τὴν «Συνέμοσιον τῶν ἀνθῶν» τοῦ Ducoudray, καὶ ἐκφράζομεν τὰ συγχαρητήριά μας πρὸς τὸν καθηγητὴν κ. Πάκ, εἰς τὸν ὁποῖον ὀρεῖται ἡ ἐκγύμνασις τοῦ χοροῦ τούτου ἐντὸς τεσσάρων μόνον μηνῶν. Περιμένομεν δὲ νὰ τὸν ἴδωμεν εἰς τὸ μέλλον τελειότερον κατηρτισμένον καὶ ἀμέμπτως ψάλλοντα.

Αὔρα Δρακοπούλου

ΧΩΡΙΣ ΚΕΙΜΕΝΟ

Ἀλέξανδρος Πάλλης

Ὁ μεταφραστὴς τῆς Ἰλιάδος στὴ γλώσσα τοῦ λαοῦ

ΕΝΑΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΔΙΚΟΥΣ ΜΑΣ

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΔΙΚΟΥΣ ΜΑΣ

Φιλολογικὸ γράμμα Ἐδῶ καὶ κάμποσον καιρὸ λογαριάζω νὰ γράψω ἕνα φιλολογικὸ ἄρθρον ἐκτεταμένον καὶ ἀναλυτικὸ σχετικῶς μετὰ τὸ δρόμον πού τραβοῦν τὰ κακόμοιρα γράμματα μας, δρόμον πού δὲ διαφέρει δυστυχῶς καθόλου ἀπὸ τοῦ κείνου πού τραβᾷ ὅλη ἡ Ἐλευθερὴ Πατρίδα μας καὶ πού δὲν εἶνε οὔτε ἰκανοποιητικὸς, οὔτε παρήγορος κἀν.

Ὅτι, κάποτε, ὁ Κοραῆς εἶπεν ὅτι ἡ Ἐλλάδα δὲν ἦταν καιρὸς νὰ ἐλευθερωθῇ, φαίνεται ὅτι δὲν τὸ εἶπε τυχαία οὔτε ἀσάθμιστα.

Δυστυχῶς ἀποδεικνύεται κάθε ἡμέρα ἡ πικρὴ ἀλήθεια τοῦ μεγάλου δασκάλου. Καὶ ἡ ἀλήθεια αὐτὴ εἶνε τόσο πικρότερη, ὅσο κρύβει μέσα τῆς μιᾶν ἄλλῃ, πού εἶνε συνέπεια αὐτῆς, ὅτι δηλαδή, ἐκείνο ποῦ δὲ γεννῆθηκε στὸν καιρὸ τοῦ δὲν εἶνε γιὰ ζωὴ, πολὺ δὲ περισσότερο γιὰ ἀνάπτυξιν καὶ γιὰ πρόοδο.

Ἔτσι, εἶνε σχεδὸν ὀλοφάνερο—ἀλλοίμονο!—πῶς βαδίζει ὁ τόπος αὐτὸς πρὸς θάνατον, ἕνα θάνατον πρόωρον, καὶ θλιβερό γιὰτὶ δείχνει μίαν ἐξάντληση γενοντικῆ σὲ μιὰ ζωὴ πού μπορούσεν ἄλλωθι νὰ εἶνε ὠραία σὲ νεότητά καὶ σὲ ἀκμῆ.

Καὶ ὅπως τὸν θάνατον αὐτὸν μπορῇ κανεὶς εὐκόλα—μόλις θελήσει—νὰ τὸν δῇ περὶ γράφου εἰς ὁποιοδήποτε σημείον καὶ ἂν στρέψῃ τὰ μάτια του, εἴτε Δικαιοσύνη, λέγεται αὐτὸ, εἴτε Διοίκησις, εἴτε Στρατὸς, εἴτε Ναυτικὸν, εἴτε Ἐπιστήμη, εἴτε Τέχνη, εἴτε ὅπως ἄλλωθι θέλετε, ἔτσι φυσικὰ τὸν βλέπει καὶ στὰ γράμματα τὰ δυστυχισμένα, γιὰ τὰ ὅποια καθὼς λέγω παραπάνω ἐδῶ καὶ κάμποσον καιρὸ λογαριάζω νὰ γράψω ἕνα ἄρθρον ἐκτεταμένον καὶ ἀναλυτικὸν.

Καὶ μολονότι πρὸς τὸ παρὸν δὲ θὰ κάμω τοῦτο, θὰ γράψω ὅμως ὀλίγα πράγματα σχετικὰ πρὸς μερικὰ φιλολογικὰ ζητήματα, τὰ ὅποια κάνουν πάντοτε, κάμποσον ὀρθροβὸν ἄσκοπον καὶ ἀνωφελεῖ, θολόνουν δὲ περισσότερο τὰ ἀμφίβολα νερὰ εἰς τὰ ὅποια κ α κ ο ι κ α κ ὡ ς φερόμαστε χωρὶς πυξίδα, καὶ ἀτιμώμενοι ἀκόμη.

Ὅσο καὶ ἂν παραδεχόμεθα ἀνέκαθεν εἰδικῶς καὶ εἰς τὸ ζήτημα αὐτὸ, τὴν λυπηρὴ καὶ ἀξιοθρήνητη θέτη πού βρισκόμαστε, δὲν ἐπίστεθα ὅμως ποτὲ ὅτι ἡ κατάστασις αὐτὴ εἶνε ἀπόλυτη, φρονούσα δὲ μετὰ πεποίθησιν ὅτι ὑπῆρχαν πάντα καὶ μερικὲς ἐθαρρατικὲς ἐξαίρεσις, πού ὅσο καὶ ἂν ἦσαν ἀνίκανες νὰ σταματήσουν τὸ κακὸ, ἦσαν ὅμως ἄρκετὰ καθαρὲς γιὰ νὰ δειγτοῦν μιὰ μέρα—ὡς τέτιες εἰς ὅσους θὰ ἔκαναν τὸν κόπον νὰ εἶχον μιὰ ματιὰ καὶ στὴν ἐποχὴ μας—ἐποχὴ μαρτυροῦ, καθὼς εἶπαμε, καὶ θανάτου.

Δυστυχῶς ὅμως ὅ,τι παρουσιάζεται σήμερον στὴ φιλολογία μας δὲν δικαιολογεῖ μιὰ τέτιαν αἰσιοδοξίαν, εἰς ἐναντίαν μάλιστα πιστοποιεῖ καθαρῶτα τὴν καθολικὴν κατάστασιν, ἀπὸ τὴν ὁποῖα ὄχι μόνον δὲν ξεχωρίζει καθόλου, ἀλλὰ μετὰ τὴν ὁποῖαν φιλικώτατα καὶ ἰσάδελφα συμβαδίζει πρὸς τὴν ἀναμφίβολη καταστροφὴν.

Ἔτσι κανεὶς ἀπελπίζεται τέλειαν πλέον γιὰτὶ ἐκεῖνοι ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐπερίμενε κάτι γερὸ καὶ ἀληθινὸ καὶ ζωντανὸ, ἀποδείχονται ἀνίκανοι γιὰ τέτοια παροχή, μολονότι εἶδεισαν κάποτε ἄρκετὰ σημεῖα ἐνὸς τέτοιου ξεχωρίσματος, ἐκεῖνα δηλαδή τὰ ὅποια μᾶς ἔκαναν ὡς πρὸ ὀλίγου νὰ πιστεύομεν εἰς τὴν ἐξαίρεσιν καὶ νὰ παρηγορούμεθα κάπως.

Γιὰτὶ τοῖς δὲν θὰ ἀναγνωρίζει τοῦ Ψ ὁ γὰρ ἡ τὴν ἐργασία στὸ αἰώνιον γλωσσικὸ ζήτημα, ἐργασία πού ἔβαλε στὴ θέσι τοὺς τὰ πράγματα καὶ πού ἀνύψωσε τὸ Δημοτικὸ ἰδίωμα στὴν περιωπὴ γλώσσας καὶ πού εἶδει, ἀδιάφορον ἂν ἐργασιοποιήθησαν ἢ ὄχι, καὶ πῶς, τόσους δρόμους γιὰ τὴν ἀληθινὴν πηγὴ τῆς Ἐθνικῆς προόδου καὶ τῆς Ἐθνικῆς ἀναπτύξεως;

Ἄλλὰ ἐνῶ δὲν χρειάζεται παρὰ καλὴν πίστη καὶ κἀπειρολογία καὶ διὰ νὰ παραδεχθῇ κανεὶς τᾶνωτέρω στοιχεῖα τὰ ὅποια καὶ αὐτὰ ἀκόμη σπανίζουν εἰς τὸν μακάριον αὐτὸν τόπον, χρειάζεται ὅμως ἄρκετὴ στενοκει-

φαλιά και φακίρική πίστις διὰ τὴν παραδέχεται ἐξ ἄλλου, ὅτι ἡ φιλολογία μας πλουτιστικῶς ἀπὸ τὸ Ὀνεϊροτοῦ Γ:αννίρη ἢ ἐδικαιώθη καὶ ἐνθαρρύνθηκε ἀπὸ τὰ γραμματοδιπλώματα ποῦ ὁ συγγραφέας τοῦ Ταξιδιῶν οὐ σκορπᾷ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ὡς ἄλλα συγοροχάρτια.

Γιατί ποῖος θὰ πῆ ποτε ὅτι ὁ κ. Παλαμᾶς δὲν εἶνε ποιητής; Καλλιτέχνης ποῦ ἔγραψεν ἄλλοτε τὸ Θάνατο τοῦ Παλικαρισμοῦ καὶ τὴν Παράμειρη Ζωὴ καὶ ποιήματα σὰν ἐκεῖνα ποῦ βρίσκονται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ στὸ βιβλιοράκι τῶν Ἰάμβων καὶ Ἀναπέστων τοῦ; Ἀλλὰ ὁ ποιητὴς αὐτὸς εἶνε ὁ ἴδιος δυστυχῶς ποῦ κατασκεύασε προχθὲς ἀκόμα τοὺς Χαιρετισμοὺς τῆς Ἡλιόγεννητης καὶ παρὰ προχθὲς διάφορες Ὡδές του, καὶ πρὸ ὀλίγου καιροῦ ἀκόμα διάφορα ἄλλα στιχοῦργήματα φιλοσοφικά, καὶ κατὰ περιστάσεις, ἄλλες ἤχηρ' ἢ καὶ μεγαλορρήμονες συνθέσεις, πράγματα δηλαδὴ ποῦ ἔχουν πολὺ ὀλίγην σχέσηιν μὲ τὴν ποιήσιν τὴν ἀληθινὰ εἰλικρινῆ καὶ τὴν ἀληθινὰ ἄδολον.

Καὶ περιμένε κανεὶς βέβαια ἄλλα ἀπὸ τὸν κ. Πυλαμά, γιατί εἶχε καὶ ἔχει ὁ ποιητὴς τοῦ Τάφου συνήθειαν τῆς ἀποστολῆς του, ἡ ὁποία βέβαια δὲν εἶνε νὰ μᾶς δεῖξῃ διάφορες τεχνολογίας, ἢ νὰ μᾶς φανερώσῃ μηχανισμοὺς στιχοποιήσεων ἐνοσιῶν καὶ νοημάτων, πολυειδῶν καὶ πολυσυνθέτων, ποῦ εἴμπορεῖ νὰ εὕρισκονται ἀναλυτικώτερα ἢ περισσώτερον συνθετικὰ ἐδῶ ἢ ἐκεῖ, κάπου τέλος πάντων, εἰς ἔμμετρον ἢ εἰς πεζὸν λόγον, ἀδιάφορον. Καὶ περιμένε κανεὶς ἀπὸ σέ κ. Καρακαθίτσα, ὕστερ' ἀπὸ τὸν Ἀφορισμὸν καὶ ἀπὸ τοὺς Νέους Θεοὺς καὶ ἀπὸ τὴν Φλογέραν, ὅχι βέβαια τὰ Λόγια τῆς Πλώρης καὶ τὸ Ζητιάνο, ἔργα κατώτερα ἐκείνων μὲ τὰ ὁποῖα ἔδειξες ἕναν καιρὸ τὴν ἀληθινὴν καλλιτεχνικὴν σου ζωὴν—μιά ζωὴ ἀσυγγνώματη καὶ ὠραία.

Καὶ ἀπὸ σένα κ. Ἐπαχτίτη, τὸν ἄδολο καὶ τὸν εἰλικρινῆ, ποῦ ἔχεις κάτι Ὀλύμπιο στὴν Ἰσορίεσσου καὶ στὸν Ἐσπερινὸσσου καὶ σὲ κάποια ἄλλα ἠθογραφικὰ σου διηγήματα, ὅχι, δὲν ἐπιμένε κανεὶς τὰ «Σόδομα», οὔτε τὸ «Θάνατο τοῦ Ἡλιόχρου», οὔτε τὸ «Σεντούκι» σου—ἔργα ποῦ σὲ ἀπομάκρυναν τῆς ἀληθινῆς τέχνης καὶ σ' ἔστειραν σὲ ζωὴν, βιαιωμένη καὶ ψεύτικη.

Καὶ δὲν περιμένε κανεὶς ἀπὸ σᾶς—ποῖος τάχα μπορεῖ νὰ σᾶς ἀρνηθῇ ὀλοτέλα;—νεώτεροι ποιηταί, ὀρισμένως ἀπὸ σὲ Βασιλικὴν, ἀπὸ σὲ Γρουπάρη, ἀπὸ σὲ Περφύρα ὅχι βέβαια νὰ συνεχίσετε τὸ ἔργο τοῦ Δροσίνη ἢ τοῦ Παλαμά, ἢ νὰ μᾶς ἐνθουσιάζετε τὸν Ἀῖ τὸν Βξένον ποιητὴν, ἐπιμένε κάτι περισσώτερο δικό σας ἀπὸ αὐτὸ ποῦ δεῖντε καὶ ποῦ εἶνε ἡ τελειοποίησις τοῦ στίχου, κάτι εἰλικρινέστερο, κάτι ἀληθινότερον Ἑλληνικόν. Καὶ λέγοντες Ἑλληνικόν, δὲν ἐνοῶ βέβαια τίποτε ποῦ νὰ μυρίζῃ τυρόγαλα, ἢ νὰ ἔχη νὰ κάμῃ μὲ ἀδελφοκτόν ὄπλα, ἢ τέλος πάντων νὰ στρέφεται γενικώτερα εἰς ἡθὴ καὶ ἔθιμα πατριωτικά, ὅχι, βέβαια, ἀλλὰ κάτι ποῦ νὰ ἔχη δικότου χαρακτήρα, κάτι ποῦ γιὰ νὰ συμβάλῃ σὲ μιὰ καθολικὴν ἁρμονίαν, πρέπει νὰ ἀναδίνει δικούς του ἤχους καὶ νὰ τονίζει δικούς του σκοπούς.

Αὐτὸ θὰ πῆ δὲ καὶ χαρὰ καὶ ἡρᾶς σὲ μιὰ φιλολογία.

Ὅσο εἶνε ἀλήθεια ὅτι ἡ Τέχνη εἶνε μίξ, ἐκτὸς τόπου καὶ χρόνου, ἀλλὰ τόσο εἶνε ἀλήθεια ὅτι ἀποτελεῖται αὕτη ἀπὸ διάφορα διακεκριμένα στοιχεῖα, μὲ τὰ ὀνόματα τῶν ὁποίων καὶ καθορίζεται καὶ ὀνομάζεται ἀκόμα.

Ἔτσι λέμε:

Ἰνδικὴ φιλολογία καὶ ἐνοσοῦμε τὰ παμπάλαια Ἰνδικὰ γράμματα, τὴ Μχαδχράτα, τοῖς Βέδες, τὸ Βαλμίκι κλπ.

Ἑλληνικὴ φιλολογία καὶ ἐνοσοῦμε τὰ κλασικὰ Ἑλληνικὰ γράμματα.

Λατινικὴ φιλολογία καὶ ἐνοσοῦμε Ὀβίδιον, Λουκρέτιον, Βιργίλιον.

Ἰταλικὴ φιλολογία καὶ ἐνοσοῦμε τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἰταλικῆς γλώσσας διὰ τοῦ Δάντε, ἢ τῆ νεώτερη φιλολογία τοῦ Δ' Ἀνούντιο ἢ τοῦ Καρδούστη.

Γερμανικὴ καὶ ἐνοσοῦμε τὸν Γκαίτε περισσώτερον ἀπὸ κάθε ἄλλον.

Γαλλικὴ φιλολογία καὶ ἐνοσοῦμε τὴν κατὰ περιόδους ἀκμὴν τοῦ Γαλλικοῦ πνεύματος.

Ἀγγλικὴ φιλολογία καὶ ἐνοσοῦμε τὸν Σαίξπηρ παλαιότερα, ἢ τὸν

Βύρωνα καὶ τὸν Σέλλεϋ νεώτερα, ἢ καὶ αὐτὸν ἀκόμα τὸν προχθισινὸν Τένιτον.

Ρωσικὴ φιλολογία καὶ ἐνοσοῦμε τὸν Πούσκην, τὸν Τουργιένεφ, τὸν Δοστογιέβσκη, τὸν Τολστόη.

Νορβηγικὴ φιλολογία καὶ ἐνοσοῦμε τὸν Ἴψεν καὶ τὸν Βγιόρσον.

Σερβικὴ ἀκόμα φιλολογία καὶ ἐνοσοῦμε τὸν Λαζάρεβιτς, ἢ ἔξερω ἐγὼ ποῖον ἄλλον ἀκόμα.

Ὅταν δὲ λέγω ἀνωτέρω ὅτι ἤθελα περισσώτερον Ἑλληνικὸν πνεῦμα εἰς τὰ ἔργα μας, ἐνοῶ βέβαια ὅτι ἤθελα νὰ ἔχουν καὶ αὐτὰ τὸν χαρακτήρα τῶν, νὰ ἔμπορουν δηλαδὴ σήμερον νὰ ὀνομάζονται Νεοελληνικὴ Φιλολογία.

Καὶ οἱ συγγραφεῖς μας ποῦ ἀνέφερα μαζὺ μὲ τοὺς Παπαδικιάντην καὶ Μωραϊτίδη, τῶν ὁποίων τὰ ἔργα μὴ ἐκδοθέντα σὲ βιβλίον, δὲν ἔχω πρόχειρα, ἀλλὰ τὰ ὁποῖα δὲν ὑπερτοῦν, δὲν ἦτο κριμμία ἀνάγκη, νὰ εἶνε μεγάλοι συγγραφεῖς, διὰ νὰ κάμουν αὐτοὶ τὴν νεοελληνικὴν φιλολογίαν, ἔφτανε νὰ εἶνε ἀληθινότεροι, περισσώτερον εἰλικρινεῖς καὶ ὀλιγότερον ξενότροποι.

Ὁ Λαζάρεβιτς βέβαια δὲν εἶνε Γκαίτε, οὔτε ὁ Πούσκην Σαίξπηρς, οὔτε ὁ ἄλλος Δάντες, οὔτε ὁ Τουργιένεφ Αἰσχύλος, ἀλλὰ διὰ νὰ εἶνε ἀληθινοί, ἔχουν δικὸν τους χαρακτήρα, καὶ εἶνε μόνον ὁ χαρακτήρας ἐκεῖνο ποῦ ὀδηγεῖ σὲ ἀνάπτυξιν καὶ σὲ πρόοδο μιᾶς μερικῆς φιλολογίᾳ διὰ νὰ τὴν ἀφομοιώσῃ μὲ τὴν καθολικὴν ταιούτην.

Καὶ θὰ ἐπιμένε βέβαια ὀλιγότερον καὶ ἀπὸ τὸν κ. Ἐπισκοπόπουλον καὶ ἀπὸ τὸν κ. Νιρβάναν νὰ προαγάγουν αὐτοὶ τὰ γράμματά μας, ὁσοδήποτε καὶ ἂν τὰ κομψὰ καὶ περιτέγνα ἔργα τῶν ἐξεδόθησαν σὲ τόμους πολυτελεῖς καὶ ἀπιστάπτοντας, διότι τὰ ἔργα τῶν δὲν ἔχουν ἰδιαιτέρον χρωματισμὸν καὶ ἰδιαίτερον πνοήν, ὅπως δὲν ἐπιμένε καὶ ἀπὸ τὸν Ξενόπουλον καὶ ἀπὸ τὸν Καμπύσην ἀκόμα τὸ τοιαῦτο μ' ὅλα τὰ δράματά του καὶ μὲ ὅλα τὰ Γερμανικά του γράμματα καὶ μ' ὅλες τῆς κραυγῆς του σήμερα καὶ τις ἰκεσίς του, καὶ τὰ ποιήματά του γιὰ τὰ ὁποῖα ἀδυνατῶ νὰ ἔχω γνώμην καθόσον δὲν μπορῶ οὔτε συντακτικῶς νὰ τὰ ἐνοήσω τὰ περισσώτερα ἐπειδὴ αἱ λέξεις τῶν μόνον εἶνε ἑλληνικῆς καὶ τίποτε ἄλλο, ἀλλὰ θὰ εἶμαι ἀνειλικρινὴς ἂν δὲν πῶ ὅτι ἀπὸ τὸν Ψυχάρην, ἀπὸ τὸν Παλαμά, ἀπὸ τὸν Καρακαθίτσαν, ἀπὸ ὅσους τέλος ἀνέφερα ψηλότερα, κάτι ἤλπιζα ἕναν καιρὸ καὶ κάτι προσδοκοῦσα.

Καὶ τὸ ἤλπιζα τότε γιατί ἔβλεπα ὅτι στὰ ἔργα τους εἶχαν δική τους ψυχὴν, δική τους τέχνην, ἀβίαστη καὶ φυσικὴν, δὲν ζητοῦσαν νὰ γίνονιν ὅ,τι δὲν ἦσαν καὶ δὲν ἐπάσκιζαν ἀνώφελα νὰ δεῖξουν ἀνάστημα μεγαλειότερον ἀπὸ τὸ φυσικόν τους.

Καὶ δὲν φωνάζουν αὐτοὶ βέβαια ἡμέρας καὶ νυκτὸς «ὦ Γερμανία μου, ὦ ἀδέρφια μου, ὦ Μπέκλιν, ὦ Νίτσε, γυναῖκες μου, ἄνδρες μου, παιδιὰ μου, θέλω νὰ σᾶς πάρω, θέλω νὰ μὲ πάρετε, ἔλατε, ποῦ εἰστε, ποῦ σᾶς ἀφῆσα...», ἀλλὰ κ' ἂν δὲν κάνουν αὐτὸ, δεῖγνον ὁμῶς ὀλοφάνερα κ' αὐτοὶ δυστυχῶς ὅτι ἡ τέχνη τῶν ἔτσι ἐχρεωκόπησε καὶ ὅτι ζῆ πλέον ἀπὸ ξένα τραπέζια ζωὴν ἀνελεύθερη καὶ δουλικὴν σχεδόν.

Καὶ θὰ ἦταν ἀλήθεια, πολὺ δύσκολο, σὲ τόπον ποῦ ἐλευθερώθηκε πρόωρα καὶ ποῦ ἀσφαλῶς δὲν εἶνε γιὰ ζωὴν, ἡ φιλολογία νὰ ζήσῃ μὲ αὐτάκεια καὶ μὲ ἐγὼ, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν ἐλαττώνει τὴ λύπη ποῦ αἰσθάνεται κανένας βλέποντάς τὴν ἔτσι, τὴν αὐξάνει μάλιστα...

Μ. Μαλακάσης.

ΞΕΝΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΙ

ΠΟΙΗΣΙΣ - ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ - ΘΕΑΤΡΟΝ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ - ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΣΚΑΝΔΙΝΑΥΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Ὁ Ἴψεν καὶ ἡ τραγωδία τοῦ καλλιτέχνου. Στὸ νέο περιοδικὸ τῆς Στοχολμῆς «Osargn» ὁ Νίλς Ἐρδμαν δημοσιεύει ἀξιοαναγνωστότατο ἄρθρον: «Ὁ Ἴψεν καὶ ἡ τραγωδία τοῦ καλλιτέχνου». Ὁ Ἴψεν ἀποφθάνεται ὁ συγγραφεὺς, μὲ σφοδρότατη ἐπιθυμία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον περὶ τὸ καλλιτεχνικὸν τοῦ ἐγῶ. Καὶ τὸ τελευταῖον τοῦ δράματος: «Naar vi döde vaagner» «Ὅταν νεκροὶ σηκωθῶμεν» κλπ. κλεῖ τὴν σειράν τῶν τελευταίων του κοινωνικῶν δραμάτων ὡς λογικὸν μέλος αὐτῶν. Σχεωριστὰ συγκινητικὰ σημάδια σχετικὰ μὲ τὸν ἴδιον τὸν καταθλιπτικὸν ἀγωνία τοῦ ποιητῆ, μὲ τὴν λιποθυμημένην πάλην τοῦ γιὰ τὴν ἀφάνειαν, μὲ τὴν σταματηθεμένην ἀπάτην τῆς νύκτος, ποὺ οἱ ὑποσχέσεις γιὰ εὐτυχίαν καὶ γιὰ ψυχικὴν ἀνάπαυσιν καὶ γιὰ καλλιτεχνικὴν τελειότητα στὴς ἡμέρας τῶν γηρατειῶν του μὲ τόσο χλευασμὸ τοῦ μιλῶν: ὅλα αὐτὰ τὰ συγκινητικὰ σημάδια συνοπάχουσι στὴν τριλογία τοῦ τέλους τῆς ἰψενικῆς δραματικῆς δημιουργίας γενικῶς. Ὁ «Ἀρχιτέκτων Σόλνες» καὶ ὁ «Τζὼν Γαβριήλ Μπρόκμαν» πασικίζουσι καὶ σπουδάζουσι στὰ μοναχικὰ τῶν ὄνειρα, ἀπαράλλαχτα ὅπως ὁ γλύπτης Ρόυαπεκ στὸ «Ὅταν νεκροὶ σηκωθῶμεν» ἀφοῦ ποτεὶ δὲν πιτυχαίνουσι καὶ ὅμως πάντα τόσο ἄγρια λαχταροῦσαν εὐτυχίας, μὴ ξέροντας, πῶς τὴν πόρταν τοὺς τὴν ἐκρατοῦσαν κλειστήν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι μὲ τὸν καλλιτεχνικὸν τοὺς τὸν προσωπικὸν ἐγωισμόν. Ἡ «Ἀναστάσιμη ἡμέρα» τοῦ Ρόυαπεκ ἐθῆκε στὸν κόσμον καὶ πτύχε καὶ τίμησε τὸν καλλιτέχνη καὶ παραπολὸν ἀναγνωρίσθηκε. Ἀλλὰ σὲ λίγο μετὰ τὸ μεθύσι τῆς χαρᾶς τοῦ τόσο καλὰ τελειωμένου ἔργου, τὴν ἀναστῆλθαι δειλὴς ἀμφιβολίας. Λοιπὸν δὲν ἦταν ὅλα αὐτὰ μάταιαι πολυλογίαι, ὅλες αὐτὲς οἱ ἐγκωμιαστικὲς κολακασίαι γὰρ τὸ καλλιτεχνικὸν ἔργον, γιὰ τὸ ἀριστοτέλειον; Καὶ ὁ καλλιτέχνης ἀπέναντι αὐτῆς τῆς τιποτένιας δόξης τί κατὰθετε ὡς κατὰθεμα; Ἀλλοίμονο, τὴν ἴδιαν τοῦ τῆ ζωῆ!... Καὶ δὲν εἶνε τώρα ἡ ζωῆ, ἡ ἀληθινὴ ζωῆ στὴν ὡμορφίαν καὶ στὸ ἠλιοφώτισμα, καὶ ὅπως διόλου ἀλλοιώτικον, μεγαλειότερον, τελειότερον; Τὴν ἴδιαν τοῦ τῆ ὁμολογία ὁ Ἴψεν τὴν καταθέτει γιὰ τελευταία ἐντύπωσιν, καὶ τὴν βγάνει παραϊτόνως ἡσυχὰ τὸ ὀλίγον κατὰθεμα τῆς ζωῆς του τῆς ἴδιας!...

κ—

Σημ. Ἀλλὰ τὴν «Τραγωδίαν τοῦ καλλιτέχνου» δὲν ἔχει νὰ παρατηρήσῃ κανεὶς καὶ στὸν ἄλλον ἀστῆρα τῆς Νορβηγίας τὸ Μπρίνσον, ποὺ τόσο θύμισεν μὲ τὴν δημοσίευσιν τοῦ «Τζὼν Γαβριήλ Μπρόκμαν» θαρρῶντας πῶς ὁ Ἴψεν αὐτὸν εἶχεν ὑπόψει του, ὅταν ἐπλάθει τὸν ἀποταγχάνοντα στὴς ἐπιχειρήσεις του ἥρωά του;

κ—

ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Αἱ ξέναι φιλολογίαι. Πολυάριθμοι μεταφράσεις ξένων φιλολογικῶν ἔργων ἐκδίδονται τὴν στιγμὴν ταύτην ἐν Γερμανίᾳ. Ὁ ἐκδότης Φοντάνες πλησιάζει νὰ τελειώσῃ τὴν δημοσίευσιν ὀλοκλήρου τῆς σειράς τῶν μυθιστορημάτων τοῦ Μωπασσάν. Ὁ Φίσερ τοῦ Βερολίνου ἐκδίδει τὰ δράματα τοῦ Ἴψεν. Δύο τόμοι τοῦ Μουλταλούλη κατὰ μετάφρασιν τοῦ Σπέρ ἐξεδόθησαν παρὰ τῶν καταστημάτων τοῦ Μπρούξ ἐπὶ τὸ Μινδέν. Ὁ κ. Σέριγ προπαρκακευάζει ἑκδόσιν τοῦ Σπρίδμεργ ἐπὶ τοῦ Πίρσον ἐν Δρέσδη. Ὁ αὐτὸς ἐκδότης ἀναγγέλλει πληρῶς τὴν σειράν τῶν ἔργων τοῦ Γουσταύου Φλωμπέρ. Ὁ κ. δ' Ὀππελ-Μπρονκόσκι μεταφράζει τὰ μυθιστορημὰ τοῦ Στένταλ καὶ ὁ κ. Μαϊλλερ-Μπρούκ θὰ ἐκδώσῃ προσεχῶς τὰ διηγήματα τοῦ Ἐδγάρδου Πόε.

ΑΣΜΑ

ΑΣΜΑΤΩΝ

ΥΠΟ Ν. ΕΠΙΣΚΟΠΟΠΟΥΛΟΥ

Τὸ ποίημα αὐτὸ ἐγράφη εἰς βραχείας στιγμὰς καὶ διὰ λεπτῆς ἐρυθρᾶς γραφῆς εἰς τὸ περιθώριον μιᾶς παλαιᾶς χαλκοτυπίας παριστώσης τὴν σκηνὴν τοῦ ἐξώστου τοῦ Ρωμαίου καὶ τῆς Ἰουλιέττας, καὶ σιγὰ σιγὰ αἱ σημειώσεις αὐταὶ σφιχθεῖσαι τριγύρω ἐχρησίμευσαν ὡς ἓνα πλίσσιον τῆς αἰωνίας αὐτῆς σκηνῆς.

Εἶνε ἓνα ὄνειρον φιλόδοξον τῶν εἰκοσίων ἐτῶν, ἓνα ὄνειρον νεότητος, ἡ ἐπιθυμία τοῦ νὰ ψάλλῃ κανεὶς ἓνα ἄσμα ἀσμάτων, ἓνα αἶνον ἔρωτος τόσον περιπαθῆ καὶ πύρινον, ὥστε νὰ κάμῃ νὰ τρίξουσι αἱ ἴνες μέσα εἰς τοὺς κορμούς τῶν δένδρων, νὰ γονιμοποιῆ τὰ κύταρα, νὰ ἐξευμενίξῃ τὰ ἄστρα καὶ νὰ περιλαμβάνῃ ὀλόκληρον τὴν δύναμιν τοῦ ἡλίου.

Νὰ μεταφέρῃ κανεὶς εἰς λέξεις τὴν ἔκστασιν καὶ τὸ παραλήρημα τῆς δευτέρας πράξεως τοῦ «Τριστάνου», νὰ ἀφυπνίσῃ τὴν ἡχώ τὴν παλλομένην ἀκόμη, τὴν ὁποῖαν ἀφῆκεν αἱ πύρινοι φράσεις, τὰς ὁποίας ὡς λατρεῖαν καὶ ὡς θρησκείαν ἐτόνισε ὁ βασιλεὺς Σολομὼν εἰς τὴν Σουλαμίτιδα, νὰ ὑψώσῃ μιαν θρησκείαν τῆς ἀγάπης ἐξαγνίζουσαν τὴν ἡδονὴν, καθιερίζουσαν ὑπὸ τὴν δύναμιν τοῦ πάθους τὴν σάρκα, ὅλην τὴν σάρκα, — ἰδοὺ ὁποῖον ὑπῆρξε τὸ μέγα σχέδιον ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξῆλθε τὸ μικρὸν αὐτὸ ποίημα.

Εἶνε μία ἐπίκρισις τὴν ὁποῖαν δύναται τις νὰ κάμῃ εἰς τὸν συγγραφέα, ὅτι ὁ ἔρωσ ὅπως εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ «Ταγχοῦζερ» δεικνύεται καὶ ἐδῶ ὡς ἓνα μέγαν σπῆλαιον τῆς Βενουσμπεργ, πλημμυρισμένον ἀπὸ τῆς Ἀπποδίτης τὰς γοητείας.

Ἡ θεότης τῆς σαρκός, ἡ ἔκστασις καὶ τὸ μεγαλεῖον τῶν πέντε αἰσθήσεων κυριαρχῆ ἀπανταχοῦ. Ἀλλὰ ἂν προσέξῃ κανεὶς δύναται νὰ ἀκούσῃ περιδουμένην καὶ ἐδῶ εἰς τὸ βάθος, ἀσθενῆ ἀκόμη, μόλις προβάλλουσαν τὴν φωνὴν τὴν ἐξαγνιστικὴν καὶ τὴν φωνὴν τὴν καθαρτήριον τῆς Ἐλισσάβετ. Ἐπειτα καὶ ἐδῶ ὁ πόνος ἀναμιγνύεται παντοῦ μὲ τὴν ἡδονὴν ὅπως εἰς ὅλα τὰ ποτήρια τοῦ ἔρωτος καὶ αὐτὸ θὰ ἴσκει ὡς ἐξαγνιστήριον καὶ αὐτὸ θὰ ἴσκει ὡς ἐξαγορά. Καὶ ἄλλως τε ὁ συγγραφεὺς δίδει τὸ ἔργον αὐτὸ προπάντων ὡς ἀμάρτημα.

1

Ἔλα. Βλέπεις δὲν εἶμαι ἐγὼ ποῦ σὲ ὀδηγῶ. Ἐκεῖ κάποιος εἶνε ἐμπροστά μας καὶ τὸν ἀκολουθοῦμεν. Εἶνε κάποιος, πρέπει νὰ εἶνε κάποιος καὶ τί πειράζει ἀγάπη μου, ποῦ δὲν τὸν βλέπεις καὶ δὲν τὸν βλέπω. Εἶνε κάποιος ποῦ μᾶς δίνει τὰ χέρια καὶ κάποιος ποῦ μᾶς ἐνώνει. Εἶνε κάποιος τοῦ ὁποίου ἡ ἀνησυχία μου αἰσθάνεται τὴν παρουσία ἀπὸ τὴν πρώτη φορὰ ποῦ σὲ εἶδα μέσα σὲ ἓνα δρόμο πλατὺ, τριγυρισμένον ἀπὸ ἄλγη, ἓνα βράδυ σελήνης καὶ ἓνα βράδυ ἡσμείας. Εἴμεθα ἐρημοὶ καὶ μόνοι ἐκεῖνο τὸ πρῶτο βράδυ καὶ ἐπηγαίναμε μπροστά ἀπὸ ὄλους σὰν σὲ ἓνα θρίαμβο καὶ μολαταῦτα ἐκεῖνος ἦταν μπροστά μας καὶ ἐκεῖνος ἐγύριζε καὶ μᾶς ἔλεγε στὰ αὐτὰ πράγματα ἀνέκφραστα καὶ μᾶς ἔπλεκε γοητείας τριγύρω καὶ μᾶς ἔπνιγε μέσα σὲ κύκλους μεθυστικῆς σιγῆς καὶ ἐκρημύσε νύμφη ἀργυρᾶ στὸν οὐρανὸ καὶ στόλιζε τὰ πράγματα ὅλα τριγύρω καὶ μᾶς ἔδειχνεν ὅ,τι βλέπαμε καινούργιο καὶ παρθένο.

Ναὶ κάποιος εἶνε κοντά μας καὶ ἐμπροστά μας καὶ ἔλα, ἄς τὸν ἀκολουθήσουμε μὲ ἐμπιστοσύνη, οἷότι κανεὶς δὲν ἔφυγε ἀπὸ κοντά του ποτέ, ἀγάπη μου.

Ἄς τὸν ἀκολουθήσωμεν καὶ ἄς εἶναι πνεῦμα ἀγαθόν. Ἡ σκέψις μου ἀρέσκειται νὰ τὸν πνίγει μέσα εἰς ἓνα λουτρὸν μειοιάματος καὶ νὰ τοῦ τείνει καὶ τὰς δύο χεῖρας πλήρεις δεξιῶσεως.

Μὴν φοβεῖσαι, ἀγάπη μου, καὶ μὴν τρέμεις καὶ δημιουργήσῃς τὸν τὸν ἄγνωστον αὐτὸν ἐμπροστά σου σὰν φυσιογνωμίαν ἀνθισμένην καὶ μειδιῶσαν, ἐνδεδυμένην εὐτυχίαν.

Καὶ θέλεις νὰ μὲ ἐρωτήσης ποῖος εἶνε καὶ ποῖον θέλω νὰ εἶπω καὶ θέλεις νὰ τὸν ὀνομάσης μὲ τὰ ὀνόματα τῶν ἀνθρώπων, νὰ τὸν κάνῃς Εἰμαρμένην καὶ Μαιριχίον, τὸν κάποιον αὐτὸν τὸν ὁποῖον ἀκολουθοῦμεν εἰς τὴν ἀγάπην μας, τὸν ὁποῖον ἀκολουθοῦμεν σήμερον καὶ ἀκολουθήσαμεν χθὲς καὶ θὰ ἀκολουθήσωμεν αὔριον... Ὅχι, φίλη μου... πρὸς τί; Κλείσε τὸ στόμα σου καὶ ἄς πηγαίνομεν. Ὁ δρόμος εἶνε ἀνοικτός. Ὁ ἥλιος οὕτε ἐκεῖ κάτω μὲ τόσην γλυκύτητα καὶ εἶνε ὁ ἀέρας ὁ ὁποῖος ἔρχεται χορτασμένος ἀπὸ ὄλας τὰς ψυχὰς ὅσας ἀφίνουσι τὸ βράδυ νὰ περυγίζουσι τὰ ἄλγη... .

Ἔλα καὶ ἄς τὸν ἀκολουθήσωμεν. Ὁ δρόμος εἶνε γλυκὺς καὶ εἶνε ἄλλως τε ἀναπόφευκτος. Ἔλα· εἰς τὸ τέλος ἐκεῖ βλέπω νὰ λάμπῃ ὁ ἀποσπερτίης σὰν μία ὑπόσχεσις εὐτυχίας.

2

Καὶ ἡ θάλασσα ὑπῆρξε ὁ ἀνάδοχος μας, ὁ μάρτυς τῶν γάμων μας καὶ αὐτὴ μᾶς ἤνωσε εὐρέως καὶ βασιλικῶς, ὄχι μὲ ἓνα δακτύλιον, οὔτε μὲ μίαν εὐχὴν, ἀλλὰ μὲ ἓνα κῦμα ἄφθονον, μὲ μίαν ἄκραν τῆς μεγάλῃς τῆς ἀγκάλης, μὲ ἓνα βραχίονα ὑγρὸν τοῦ πολυμόρφου τῆς σώματος. Καὶ ἐνθυμείσαι ὅτι ἐνῶ ἐκαθήμεθα εἰς τὸν βράχον καὶ ὁ ὀρίζων ἔσταζε μακαριότητα ἐν τῇ οὐσῇ καὶ τὰ χρώματα ἐκεῖ κάτω ἐγένοντο ἀπαλότερα, ἐτήκοντο εἰς ἀποχρώσεις νέας καὶ ἐφαίνετο ὅτι ἡ ὥρα τῆς δείλης ἐνε-

δύετο νέαν χάριν διὰ νὰ στολίση μὲ ὄλην τῆς τὴν μελαγχολίαν καὶ ὄλην τῆς τὴν μεγαλοπρέπειαν τὰ ὄνειρά μας—τὸ κῦμα ἤλθε.

Τὸ κῦμα ἤλθε, ἓνα μεγαλειότερον κῦμα καὶ ἓνα ἀνέλπιστον, ἓνα κῦμα, τὸ ὁποῖον ὁ πατήρ Ὁκεανὸς ἔστειλε ἀπὸ μακρὰν στολισμένον μὲ ἀφρόν ὡς μίαν εὐλογίαν ὑπερτέραν τῶν φυσικῶν δυνάμεων.

Καὶ ἤλθε καὶ μᾶς ἐνηγκαλίσθη καὶ αὐτὸ μᾶς ἤνωσε εἰς ἓν, ἐπλήρωσε ὄλα τὰ κενὰ ὅσα ἐγύριζαν τὰ σώματά μας, ὑπῆρξε ὁ βραχίον ὁ ὁποῖος ἐκόλλησε ὄλα τὰ μέρια τῶν σαρκῶν μας, μᾶς ἔκαμε νὰ κοινωνήσωμεν διὰ μέσου τοῦ ὕδατος καὶ μᾶς ὕψωσε καὶ μᾶς ἔδωκε μίαν ἐλαφρότητα καὶ μίαν ἡδονήν.

Καὶ ἔπειτα ἀπεχώρησε ὡς μὲ ἀποθυμίαν καὶ μὲ λύπην καὶ ὅταν ἐγλύστρησε καὶ ἔπεσε εἰς ἀφρόν, τότε ἐστράφη καὶ σὲ ἠτένισα καὶ τὴν στιγμὴν ἐκείνην μίαν βαθειὰ ἀντίληψις τῆς καλλονῆς σου μοῦ ἤλθε εἰς τὸ πνεῦμα.

Διότι ἐνόησα τότε μόνον τὴν συγγένειαν τὴν μακρινὴν σου μὲ τὴν θάλασσαν καὶ τότε ἐνόησα ὅτι εἶσαι ἐν ἀπὸ τὰ πνεύματα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἄλλοτε ἔπλεον ἐπὶ κορυφίαν, ἐχοροπηδοῦσαν μὲ τοὺς Τρίτυνας, ἀνετριχιάζαν εἰς τὸν ἀφρόν, ἐπαίζαν μὲ τὸ κῦμα, —θεαί τῶν ποταμῶν, θεαί τῶν θαλασσῶν, ἐσαρκώσεσι τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ πολυμόρφου ὕδατος. Τότε ἐνόησα διατὶ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς σου κρατεῖς ἀνάτονον τὴν νοσταλγίαν τῶν ὠκεανῶν, μίαν ἀποθυμίαν διὰ τοὺς ἀνοικτοὺς ὀρίζοντας, διὰ τὰς ἀπειρίας τῶν τρικυμιῶν καὶ τῶν κυμάτων, διὰ τὰ μικρὰ ἐκεῖνα καὶ τὰ μεγάλα κατάρτια ποῦ χάνονται καὶ πλανῶνται καὶ γλυστροῦν καὶ σβύνονται εἰς τὴν εὐρείαν σαπφειρῖνην ἀγκάλην. Καὶ ὅπως ἓνα πνεῦμα τοῦ ὕδατος ἔχεις ἀκόμη καὶ τὴν δειλίαν εἰς τὸ βάδισμα καὶ τὸ σχῆμα πλάσματος μεταφυτευμένου εἰς περιβάλλον ξένον καὶ σύρεις ἐπὶ τῆς γῆς ὡς ἄλυσον μίαν θεῖαν ἀδεξιότητα ὡς κομένων πτερύγων, —τὴν ἀδεξιότητα τὴν ὁποῖαν ἔχουν οἱ ἰχθεῖς μὲ τὰ πτερὰ τὰ ἰριοδρόχρωμα ἅμα ἡ ἐπαφὴ τῆς γῆς τοὺς πληγῶσει τῶν κινήσεων τὴν ἀπαλότητα.

Εἶσαι τῆς θαλάσσης, καὶ ἔχεις ὑπερτέρας ἀκόμη τὰς νοσταλγίας τῆς θαλάσσης καὶ τὰς χάριτάς τῆς: τὴν μελαγχολίαν τῶν ἡλιακῶν ὕσεων ἀνωθεν τῶν ὑδάτων, τὴν μελαγχολίαν τὴν ἀνεξήγητον τῶν οὐρανῶν, τὸ βαρὺ ἐκεῖνο καὶ γοητευτικὸν μυστήριον τοῦ πένθους τὸ ὁποῖον ἔχουν τὰ ὕδατα εἰς τὸ πρῶτον πάγωμα τοῦ σκότους ὅταν τὸ φῶς ἐκλείπει καὶ ἡ πνοὴ τῆς νυκτὸς ἐγειρομένη κάμνει νὰ ἀνατριχιάζει ἡ ἀπειρία τοῦ ὠκεανοῦ. Εἶσαι ὡραία μὲ τὴν ἄρρητον μελαγχολικὴν καὶ αἰχμαλωτισμένην ὡραιότητα τῶν ὑδάτων, καὶ χθὲς ἐνῶ τὸ κῦμα ἔφρευγε ἐπιστρέφον καὶ μᾶς ἄφινε ἠνωμένους μὲ μίαν ἄλυσον ἀόρατον καὶ αἰώνιον, μὲ ἓνα ὑγρὸν δακτύλιον αἰώνιον γάμων, ἔσκυψα εἰς τὰ μάτια σου καὶ εἶδα μέσα γαλήνιον, ἄφατον καὶ μέγαν ἓνα λιμένα.

3

Μὲ κατέκτησες διὰ τῶν σχημάτων σου.

Χθὲς ὡς ἐπερπατοῦσαμεν καὶ εἶγες ἀνέλθει πρώτη τὸν λόφον τὸν κυριαρχοῦντα τῆς θαλάσσης ἔτεινες εἰς μίαν στιγμὴν ἐν θαυμασμῶ τὴν

χεῖρα καὶ μοῦ ἔδειξες τὸν ἥλιον ὅστις ἐπλησίαζε καὶ ἤνοῦτο εἰς ἓνα πύρινον φῆλημα μὲ τὴν θάλασσαν.

Ἡ χεὶρ σου μίαν στιγμήν ὡς ἀνυψώθη ἐβουτήχθη εἰς μίαν βαθυκίτρινην ἀκτῖνα καὶ ἐφάνη φλεγόμενη.

Καὶ τὴν στιγμήν ἐκείνην εἰς τὸ σχῆμα τὸ ὑπέροχον, μέσα εἰς τὸ τοπίον τῆς γοητείας, ὑψηλὰ ἐκεῖ, μοῦ φαίνεται ὅτι ἐνεβάθυνα εἰς τὴν οὐσίαν τῆς χάριτος καὶ τῆς καλλονῆς σου καὶ μοῦ φαίνεται ὅτι ἀνεκάλυψα ἐκεῖνο τὸ ὅποιον μὲ ὑποδούλωσε.

Τὴν στιγμήν ἐκείνην ὅπως καὶ πάντοτε ἡ χεὶρ σου ἐκτεινομένη ἐφαίνετο δημιουργοῦσα.

Ναί, φῆλη μου, αἱ ὄλων σου τῶν σχημάτων ἔχεις τὴν χάριν καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν ὡς νὰ σπέρνης ὠραιότητα, ὡς νὰ ἀνεγείρης παλάτια καὶ νὰ κτιζῆς παρθενῶνας ὡς νὰ λαξεύης μάρμαρα ἀθάνατα, καὶ νὰ δημιουργῆς ὄντα καλλονῆς. Τὰ σχήματά σου ὅλα, ἔχουν τὴν ἐπιστημότητα ὡς νὰ ἔαμνον κἄτι τι αἰώνιον, ὡς νὰ παρέτεινον τὴν χάριν τῶν καμπυλῶν, τὴν ὠραιότητα τῶν στάσεων ἐκεῖθεν τοῦ ἐφημέρου, ὡς νὰ διαιωνίζουσαν τὰς ἐντυπώσεις τὰς φευγαλέας.

Καὶ τὴν στιγμήν ἐκείνην μοῦ ἐφάνη ὅτι ἡ χεὶρ σου ἐπανελάμβανε τὸ θαῦμα τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ καὶ ὅτι ἐσταμάτα τὸν ἥλιον, ἔτσι ἀσυνήθως μόνον μὲ τὴν βαθεῖαν ὠραιότητα τῆς κινήσεως.

Ναί εἶσαι ἡ μεγάλη δημιουργὸς τῶν κινήματων, ἡ μεγάλη σπορεὺς καλλονῶν καὶ χύνεις διηλεκτῶς μὲ ὠραίαν καὶ ὑπέροχον καὶ ἀσυνείδητον ἀφθονίαν τριγύρω, εἰς ὅλας σου τὰς ἐκφράσεις, εἰς ὅλα σου τὰ βήματα καὶ τὰς στάσεις καὶ ὅταν ὀμιλῆς καὶ ὅταν σιωπῆς καὶ ὅταν ἡ χεὶρ σου δίδει καὶ ὅταν τὸ σῶμα σου δίδεται καὶ ὅταν οἱ δάκτυλοι σου θωπεύουν καὶ ὅταν ἡ παλάμη σου κλείει τοὺς ὀφθαλμοὺς θαμβωμένους καὶ αἰδήμονας ἐκ τῆς πολλῆς ἡδονῆς καὶ ὅταν τὸ σῶμα σου κινῆται εἰς τὸν ὕπνον καὶ ὅταν σπαίρει εἰς τὰς φρικιάσεις, — πάντοτε χύνεις τὸ μυστικόν ἐκεῖνο ρευστόν τὸ ὅποιον ἔχουν αἱ μεγάλοι γόησαι καὶ τὸ ὅποιον κατεῖχον ἀπὸ τοὺς ἄνδρας μόνον οἱ δημιουργοί.

Καὶ διὰ τοῦτο εἶσαι ὑπέροχος καὶ μὲ ἐκυριαρχήσας.

4

Εἶδες τί ὠραίας ὥρας ὄνειρώδεις ἐπεράσαμε χθές, τριγύρω σὲ ὅλο τὸν κόσμον, ὁ ἑποῖος ἐπανηγύριζε. Ἀπελάμβανα τὰς ὄψεις τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰς μεταλλαγὰς τῶν τοπίων μὲ μίαν ἔντασιν νέαν καὶ μοῦ ἐφαίνοντο ὅλα ὡς ἀποκαλύψεις.

Ὡς σὲ ἐκρατοῦσα ἐνόμιζα ὅτι αἱ αἰσθήσεις μου ἀνοίγοντο ἢ ὅτι νέαι ἐγεννῶντο καὶ μοῦ ἐφαίνετο ὅτι ἐνεβάθυνα κἄπως περισσότερο εἰς τὰ σύμβολα τὰ κρυμμένα τῶν πραγμάτων.

Ναί, οἱ ὀφθαλμοί μου ἔβλεπον καλλίτερον, ἐνηγαλλίζοντο καλλίτερον ὅλα καὶ εἰς μίαν στιγμήν ὅπως ἐτρώγαμεν τὰ μικρὰ ἐκεῖνα γλυκίσματα εἰς τὴν σκιάν, πλησίον τῶν παιδίων, ἐσταμάτησα νὰ τρώγω καὶ ἐκράτησα τὸ ζαχαρωτὸν μέσα εἰς τὸ στόμα μου ἐπὶ πολὺ διότι μοῦ ἤλθεν ἡ ἰδέα ὅτι ποτὲ δὲν θὰ ἐγευόμην πράγματος πλέον γλυκέως.

Ναί, ὅλαι αἱ ἐντυπώσεις αἱ φευγαλέαι ἐφαίνοντο ὡς νὰ εἰσῆρχοντο θριαμβευτικαὶ διὰ τῶν θυρῶν τὰς ὁποίας ἤνοιγεν ἡ παρουσία σου εἰς τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἔβλεπα βαθύτερον καὶ μοῦ ἔκαμνε τότε ἐντύπωσιν μεγαλειτέραν ἦσαν αἱ κινήσεις, ὅλον ἐκεῖνο τὸ δάσος τῶν κινουμένων μορφῶν καὶ αἱ στάσεις τῶν δένδρων καὶ τὸ σχῆμα τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐγειρομένης ὡς μία διαμαρτύρησις λευκὴ μέσα εἰς τὰ πράσινα τῶν φύλλων καὶ τὰ μελανὰ τῶν ἐνδυμάτων. Ἦσαν ὅλα ὡς πράγματα πρώτην φοράν ὀρώμενα, ὡς σχέσεις πρώτην φοράν ἀνακαλυπτόμεναι καὶ εἶχα μίαν διηλεκτὴν χαρὰν κἄτι τι ὡς νὰ μετεῖχον καὶ ἐγὼ εἰς τὴν ὑπαρξίν ὄλων αὐτῶν τῶν ὠραίων καὶ ζωηρῶν πραγμάτων, εἰς τὴν δημιουργίαν ὀλόκληρον.

Ὡ! ἦσαν στιγμαὶ ἀπολαύσεως, στιγμαὶ ἀπὸ ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι σβύνονται πάντοτε παραπολὺ ταχέως, τῶν ὁποίων δὲν δύναται κανεὶς νὰ ὑπολογίσῃ κἄν τὴν διάρκειαν, καὶ αἱ ὁποῖαι φεύγουν ἀφίνουσαι μίαν σύγχυσιν χρωμάτων καὶ ἁρμονιῶν καὶ σχημάτων κἄτι τι ἰδοθὲν εἰς ὄνειρον τὸ ὅποιον ὕστερα ἐνοῦται μὲ τὸν μεγάλον χορὸν τῶν κλαιουσῶν ἀναμνήσεων ὅταν ἡ ψυχὴ βυθίζεται εἰς τὴν δυστυχίαν.

Καὶ ἐνθυμησάι προπάντων—ἐγὼ θὰ ἐνθυμοῦμαι πάντοτε—πῶς ὁ ἥλιος ἔλαμπε ἐπάνω εἰς τὴν λευκὴν ἐκείνην ἐκκλησίαν;

5

Ἐροβήθης χθές τὴν καταιγίδα.

Πῶς ἔγινε λοιπὸν καὶ ἐμείναμεν μόνοι ἐντὸς τοῦ ὀρίζοντος ἐκείνου τοῦ ἐγκαταλελειμμένου ἐμπροσθεν τῆς μανιώδους καὶ ἀδυσωπῆτου ἐκείνης θαλάσσης; Ὡ! ὄχι φῆλη μου, δὲν πρέπει κανεὶς νὰ δεικνύῃ τὸν ἔρωτά του ἔτσι εἰς τὴν μόνωσιν ἐμπροσθεν τῆς μεγάλης ζηλοσύτου.

Καὶ ἐνθυμησάι! Ἐνθυμησάι πόσον ὁ οὐρανὸς ἐδημιούργει μελανοὺς τοὺς πέπλους καὶ πῶς αἱ τελευταῖαι ἀκτῖνες αἱ μαντευόμεναι τοῦ ἡλίου ἐφαίνοντο ὄχρα, μολύβδινα καὶ βεβαρῆμενα ἀπὸ μέγα πένθος καὶ πῶς ὅλα τὰ κύματα ἐφαίνοντο ὡς τὰ μεγάλα δάκρυα τῆς ἀπελπισίας τοῦ ὀρίζοντος ὄλου. Ἦρχοντο, ἤρχοντο μὲ τὸν σπαραγμὸν ὅλα ἐκεῖνα τὰ κύματα καὶ ἐθραύοντο κουρασμένα ἐμπροσθέν μας καὶ τί λύπας δὲν ἐδιηγοῦντο καὶ πῶς ἐφαίνοντο ὡς δυστυχεῖς λαλοῦντες γλῶσσαν ἄλλην ἀκατανόητον ὡς τόσοι πληγωμένοι ἄλλου πλανήτου, τῶν ὁποίων ἡ ψυχὴ ἢ ὑγρὰ καὶ φρίσσουσα ἐγόγγυζε ἀνεξήγητος ὡς θρῆνος ζῶου πληγωμένου εἰς τὴν ἀπελπισίαν τοῦ οὐρανοῦ.

Καὶ ἔπειτα ἡ ὀμίχλη ἐχαμηλώθη, ἐχαμηλώθη, ἐβαμβάκωσε τὰ πάντα καὶ χωρὶς ἀκτῖνα φωτὸς πέραν ἐκεῖ ὁ λιμὴν μὲ τοὺς οἰκισμοὺς τοὺς ὄλους, ἐφάνη ὡς ἐρημωμένον παράλιον θανάτου καὶ ἡ βροχὴ ἤρχισε καὶ ἤρχισαν οἱ κεραυνοὶ καὶ τότε ὅλον τὸ μηδανιὸν τῆς ὑπάρξεώς μας ἐμπροσθεν τῶν στοιχείων μᾶς ἐκάλυψε μὲ ἓν αἶσθημα ἀθλιότητος καὶ πτωχείας ὑψίστης.

Καὶ γνωρίζω ὅτι καὶ οἱ δύο μαζί ἐπλημμυρίσαμεν ἀπὸ ἀγωνίαν, ὅτι ἡ θλίψις καὶ τὸ σφίξιμον τῆς καρδίας μας ἐξεχείλισεν καὶ ἔπεσε διὰ τῶν ποδῶν μας καὶ ἐκυλίσθη καὶ ἠνώθη μὲ τὰ κύματα.

Καὶ χωρὶς νὰ σκέπτομαι ἐπληγώθη καὶ ἐγὼ, ὅπως καὶ σὺ ἀπὸ τὴν

ιδεάν ότι πρό ἡμῶν βλέμματα ἄλλα χίλια ἀντικατώπτρισαν τὴν μικρότητά των εἰς τὰ μεταλλάσσοντα κύματα τῆς ἰδίας θαλάσσης καὶ ὅτι αἱ σταγόνες τοῦ ὕδατος, αἱ ὁποῖαι ἀτμός ἢ ἄλμη κυλλίονται ἀπὸ τῶν Ἰνδιῶν τὰ πέρατα μέχρι τοῦ Αἰγαίου τὰ θαντελωτά παράλια, ἤξεύρουν πολλὰ διὰ τὰς εἰρωνείας τῶν ἀνθρωπίνων ἐρώτων καὶ τῶν ἀνθρωπίνων εὐτυχῶν.

Ἐσκέφθην ὅτι ἡ δυσαναλογία εἶνε παραπολὺ μεγάλη καὶ καταπνίγουσα μεταξὺ τῆς ἀγρίας χαρᾶς τῶν στοιχείων καὶ τοῦ εὐθραύστου τῆς εὐτυχίας δύο χειρῶν ἠνωμένων. Καὶ ἠσθάνθην ἑαυτὸν καὶ τὸν ἐρωτά μας τρομακτικὰ ἐφήμερον καὶ ἀσταθῆ ἔμπροσθεν τοῦ φωτός τῶν ἀστραπῶν καὶ τῆς φαιοπλημμύρας νεφῶν καὶ βροχῆς καὶ οὐρίχλης.

Ἄλλ' αἰφνης μία ἀκτίς χαρᾶς με ἔκαμε μεγαλειότερον καὶ ἰσχυρότερον ἔμπροσθεν τῆς μονώσεως καὶ ἔμπροσθεν τῆς καταγιγῶδος. Ἐνθυμήθην, φίλη μου, ὅτε τὸ πρῶτ' εἶχον ἰδῆ ὑπὸ τὸν ἥλιον τὰ ὕδατα τῆς θαλάσσης νὰ ἐγείρονται εἰς ἀτμούς καὶ ἐσκέφθην ὅτι ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς ἀρχῆς τοῦ κόσμου ὁ αὐτὸς ἀτμός ἀενάως συμπυκνοῦται εἰς νέφη καὶ πίπτει εἰς βροχὴν καὶ θορυβεῖ ὡς θάλασσα καὶ ἐξαερῶται εἰς ἀτμὸν πάλιν διὰ μυρίων θανάτων καὶ μεταμορφώσεων ἀπομένων αἰώνως ὁ ἴσιος καὶ αἰώνιος ζῶν.

Καὶ ὅταν ἐσκέφθην ὅτι αἱ αὐταὶ σταγόνες τοῦ ὕδατος διελθοῦσαι διὰ μυρίων μεταμορφώσεων εἶδον τοὺς ἐρωτας τῆς Σουλαμίτιδος καὶ τοὺς ἐρωτας τῆς Ναυσικάας καὶ βλέπουν τότε καὶ τοὺς ἰδικούς μας ἐσκέφθην ὅτι καὶ ὁ ἔρωσ μας μετεῖχε τῆς μεταμορφώσεως τῶν στοιχείων ὄλων, ὄλων τῶν μορίων τῆς ὕλης καὶ ὅτι καὶ αὐτὸς ἐπίσης ἀθάνατος, προὔπαρχων, καὶ αἰώνιος δὲν ἐπέζη τῆς αὐριανῆς μας φθορᾶς, θὰ παρέμενε αἰώνως διὰ νὰ ἀντικατοπτρισθῆ πάλιν εἰς τῆς θαλάσσης τὰ κύματα, νὰ ἀπολαύσῃ τῶν ἀνοίξεων καὶ νὰ λουστῆ εἰς τοῦ ἡλίου τὰ φιλήματα τὰ αἰώνως νέα καὶ αἰώνως τὰ ἴδια.

Καὶ ἠσθάνθην ὅτι καὶ ἡ ἀγάπη μας ἦτο μία δύναμις μεγάλη ὅσον καὶ ἡ καταγιγῶς καὶ ἐσκέφθην ὅτι καὶ αἱ σταγόνες τῆς μεγάλης θαλάσσης εἶχον διηνεκὲς τὸ αἶσθημα τοῦ θανάτου, τὸν φόβον τῆς διηνεκοῦς ἐξατμίσεως καὶ τῆς διηνεκοῦς μεταβολῆς.

Καὶ τότε, φίλη μου, ἠσθάνθην ὅτι εἰσηρχόμεθα εἰς τὴν δίνην τῶν αἰώνων μεταμορφώσεων, ὅτι μετείχομεν τῆς αἰωνίας νεότητος, τῆς αἰωνίας ἐναλλαγῆς καὶ τῆς αἰωνίας υπάρξεως τῆς ὅλης ἀρμονίας τῆς ὕλης, καὶ καὶ τι μοῦ ἐφούσκωσε τὰ στήθη.

Καὶ ἔμπροσθεν τῆς τρικυμίας καὶ τῆς ἀπελπισίας διὰ πρώτην φοράν με ὄλην μου τὴν διάνοιαν ἐκορέσθην ἀπὸ ἀθανασίαν.

6

Θέλεις φιλιὰ ;

Χαμήλωσε τὰ μάτια σου κάτω διότι φοβοῦμαι. Ναι τὰ ἄστρα κυλοῦν, κυλοῦν αἰώνια, φωσφορίζουν αἰώνια, ζοῦν αἰώνια καὶ τὰ μυστήριά των εἶνε αἰώνια. Ναι εἶνε ἐκεῖ ἐπάνω καὶ πῶς μακρὰ εἰς τοὺς αἰθέρας κόσμοι ποῦ ζοῦν, ἥλιοι ποῦ λάμπουν, πλανῆται ποῦ καταρρέουν, νεφελειώ-

δεις ποῦ γεννῶνται. Καὶ ὑπάρχει μία ζωὴ γιγαντιαία, μία συμφωνία μυριάδων τὴν ὅποιαν δὲν θὰ ἐνωτισθῶμεν ποτέ.

Θέλεις φιλιὰ ;

Σφίξου στὴν ἀγκαλιά μου, ἀγάπη μου εἶνε ἥλιοι με χρώματα κυκνᾶ καὶ ἥλιοι κίτρινοι καὶ εἶνε καὶ ἄλλοι εἰς τὴν νεότητα τοῦ φωτός των καὶ ἄλλοι ποῦ χύνουν ἀκτίνας πεθαμένας ἐπὶ κόσμων νεκρῶν. Ὑπάρχουν λείψανα πλανητῶν μεγαλειότερα τῆς γῆς, ὑπάρχουν ἀπλανεῖς ἄπειροι, ὑπάρχουν ὅσα εἶσομεν καὶ ὅσα θὰ ἴδωμεν ἀκόμη, ὑπάρχει ἐν ὄρατόν τὸ ὅποιον ἢ φαντασία μας δὲν δύναται νὰ συλλάβῃ καὶ ἐν ἀόρατον πρὸ τοῦ ὁποίου εἶμεθα διὰ παντός τυρλοί. Καὶ ὅλα αὐτὰ ζοῦν εἰς τὸ ἄπειρον καὶ ὅλα εἶνε αἰώνια καὶ ὅλα ὀρθοῦνται εἰς τὴν νύκτα ὡς μεγάλα φωτεινὰ μυστήρια κυλοῦν ἀπὸ τὰς αὐγὰς τοῦ κόσμου ἀφ' ἧς στιγμῆς ἠνοιξε παρθένα βλέμματα τὸ πρῶτον πλάσμα καὶ ἠτένισε με καινουργεῖς αἰσθήσεις τὴν πρώτην νύκτα.

Θέλεις φιλιὰ ;

ὦ ! θέλεις φιλιὰ, ἀγάπη μου ; Ἔλα κοντά μου πολὺ, διότι δὲν σὲ βλέπω εἰς τὴν νύκτα καὶ θέλω νὰ αἰσθανθῶ τὴν παρουσίαν σου, τὴν θερμότητά σου. ὦ ! ναὶ φρικτὰς μετὰ τόσα φιλήματα. Φοβεῖσαι. Ναι, αἰσθάνεσαι ὅτι θνήσκομεν, ὅτι θνήσκομεν ἰλιγγιωδῶς κάτωθεν τῆς αἰωνιότητος τοῦ οὐρανοῦ. Ναι, εἶδες καὶ ἐσὺ ἐμφυχόμενα τὰ ἄστρα καὶ διὰ μίαν στιγμὴν ὁ ἐγκέφαλός σου ἠνοιχθῆ εἰς τὸ ἄπειρον καὶ συνέλαβε ὀλόκληρον τὴν ἀρμονίαν τοῦ οὐρανοῦ. Ναι, φοβεῖσαι. Ναι, νομίζεις καὶ σὺ ὅτι κυλιόμεθα φρικτὰ εἰς τὸν θάνατον. Θέλεις φιλιὰ ;

Ἔλα κοντά μου καὶ δόσε μου τὰ χεῖλη σου. Ἄς ἐνώσωμεν τὰ σώματά μας διὰ νὰ ἀντισταθῶμεν καλλίτερα εἰς τοῦ θανάτου τὸ ρεῦμα. Ναι, ἕνα ἀσπασμὸν ἕνα ἐναγκαλισμὸν εἰς τὸν ὅποιον νὰ φρικιάσῃ ὅχι τὸ θνητὸν σῶμα μας, ἀλλὰ ὁ σπινθῆρ τῆς αἰωνίας οὐσίας, ὁ σπινθῆρ τῶν ἀστρων, ὁ ὁποῖος κρύπτεται μέσα μας.

Ἐνωμένοι καὶ δημιουργοῦντες δυνάμεθα μόνον νὰ ἀτενίσωμεν τὸ θεὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ νὰ ἀντισταθῶμεν κατὰ τοῦ θανάτου καὶ νὰ κοινωνήσωμεν μετὰ τὰ πράγματα τὰ αἰώνια, τὰ ὁποῖα μᾶς στεγάζουν καὶ τὰ ὁποῖα μᾶς ἀτενίζουν.

Ἔλα. Ἐὰν διαπεράσω τελείως τὴν σάρκα σου καὶ ἀρμονίσω τὸ σῶμα μου μετὰ τὸ ἰδικόν σου, τότε θὰ δοκιμάσω διὰ μίαν στιγμὴν τὴν χαρὰν τοῦ δημιουργοῦ καὶ θὰ κοινωνήσω τῶν μυρίων αὐτῶν δυνάμεων καὶ θὰ κυριαρχήσω διὰ μίαν στιγμὴν τοῦ σύμπαντος.

Εἰς τὰς ἀγκάλας σου βλέπω τὸν οὐρανὸν μικρὸν καὶ τὸν βλέπω πλησίον καὶ ἂν με ὑψώσῃς εἰς τὰς ἀγκάλας σου μετὰ τὴν δύναμιν τοῦ πόθου σου ἴσως θὰ δυνηθῶ ν' ἀσπασθῶ τοὺς ἥλιους.

7

Μεσονύκτιον. Ἔλα εἰς τὰς ἀγκάλας μου.

Τὰ κτυπήματα τοῦ ὰρολογίου ἀντηχοῦν εἰς τὴν ψυχὴν μου καὶ φαίνεται ὡς ἂν ὄλος ὁ ἄηρ νὰ γίνεταί ἐπίσημος καὶ νὰ κύπτει ὑπὸ τὸν φό-

ματά μας ένωθούν, όταν τὰ φιλήματά μας όδυνηρά πλέον έγγίξουν τὰς ψυχάς μας, όταν τὰ χέρια μας αναζητούντα άβεβαίως και σπασμοδικώς τήν ήδονήν περάσουν, νικήσουν, τήν έπιδερμίδα και θωπεύσουν τὰς ρίζας τών νεύρων, όταν βυθισθώ εις τό σώμα σου βαθειά και φθάσω τὰς πηγὰς τής ζωής τὰς σκοτεινάς έπόταν πλέον τίποτε από τὰς Σφίγγας τής γοητείας πού σε περιτρογυρίζουν δέν θά μου μένη κρυφό, — τότε θά μου έλθη αίφνιδιά και ύπέροχος ή συναίσθησις τής Ζωής τής βαθείας τών μαλλιών σου. Καί τότε ή άγωνία ή όποία και αύτήν τήν στιγμήν με καταλαμβάνει μπροστά στό σύμβολο και στό μυστήριο τό ρευστό και χρυσό και άκίνητο, θά διαλυθῆ και θά μιλήσουν τότε στην ψυχή μου τὰ μαλλιά σου και θά μου διηγηθούν χίλια πράγματα και θά μεθύσουν και τὰ δικά μου αυτιά, όπως μεθύσκουν τὰ δικά σου όταν χύνονται τριγύρω. Καί θά μου εἶπουν όλα των τὰ μυστικά, όλας τὰς τάσεις των και τὰ όνειρά των και θά μου παραδώσουν με μιὰς όλα των τὰ άρώματα και θά μου δείξουν, θά μου μαρτυρήσουν τήν πηγήν τήν άγνωστον, τήν άόρατον τής ήδονής από τήν όποιαν μυστηριωδώς ροφούν σαν τόσοι κλάδοι τόν χυμό διά νά τόν χύσουν έπειτα σαν αίγλη μυστική σαν χλιαρά άτμοσφαιρα γοητείας τρυγύρω σου.

Και θά άκούω έγώ με τό κεφάλι μου κοντά εις τό δικό σου, σιωπηλός, όπως τώρα, μέσα στην νύκτα.

9

Εἶσαι ή γυναίκα, τήν όποιαν ήγάπησα περισσότερο εις τόν κόσμον, όότι εἶσαι ή γυναίκα, ή όποία με έκαμε περισσότερο νά ύποφέρω και με έκαμε περισσότερο νά άπολαύσω. Μεύ άπεκάλυψες τήν βαθειάν πηγήν τής ήδονής και τήν βαθειάν πηγήν τής όδύνης συγχρόνως και μου έδωκες νά πίνω άφειδώς και με έθύθισες εντός τών κυμάτων των.

Εγείρεσαι έμπροσθέν μου ως μία αιωνία άνησυχία και έν αιώνιον αίνιγμα και συμβολίζεις εις ιδανικόν ύψος ότι άποτελεῖ τήν γυναίκα τήν αιωνίαν, συμβολίζεις τό άκατανόητον.

Και εἶμαι βέβαιος τώρα ότι ένόσω σε άγαπῶ δέν θά δυνηθῶ νά διαθλίψω καθαρά εις τό βάθος τών όφθαλμών σου και δέν θά καθησυχάσει τό φῶς τής ψυχής σου τήν σκοτεινήν μου άγωνίαν και ότι εις τό άκατανόητον μίγμα πτερῶν και ήλύος, ταπεινότητος και ευγενείας, ελαφρότητος και έμπνεύσεως, σκληρότητος και άφειλείας, εις τό πνεύμα σου τό μικρόν και βαθύ συγχρόνως, εις τὰς ιδέας σου αί όποίαι πληγνόνουν και αί όποίαι άνυψούν, δέν θά δυνηθῶ ποτέ νά άνεύρω και νά διαχωρίσω τόν άδάμαντα από τήν σκωρίαν.

Ποτέ—ένόσω σε άγαπῶ δέν θά λύσω τό αίνιγμα αυτό και δι' αυτό σε άγαπῶ περισσότερο άκόμη και δι' αυτό ύποφέρω μίαν μαύρην θλίψιν, ή όποία έχει έμποτίσει και έχει κυριεύσει τὰς ίνας μου όλας, μίαν θλίψιν του κοιμωμένου μέσα μου ζώου από εκείνας, αί όποίαι σείουν διηλεκώς όλον τόν όργανισμόν και αίματώνουν όλας τὰς φλέβας και δηλητηριάζουν όλας τὰς σκίψεις.

Εἶνε ώραι κατά τὰς όποιας νομίζω, ότι έγγίζω τό βάθος τής άγάπης και τό βάθος του πόνου, εἶνε ώραι πού τόσο προχωρῶ εις τήν πρὸς σε λατρείαν μου ώστε φθάνω εις τὰ όρια του μίσους και θέλω νά σε σπαράξω διά νά σε καθέξω και νά σε φυλάξω περισσότερο.

Και δι' όλα αυτά πολλάκις δέν αισθάνομαι τήν γοητεϊανόλων τών ώραιων τοπίων, τὰ όποία πλαισιούν συνήθως τοὺς ήσύχους έρωτας, δέν αισθάνομαι τὰς γλυκύτητας τής ήρεμίας, ούτε τὰ ναρκωτικά τών έκστάσεων, ούτε τὰς άπολαύσεις τών ενώσεων, αλλά τὰ πράγματα τὰ βαθέα και τὰ πράγματα τὰ συμβολίζοντα τήν αιωνιότητα και μου φαίνεται ως άνωθεν του έρωτός μας νά άπλουται ή μεγάλη πτέρυξ του τραγικού και νά πλησιάζει και νά γογγύζει ως θάλασσα άνερχομένη τριγύρω μας ή Είμαρμένη.

10

"Όλα τὰ φιλήματα τὰ όποιῶν μου έδωσαν άλλαι γυναίκες πριν από σε και όλαί αί θωπεΐαι έγγύστησαν, έπασαν και δέν μένουν πλέον εις τό σώμά μου, και μία έπιδερμὶς νέα έδέχθη τὰ ιδικά σου φιλήματα, τὰ φιλήματα τὰ άνεξάλειπτα.

Και αισθάνομαι διά πρώτην φοράν ως κάτι τι άγνωστον τήν ήδονήν επάνω εις τό σώμα μου, αισθάνομαι μίαν γεύσιν άλλην και μίαν άποκάλυψιν ήδονής.

Ναι, τήν άποκάλυψιν αύτήν μου τήν έδωκες πριν άκόμη σε περιβάλλω διά τών χειρῶν μου, πριν άκόμη τὰ σώματά μας ένωθούν, όταν μόνοι, μετά τό μεθύσι τών λόγων, μετά τό βραδύ μεθύσι τό όποιον ή συνένωσις τών χειρῶν μας εκοινωνεί εις τὰ δύο μας σώματα, έπλησιάσαμεν με κλεισμένα τὰ μάτια και με συνεσπασμένας τὰς χεῖρας τὰ χεῖλη μας.

Ναι, τό φίλημα εκείνο τό πρώτον ήτο άποκάλυψις. Ένθυμούμαι ότι τὰ χεῖλη μου έβυθίσθησαν σιγά και έφίλησαν τοὺς οδόντας σου, ένῶ τὰ χεῖλη σου ένηγκαλιζόντο τὰ ιδικά μου χεῖλη και έν άνθος με διπλά φύλλα έσχηματίζετο άδιάρρηκτον. Καί ήτο τόση θερμότης και τόση αίσθησις ώστε ένα κενόν έσχηματίσθη εις τόν εγκέφαλόν μου ως μία άντλία πού μου είχε άπορροφήσει όλην μου τήν σκέψιν και εις τοὺς κλειστούς μου όφθαλμούς επέρασαν κύκλοι φωτεινοί.

Και διά μέσου τών χειλέων μας τί πράγματα και τί μυστήρια επέρασαν και πῶς έγνωρίσθησαν αί έπιδερμίδες μας εις μίαν ύψίστην φρικίαν και πῶς ή σάρξ μας εκοινωνούσε!

Ήτο μακρόν μακρόν τό φίλημά μας διότι όταν σε άφησα έπεσες ως άψυχος επί του προσκεφαλαίου και εμείνα με κλειστούς άκόμη τοὺς όφθαλμούς διότι μία κόπωση είχε θραύσει όλον μου τό σώμα.

Και όλην τήν ήμέραν και τήν νύκτα είχαν τήν παρουσίαν τών χειλέων σου εις τὰ χεῖλη μου, είχαν τήν θερμήν και παραληρηστικήν έπαφήν, είχαν τήν λεπτήν άπορρόφησιν του μικρού σου στόματος, τό όποιον με προσείλκυε και μου εξεμύζα τὰ χεῖλη.

Τήν είχα όλην τήν ήμέραν και όλην τήν νύκτα, και ήτο μία συνεχής ήδονή, μία αίσθησις άφής και γεύσεως και όσφρήσεως μου, διότι τὰ χεῖ-

λη σου μου είχαν φανή ως ώραιος καρπός γλυκός και εὐγευστος λυώνων εἰς τὸ στόμα.

Καὶ ἐκεῖνο ἀκριβῶς τὸ πρῶτον σου φίλημα ἔσβυσε ὅλας τὰς ἀναμνήσεις τὰς προτέρας τῆς σαρκός μου καὶ ἐκεῖνο ἔκαμε νὰ γλυστρήσουν καὶ νὰ πέσουν ὅλα τὰ ξένα τὰ πρότερα τὰ λησμονημένα τὰ ὡχρὰ φίληματα ἀπὸ τὸ σῶμα μου, ὅπως πίπτουν τὰ ρινήματα τοῦ σιδήρου ἀπὸ τὸν μαγήτην τὸν ὁποῖον ἔπαυσε νὰ ἐμφυγῶναι τὸ ρεῦμα τοῦ ἠλεκτρισμοῦ.

Καὶ ἓνα καινουργῆς δέρμα ἐδέχθη τὰς θωπείας σου.

Θέλω νὰ σπεύσω διότι φοβοῦμαι ὅτι δὲν θὰ κυριεύσω ποτὲ τὸ σῶμα σου.

11

Εἶμαι ὁ ἀκόρεστος, διότι εἰς τὸν ἔρωτα μου πρὸς σέ, θέλω νὰ πραγματοποιήσω ὅλα τὰ ὄνειρα τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας. Ναὶ ἐπάνω εἰς τὸ σῶμα σου θέλω νὰ σκορπισθοῦν καὶ θέλω νὰ ἱκανοποιηθοῦν ὅλαί αἱ φιλοδοξίαι καὶ ὅλαί αἱ τάσεις μου καὶ διὰ τοῦ σώματός σου θέλω νὰ κάμω τὴν ἀνάβασιν μου εἰς τὴν κλίμακα τῆς ἀναπτύξεως.

Ναί, ἔκαμα τὸ ὄνειρον τὸ ἀνικανοποίητον νὰ χύσω ἀπὸ σοῦ τὴν δύναμιν μου ὅλην, ὅλην τὴν δύναμιν, τὴν ὅποιαν βάζουν οἱ ἄνθρωποι εἰς τὰς ἐορτάς τῶν αἱμάτων, ξεδιπλώνουν εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, ὅλην ὅσιν προτάσσουν θριαμβεύουσιν εἰς τὴν πάλην τῆς ζωῆς ὅσιν ἀναπτύσσουσιν εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν ἔργων. Ὅ,τι κοιμᾶται ἀπὸ φυλάς καὶ ἀπὸ προπάτορας, τὸ φιλόδοξον καὶ τὸ κατακτητικόν, καὶ τοὺς πυρετοὺς τοῦ αἵματος καὶ τὰς δίψας τοῦ χρυσοῦ καὶ τὴν ἀναζητήσιν τῆς δόξης καὶ τὴν ἀνάβασιν πρὸς τὸ ἰδανικόν, θέλω νὰ τὰ δώσω εἰς τὸ σῶμα σου καὶ θέλω νὰ τὰ δώσω διὰ μίαν ἡμέραν εἰς ἓνα μόνον φίλημα, εἰς ἓνα φίλημα ἀτελεύτητον, καὶ τέλειον, εἰς ἓνα φίλημα τὸ ὁποῖον νὰ γεννήσῃ μίαν φρικίαν ὠριότητος καὶ ἡδονῆς εἰς ὅλην τὴν φύσιν, ἓνα φίλημα, τὸ ὁποῖον νὰ δημιουργήσῃ πυρετοὺς νέους ἐπὶ τῆς πλάσεως ὅλης.

Εἶνε στιγμήαι ποῦ ἰδέαι μεταφυσικαὶ μὲ καταλαμβάνουν, ὅπου θεωρῶ ὡς δυνατόν ἀπὸ ἡμᾶς τὸ φίλημα τὸ αἰώνιον, τὴν γέννησιν πλάσματος νέου, τὸ ὁποῖον νὰ ζῆ τὴν βιαίαν ζωὴν τῶν κεραυνῶν καὶ τῆς τρικυμίας, μίαν νέαν συσώρευσιν ἐνεργείας ἀνωτέραν τῆς ἀνθρωπίνης, ἢ ὅποια νὰ δώσῃ εἰς τοὺς κόσμους νέον κρασι φλογός καὶ ἐπιθυμίας.

Καὶ ἓνας πυρετός μὲ καταλαμβάνει καὶ θέλω νὰ σπεύσω διότι φοβοῦμαι ὅτι δὲν θὰ κυριεύσω τὸ σῶμα σου, ὅτι δὲν θὰ λάβω ποτὲ τὸν ἐναγκαλισμὸν τὸν τέλειον, ὅτι ποτὲ δὲν θὰ ἀνακαλύψω τὰ μυστήρια τῆς σαρκός σου. Καὶ θέλω νὰ σὲ φιλήσω εἰς ὅλον τὸ σῶμα διὰ νὰ ἀνακαλύψω τὸ φίλημα τὸ τελειωτικόν, τὸ μοναδικόν καὶ θέλω νὰ σὲ ἐναγκαλισθῶ καθ' ὅλους τοὺς τρόπους διὰ νὰ συθέσω ἓνα ἐναγκαλισμὸν, ὁ ὁποῖος νὰ σὲ περιβάλλῃ ὀλόκληρον καὶ ἔχω τὸν πυρετὸν νὰ γνωρίσω ὅλον σου τὸ σῶμα, νὰ εἰσέλθω παντοῦ, νὰ γίνω κύριος τῶν μελῶν σου καὶ τῆς ἐπιδερμίδος σου, νὰ σὲ ἔχω ὀλόκληρον.

Ἄνοιξε τὰ χέρια σου, ἄνοιξε ὅλους σου τοὺς πόρους καὶ δῶσε μου τὸ σῶμα σου, δῶσου εἰς ἐμὲ ὅλη διότι θέλω νὰ σὲ κυριεύσω καὶ θέλω νὰ σπεύσω διότι φοβοῦμαι ὅτι δὲν θὰ σὲ κυριεύσω ποτέ.

12

Νομίζω ὅτι ὅλον μου τὸ σῶμα σὲ βλέπει, καὶ ὅλα μου τὰ μέλη ἀντιλαμβάνονται τὴν παρουσίαν σου καὶ μοῦ φαίνεται ὅτι στρέφομαι καὶ ἀνοίγομαι ὅλος πρὸς σέ ὅπως τὰ φυτὰ πρὸς τὸν ἥλιον.

Ἡ ἔνωσις τῶν σαρκῶν μας ἐπέφερε μίαν τοιαύτην συγγένειαν τῶν ἀτόμων μας ὥστε νομίζω ὅτι τὸ σῶμα μου ἔχει χίλια μάτια, συνίσταται ἀπὸ χίλια μάτια ἐστραμμένα εἰς σέ, τὰ ὅποια σὲ ἐνατενίζουν, κλείουν τὰ βλέφαρα ὅταν δὲν ὑπάρχεις καὶ προσηλθύνται ἀκοίμητα εἰς τὴν ἐμφάνισίν σου.

Καὶ τόσον πολὺ εἶσαι εἰς τὰς αἰσθήσεις μου καὶ τόσον πολὺ τὸ σῶμα μου σὲ ἐγνώρισε, ὥστε καὶ αἱ ἐλάχισται σου κινήσεις καὶ ἡ ὁδοὸς ἀκόμη τῶν σκέψεων σου καὶ ἡ πνοὴ τὴν ὅποιαν ἡ ἰδέα τῆς ἡδονῆς καὶ αἱ ἀναμνήσεις ἀφίνουν, καὶ αἱ ἐλαφραὶ σκιαὶ μὲ τὰς ὁποίας ἡ δυσθυμία καὶ ὁ πόνος καὶ τὸ παρελθὸν βασανίζουν τὸ μέτωπον, ὅλα τὰ αἰσθάνομαι, ὅλα τὰ δοκιμάζω ἀρρίστως ὡς συναισθήματα ζωῆς μακρυσμένης.

Καὶ δὲν βλέπω καὶ δὲν προσέχω παρὰ εἰς ἐσὲ καὶ ὅλος ὁ κόσμος, ἡ φύσις, τὸ περιβάλλον, μοῦ παρίστανται πλέον διὰ σοῦ καὶ βλέπω εἰς τὸ πρόσωπόν σου, εἰς τὰς ἀντανακλάσεις τῶν μαλλιῶν σου, εἰς τὰς γωφίας τῆς ἐπιδερμίδος σου, εἰς τὰ μύρια σιτόχροα τῶν θηλῶν σου, εἰς τὰς ροδοφανίας τῶν ὀνύχων καὶ τῶν παρειῶν σου, μέσα εἰς τὰ μυστήρια τῶν χειλέων καὶ τῶν ὀφθαλμῶν σου — τὴν θάλασσαν καὶ τὰς δύσεις καὶ καὶ τὰ θαμβώματα τοῦ ἡλίου καὶ τὰ ἀνυψώματα τῶν γονίμων καὶ ὑπερηφάνων πεδιάδων καὶ τοὺς οὐρανοὺς τῆς ἡμερίας τοὺς ὡς ὑγροὺς καὶ τὴν κίνησιν καὶ τὴν ζωὴν τῶν ὄντων.

Τὰ βλέπω διὰ σοῦ, τὰ βλέπω ἐντός σου, τὰ βλέπω ὅταν σὲ ἀτενίζω, τὰ βλέπω ὅταν εἶσαι πλησίον μου.

Φαίνεται ὡς ἂν ἡ παρουσία σου νὰ εἶχε τὴν κλεῖδα τῶν αἰσθήσεων μου, αὐτὴ νὰ ἐδιώριζε τὴν ἀφύπνισιν τῶν νεύρων μου, αὐτὴ νὰ ἐκυριεύει τῶν ἐντυπώσεων μου.

Καὶ ζῶ εἰς τὰ πράγματα τὰ ὅποια ἀποκαλύπτεις, καὶ εἰς τὰ πράγματα τὰ ὅποια προκαλεῖς, καὶ πάντοτε εἶσαι ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σύμβολον τῶν τοπίων ὅλων, τὰ ὅποια τριγύρω σου προσκλίνουν καὶ σὲ χαιρετοῦν.

Καὶ ὅλον μου τὸ σῶμα ὁ,τι δῆποτε καὶ ἂν ἀτενίζει, ἀτενίζει σέ.

13

Σήμερον διὰ πρώτην φοράν, φίλη μου, ἔλαβα συναισθήσιν τῶν βαθύων πραγμάτων, τὰ ὅποια γεννοῦν περίξ σου δυνάμεις, τὰ ὅποια σὲ τριγυρίζουν μὲ μαγνητισμοὺς, τὰ ὅποια ἐκπέμπουν ρευστὰ καὶ ναρκώσεις τριγύρω σου.

Σήμερον διὰ πρώτην φοράν ἐκεῖ εἰς τὸ φῶς τοῦ λαμπτήρος ὡς ἐκαθήμεθα ἔξω εἰς τὴν νύκτα ὅταν μὲ εἰλκυσες διὰ παιδιὰν καὶ ἐκκόλησες τὸ μέτωπόν σου μὲ τὸ ἰδικόν μου σφίγγουσα μέχρι πόνου τὰς χεῖράς μου καὶ παρατηροῦσά με ἀτενῶς.

Εἰς τὴν ὥραν τῆς ἡρόνης, ὅταν τὰ πρόσωπα ἐγγίζουσι, οἱ ὀφθαλμοὶ κλείονται θαμβωμένοι. Καὶ ἦτο διὰ τοῦτο πρώτη φοράν σήμερον ποῦ ἐβουλοσκόπησα ἐκ τοῦ πλησίον τοὺς ὀφθαλμούς σου, ἐνῶ τὰ μέτωπά μας ἠνοῦντο.

Μὲ ἠτένιζες σταθερῶς ἔτσι διὰ παιδιὰν, ἀλλ' ἐγὼ ἐφοβήθην, διότι ἦτο κάτι τι ἀνυπόφορον ἢ γειτονία ἐκεῖνη καὶ ἡ ψαῦσις τῶν βλεμμάτων.

Ἡσθάνομην ἐπὶ τῶν κορῶν μου τὴν θωπεῖαν τῶν ἰδικῶν σου ὀφθαλμῶν, ἡσθάνομην ὡς μίαν πάλην ζωϊκῆς δυνάμεως, τὴν ὅποιαν ἀντήλλασον ἐκεῖ τὰ δύο ζεύγη καὶ ἔπειτα τα βλέφαρά μου ἐκλείσθησαν καὶ δὲν ἠνοίγοντο πλέον ὑπὸ τὸ βάρος τῶν βλεμμάτων σου.

Καὶ εἰς μίαν συγκέντρωσιν ἐκεῖ, μοῦ ἤλθε καὶ μοῦ ἐπροξένησε τρόμον ἢ εἰκὼν τῶν ματιῶν σου, τῶν παραδόξων αὐτῶν βλαστήσεων τῆς ψυχῆς σου, τῶν μελανῶν πλασμάτων μὲ τὴν ἰδίαν ζωὴν, τὰ ὅποια ἀντλοῦν ἕνα χυμὸν φλογερὸν ὡς ἕνα θερμὸν αἷμα ἀπὸ τὰ βάθη τὰ ἄγνωστα τῆς ὑπάρξεώς σου.

Καὶ ἠνόησα ὅτι ὅλον τὸ μυστήριον ἦτο ἴσως ἐκεῖ, ὅτι ἐκεῖνος ποῦ θὰ ἠδύνατο νὰ ἴδῃ τί διεδραματίζετο ὀπισθεν τῶν κογχῶν θὰ σὲ ἐγνωρίζε ὀλόκληρον, θὰ εἶχε τὴν ἀποκάλυψιν σου, θὰ ἐκράτει εἰς τὰς χεῖρας του τὴν ψυχὴν σου.

Καὶ ἠνοῖξα πάλιν τοὺς ὀφθαλμούς μου ἐνῶ σὺ ἀνυπόπτος ἐξηκολούθεις νὰ μὲ κυτάξῃς καὶ νὰ μειδιάσῃς καὶ ἐκ νέου σὲ ἠτένισα καὶ τώρα τὸ βλέμμα μου δὲν δισταύρωσε τὸ ἰδικόν σου ὡς ἴσον, τὸ δισταύρωσε ὡς οὐλόν, ὡς γονυπετὸς πρὸ τοῦ ἰδικοῦ σου καὶ ὑπέστη τὴν ψαῦσιν καὶ τὴν θωπεῖαν του.

Καὶ σὲ ἡσθάνθην ἰσχυροτέρα μου καὶ μᾶλλον ταρακτικὴν καὶ μοῦ ἐφάνη ὅτι μὲ ἐκάλυπτες καὶ μὲ συνέτριβες μὲ τὸ μυστήριον σου καὶ ἡ ἡρεμία σου μοῦ ἔδωσε κάτι τι τὸ ὑποδέεστερον καὶ μοῦ ἐφάνη ὑπερτέρα.

Καὶ δι' αὐτὸ ἠλευθέρωθην τῶν χειρῶν σου καὶ σὲ ἔκαμψα καὶ μὲ κλειστοὺς τώρα ὀφθαλμούς ἐσκυψα καὶ σοῦ συνέτριψα τὰ χεῖλη.

Ὁ Θεὸς νὰ μὲ συγχωρήσῃ, ἀλλὰ νομίζω ὅτι θὰ σὲ θραύσω εἰς τὰς ἀγκάλας μου. Εἶσαι τόσο ἀπικλή καὶ τόσο λεπτή ὥστε μὲ καταλαμβάνει ἢ ἐπιθυμία τῆς ὑπερήχου ἡρόνης τοῦ νὰ σὲ σφιζῶ μέχρι πόνου καὶ νὰ σὲ ἐκμηδενίσω μέσα εἰς τοὺς βραχίονάς μου.

Φοβοῦμαι διότι εἰς τὴν ὥραν τῶν θωπειῶν τὸ σῶμα σου εἶνε δ' ἐμὲ ἕνας αἰώνιος πειρασμὸς ὀρμῶν ἀγρίων, ἐπιθυμίας ὀργμῶν παραφορᾶς, παθῶν ἀκορέστων, ἕνας ἕλιγγος κατοχῆς πλήρους — μίαν ἀνάγκη τοῦ νὰ γεμίσω ὅλους σου τοὺς πόρους μὲ τὸ σῶμά μου, νὰ καθέξω ὅλας σου τὰς γωνίας καὶ νὰ σὲ κολλήσω τόσο εἰς τὸ στήθος μου ὥστε νὰ ἐνωθῆς διὰ παντὸς ἄρρηκτος, ὥστε ἡ σὰρξ μας μέσα εἰς τοὺς μώλωπας μας νὰ κάμῃ ἐπιδερμίδα κοινὴν, μοναδικὴν, ἀδιάρρηκτον.

Ὅταν σὲ φιλῶ, πολλάκις τὸ στόμα μου λιποθυμεῖ ἀπὸ τὴν ἀναζήτησιν τοῦ στόματός σου, οἱ ὀδόντες μου ἔχουν τὴν ἀνυπομονησίαν ὡς νὰ ἐπρόκειτο νὰ βυθισθοῦν εἰς ὄριμον ροδάκινον καὶ εἶνε μίαν προανάκρουσιν

τῆς γεύσεως τοῦ αἵματός σου, ἢ ὅποια μὲ κατέχει, τοῦ αἵματος τὸ ὅποιον προαισθάνομαι γλυκὺ καὶ μεθυστικὸν ὡς παλαιὸν οἶνον.

Καὶ ὁ Θεὸς νὰ μὲ συγχωρήσῃ, θέλω νὰ σὲ θραύσω καὶ νὰ σὲ ἐκμηδενίσω, θέλω νὰ σὲ κάμω νὰ κραυγᾶς ἀπὸ ἡρόνης, θέλω νὰ ἔχωμεν μαζί τὰς μυστηριώδεις ἐκεῖνας ἐνώσεις, τὰς αἰμοφόρους τῶν ζώων τῶν γογγυζόντων ὀξέως κατὰ τὰς νύκτας τῶν ἐρώτων, τὰς ἐνώσεις τὰς σπασμωδικὰς, τὰς ἐνώσεις τὰς θανατώδεις.

Καὶ μολαταῦτα μίαν τρυφερότης ἄρρητος μὲ κατέχει ὀλόκληρον εἰς τὴν ἐμφάνισιν σου καὶ ἤθελα νὰ σὲ περικαλύψω ὀλόκληρον μὲ ἀπαλότητα καὶ μὲ πτίλα καὶ ἤθελα νὰ σθύσω εἰς θωπεῖαν καὶ εἰς βάλσαμα τὰς ἐλαχίστας σου κραυγὰς καὶ πονῶ διὰ τὰς κραυγὰς καὶ διὰ τὰ δάκρυα τὰ ὅποια ἔχυσες παιδίον καὶ πονῶ δι' ὅλας τὰς ἀγωνίας τὰς ὅποιας ἡσθάνθης εἰς τὴν μικρὰν σου ζωὴν. Μία διαδοχὴ ἀλλεπάλληλος τρελλῶν φιλημάτων, θωπειῶν διὰ χεῖλέων βελουδίνων καὶ ὀργμάτων ὀξέων μὲ κατέχει. Καὶ εἶνε ἡ μικτὴ αὐτὴ αἴσθησις μίαν μέθη νέα διὰ τὸν ἔρωτά μας.

Καὶ νανοῦρίσέ με, φίλη μου, εἰς τὰς ἀγκάλας σου καὶ κάμε με νὰ πῶ τὸ ποτήρι τῶν ὀνείρων ἐπάνω εἰς τὸ στήθος σου καὶ χύσε μου τὴν ἡρεμίαν διὰ τῶν χειρῶν σου, διότι θέλω νὰ γείνω παιδίον, θέλω νὰ ξεκουρασθῶ, θέλω νὰ πῶ ἀπὸ τοὺς μαστοὺς σου γάλα εἰρήνης, καὶ θέλω ὅλα τὰ κακὰ ὄνειρα νὰ σκορπισθοῦν ἀπὸ τὴν ψυχὴν μου.

[Συνέχεια εἰς τὸ προσεχές]

N. Ἐπισκοπόπουλος

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΤΟΥ Ι. Α. ΜΠΟΝΗ

ΠΙΣΩ ΑΠΟ ΜΑΚΡΥΝΑ ΒΟΥΝΑ

Πίσω από μακρινά βουνά, πέρα, σε ξένες χώρες,
Πού λημεριάζουν οι άνεμοι και τ' άστρο δίχως έννοια,
Τ' αύγερινά, τ' άποσπερνά, τὰ ροδοχρυσάφενια,
Πού ξαποστάζουν λιόφωτα τις μεσανύχτιες ώρες·

Πέρα εκεί που άρματώνονται τ' άστραποβρόντια οι μπόρες,
Και ύφαιίνουν δροσοκαταχνιές έξωτικά άγερένια,
Σε άνθότοπους που άστειρευτα νερά ρέουν κρουσταλένια,
Δροσολογιώνται άγάπες μου, νυφούλες, λευκοφόρες!

— Ω μυστικά χαράγματα σαν κρυφολαχταρίζουν
Με άναλαμπές τρεμόσβυστες, κι' άσπρόχαρα φωτίζουν
Τὰ μακρυσμένα περίορα μιας σιωπηλής έρμιδας!—

Μα στους ξενητεμένους τους έλπίδες τί κι' αν στέλνουν;
Με θλιβερό ξεψύχισμα σε λίγο άργοπεθαίνουν
Μες τὰ χλωμά τ' άπόσπερα, στα σκότη της νυχτιάς...

ΔΥΣΗ

Ήλιοχυμένες, ύστερες, γλυκειές χλωμάδες,
Σαν σβύνουνε λιπόθυμες τριγύρω όλοένα
Στις έρημιές του δειλινοῦ, και ώς σαστισμένα
Φθάνουνε νύχτια άρώματα από σκοτεινάδες·

Τ' άνθια την ώρα που δειλά στις πρασινάδες
Άγάλι—άγάλι γέρνουνε μαραζωμένα,
Και στις φωληές τους τὰ πουλιά συμμαζωμένα
Θρηνολογούν, —κρυφού καημού νανουριστάδες·

Άπόδαθο άναστέναγμα να ξεψυχάει
Θλιμμένο κρυφακούγεται μες απ' τὰ κάλλη,
Πού στερνοδείχνει φεύγοντας η πλάνα ήμέρα.

Και σαν ψυχής φτερούγισμα που άναζητάει
Τό ταίρι της, οι αντίλαλοι χάνονται άγάλι
Μες τις όλόγυρα σπηλιές, στα δάση, πέρα...

ΕΚΕΙΝΗ

Ξεφάντωσε όνειρόπλαστη και μου είπε Έκεινη:
Πώς λείει τις μοίρες μάγισσα σε τόπους μακρυνούς,
Και στο Άγνωστο διαβαίνοντας προσμένουμε ούρανοῦς
Να φτάσουμε, να σμίξουμε στη θεία γαλήνη.

Συχνή άστραλή σκορπάει εμπρός σκιές και δρόμους δίνει,
—Μά όπου κι αν τρέχει, ω Μούσα μου, είπα ο δικός σου ο νοῦς
Σταμάτησε, και σε αγαπώ! Τ' άκούς, για δέν τ' άκούς;
Μά Έκεινη άστρο στο χάος κυττάει που τρεμοσβύνει,

Βουδή, με τ' αναβλέμματα λησιμονημένα
Στις μυστικές άναλαμπές. Άπόκρυφο του Άπειρου,
Πάντ' άπιαστη, πάντ' άφταστη, θά τρέχη μοναχή.

Κι άνάλαφρη, σαν άρωμα ξεφεύγει όλοένα,
Σε συνεφιές πεθαίνοντας χαμένου Όνειρου,
Στις συνεφιές που βρέχουνε δάκρυα μες τη ψυχή.

ΧΑΜΟΙ

Άνέλπιδα τ' όνειρο βαθειά μου χάνεται
Της άγάπης!—ώϊμε άπόσπερο άργοσβύνει
Μες σε άνάρηες σκοτεινιές που κρυφαπλώνονται
Γεμάτες από μία άνήσυχη γαλήνη.

Στα ούράνια της ψυχής, ματιών βαθυγάλανα
Μυστικά σωπαίνουνε γλυκοχυμένα,
Χρυσά μαλιά—σαν Δύσης—σκόρπια άνεμίζουνε,
Κι άκούγονται τραγούδια ύστερνά, θλιμμένα.

Τώρα πια και τὰ λουλούδια που βασίλισσα
Της ψυχής μου στεφανώθηκες μια ήμέρα,
Και τούτα τώρα μαράθικαν άλλοίμονον!
Και σαν περασμένου άνάμνηση, από πέρα

Άγέρι φτάνει—ποιός ξέρει από που άγάπη μου!—
Στενάζει, και προς τις έμμορφιές σου γέρνει,
Και μαδημένα άνθόφυλλα πέφτουν τρίζοντας,
Και σέρνει τα τὸ άγέρι, κι όλο τὰ σέρνει ..

Πειραιεύς.

Ι. Α. Μπόνης

Ο ΓΑΓΑΤΟΣ ΚΑΙ Τ' ΑΛΟΓΟ

ΥΠΟ Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

Τὸ πῶς εἶχεν ἀποκτήσῃ τὰ χρήματα ὁ Κώστας ὁ Γαγᾶτος, οὔτε αὐτὸς ὁ ἴδιος δὲν ἤξευρεν. Ἴσως τὸ ἤξευρε μόνον ἡ μάνα του, ἡ Μαριάκω, ἡ ὁποία εἶχε πέντε προγόνια, καὶ τρία ἢ τέσσαρα δικά της παιδιά. Καὶ ἀνὰ ἀπέθανε ὁ μακαρίτης ὁ σύζυγός της, αὐτὴ διηγείτο ὅτι ἔβλεπε διάφορα ὄνειρα ἀποκαλυπτικά περὶ τοῦ μέλλοντος καὶ τῆς τύχης τῶν τέκνων.

— Ἐπίψ' εἶδα στὸν ὕπνο μ', ἄχ! Μαριώ μ', Μαριώ μ', ! (διηγείτο εἰς τὴν προγονὴν της τὴν πρωτότοκον, ἴσῃ σχεδὸν μὲ αὐτὴν στὰ χρόνια.) πῶς ἦρθ' ἀφέντ' ε' σ' (δηλ. ὁ πατέρας σου) καὶ μοῦπε, ἄχ! Μαριώ μ'! Πέντε παιδιά θὰ προκίψ'νε, Μαριώ μ', Μαριώ μ'! . .

Καὶ ἀπὴρῖθμει τίνες ἐκ τῶν ἀδελφῶν ἐμελλον νὰ προκίψουν, κατὰ τὴν ἀποκάλυψιν τὴν ὁποίαν τῆς εἶχε κάμη ἐν ὄρειῳ ὁ θενωὲς. Εἶτα ἐπέφερε πάντοτε λογασιδικῶς καὶ ἐν ρυθμῷ, ὡς νὰ ἐμοιρολόγει, καὶ σείουσα τὴν κεφαλὴν ὡς διὰ νὰ κρατῇ τὸν χρόνον:

— Ἡ στερημέν' ἡ Φράγκισσα, ἡ θυγατέρα μ' . . .

Εἶχε μίαν θυγατέρα, ἡ ὁποία ξενιτευθεῖσα μετὰ τοῦ συζύγου της, δημοσίου ὑπαλλήλου ὄντος, εἶχεν ἀλλάξει τὴν ἐγχώριον ἐνδυμασίαν διὰ τοῦτο ἡ μήτηρ της τὴν ἐμίσει ὀλοψύχως, καὶ τὴν ὠνόμαζε πάντοτε σχεδὸν, «ἡ Φράγκισσα».

— Ἡ στερημέν' ἡ φράγκισσα, ἡ θυγατέρα μ', κι' ὁ ἀδερφός σ', ὁ γκαβούλιακας, ὁ Παναγῆς, προῦ! στάχτ' κὴ κορνιαχτός! . . .

*

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν μοναχογιόν της, τὸν Κώσταν, αὐτὴ, ὡς φαίνεται, εἶχε βοηθήσῃ εἰς τὸ νὰ ἐπαληθεύσῃ ὁ χρησμός. Ὅταν ἐψυχομαχοῦσε ὁ γέρον, αὐτὴ ἔλαβε, καθὼς ἔλεγε τοῦλάχιστον ὁ κόσμος, τὸ μέγα κομπόδεμα, ἤτοι τὴν σακκούλαν μὲ τῆς λίρες, καὶ τὸ ἔρριψεν εἰς τὸ πηγάδι τῆς αὐλῆς, τὸ ὅποιον εἶχε δύο ἢ τρεῖς σπιθικὰς νεροῦ. Μόλις δ' ἐξεψύχησεν ὁ πατὴρ των, κ' ἐνῶ ὁ νεκρὸς ἦτον ζεστός ἀκόμα, οἱ δὲ ἄλλοι υἱοὶ τοῦ τεθνεῶτος, οἱ πρόγονοί της, ἔφαγαν νὰ εὑρουν τὸ κομπόδεμα, αὐτὴ ὑπέδειξεν εἰς τὸν Κώσταν ποῦ εἶχε βίψει τὴν σακκούλαν μὲ τῆς λίρες.

Τὸ πῶς ἀνέσυρε τὴν σακκούλαν ἀπὸ τὸ πηγάδι. ὁ υἱός της, οὔτε ἡ γραῖα Μαριάκω δὲν τὸ ἤξευρεν, ἀνὰ ὀηλαδὴ κατεβίθασεν ἀπάγῃ μὲ σχοινίον, ἢ ἂν ὁ ἴδιος κατέβῃ μὲ σκάλαν ἢ χωρὶς σκάλαν, ἢ ἔδωκε βιουτιάν, ἢ ἂν ἀδειασε τὸ πηγάδι μὲ τὴν ἀντλίαν ἢ μὲ τὸν κουβάν, διὰ νὰ φανῇ τὸ κομπόδεμα εἰς τὸ βάθος· αὐτὸ μόνος ὁ Γαγᾶτος τὸ ἤξευρε.

Ὁ Κώστας ὁ Γαγᾶτος τώρα ἦτον μέγας καὶ πολὺς, τοκιστής εἰς τὸ χωρίον· πότε 18 τοῖς ἑκατὸν, πότε 16 ἢ 15, τὰ σίγουρα, καὶ «τὸ διάφορο κεφάλι». Τὰ θαλασσοδάνεια, συνήθως 36 τοῖς ἑκατὸν, πάλιν «τὸ διάφορο κεφάλι».

Ἦτον δὲ πρόθυμος νὰ δανείζῃ, καὶ νὰ ἐνθαρρύνῃ πρὸς ἐργασίαν.

Ἄμα ἔβλεπε χωρὶκὸν τινα ἔχοντα καλὰ κτήματα, τὸν ἐκατάφερνε προσφερόμενος νὰ τοῦ δώσῃ χρήματα, διὰ νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν καλλιέργειαν· ἄμα ἔβλεπεν ἀξιόν τινα βαρκάρην, πάλιν ἦτο πρόθυμος νὰ τοῦ δώσῃ, διὰ νὰ ναυπηγήσῃ βρατσέραν, ἢ γολεττί, ἢ κότερον. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον, εἶχε φάγῃ τὰ κεφάλια πολλῶν, χωρὶκῶν ἢ θαλασσιῶν, ἐνῶ αὐτὸς δὲν ἔχανε ποτέ του τίποτε, οὔτε διάφορο, οὔτε κεφάλι.

Ἄλλ' ἦτον καὶ πράγματι «γερό κεφάλι», ὁ Κώστας ὁ Γαγᾶτος. Ἄν διὰ τῆς μεθόδου ταύτης, δὲν ἀπέκτα δημοτικότητα, ἂν ἐγένετο μᾶλλον λαομίσητος, πεντάραν δὲν εἶδε. Ἦρκει νὰ μὴ χάσῃ τὰ χρήματα. Εἰξευρε πολὺ καλὰ ὅτι πᾶς τοκογλύφος, ἀρκεῖ νὰ ἔχῃ φιλοδοξίαν—καὶ ποῖος δὲν ἔχει;—θὰ ἔλθῃ ἡμέρα, ὦρα, ψυχολογικὴ στιγμή, ὅπου θὰ γείνη σύμβουλος, δήμαρχος, ἢ καὶ βουλευτής, ἀρκεῖ νὰ τὸ θέλῃ. Εἰξευρεν ὅτι, ὅσον μισεῖται τις, τόσον φοβερός καὶ σημαντικὸς γίνεται· ἀλλ' ὅταν φανῇ ἀνάξιος καὶ ἀμπόσιμος, καὶ τοῦ φᾶν οἱ ἄλλοι τὰ λεπτά, τότε, εἰς τὸ τέλος, περιφρονεῖται, καὶ «τύφλα!» τοῦ φωνάζουν ὅλοι.

*

Δι' αὐτῆς τῆς μεθόδου, ὡς ἀνωτέρω, εἶχε καταφέρει καὶ τὸν Γιάννην τὸν Περιβόλαν, ἔχοντα ἀλογόμυλον, νὰ πωλήσῃ ἓνα παλιὸ ἄλογο ποῦ εἶχε, καὶ ν' ἀγοράσῃ νέον· τὸν ἐδάνεισε δὲ τριακοσίας δραχμάς.

Τὸν πρῶτον χρόνον, ὁ Γιάννης ὁ Περιβόλας τοῦ ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν τόκον, πρὸς 16 τοῖς ἑκατὸν, καὶ μέρος τοῦ κεφαλαίου. Τὸν δεῦτερον χρόνον δὲν εὐκολύνθη νὰ δώσῃ τίποτε ἀπὸ τὸ κεφάλαιον, μόνον ἤθελε νὰ δώσῃ ἀκριβῶς τὸν τόκον τοῦ ὑπολειπομένου κεφαλαίου. Ὁ Γαγᾶτος τοῦ εἶπε: «Φέρ' ἐσὺ, κ' ἐγὼ τὰ σβύνω· κάνουμε καλὰ».

Ἐλαβε τὰ δύο εἰκοσιπεντάρικα τὰ ὁποῖα ἐκράτει εἰς χεῖρας ὁ ἄνθρωπος, ζητῶν νὰ λάβῃ τὰ ρέστα, καὶ ὁ Γαγᾶτος τοῦ ἔδωκε μόνον δύο δραχμάς, κρατήσας 48 ἀπέναντι ἀκεραίου τοῦ κεφαλαίου, ἐνῶ εἰδικαίωτο νὰ λαμβάνῃ μόνον διὰ τὸ ὑπολειπόμενον κεφάλαιον. Τὸν τρίτον χρόνον, πάλιν ὁ Περιβόλας ἤμπόρεσε νὰ δώσῃ μέρος τοῦ κεφαλαίου, καὶ ὁ Γαγᾶτος εἶπεν ὅτι τὰ σβύνει, κι' ἄς μὴν ἀνησυχῇ, κτλ. Τὸν τέταρτον χρόνον ὁ Περιβόλας μόνον τόκον ἔδωκε «κούτουροῦ», ἐπειδὴ δὲν ἤξερε «πόσα κάνει».

Τὸν πέμπτον καὶ ἕκτον χρόνον εἶχε πέσει δυστυχία, ἀφορία μεγάλη κτλ. Ἀσθένειαι καὶ θάνατοι καὶ γέννησις διδύμων εἶχον ἐνσκήψῃ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Περιβόλα. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἤμπόρεσε νὰ δώσῃ οὔτε τόκον.

Ὁ Γαγᾶτος τὸν εἶχε τυλίξει εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ γνωρίζῃ πλέον πόσα ἐχρεώσται, καὶ πόσα εἶχε πληρώσει. Ἦρχισε δὲ νὰ τὸν πιέζῃ, ἀπαιτῶν τὴν πληρωμὴν τόκου καὶ κεφαλαίου, ἀλλ' ἐκεῖνος δὲν εἶχεν, οὔτε ἦτον εὐκολον νὰ δανεισθῇ. Τέλος ὁ Γαγᾶτος τοῦ ἐκίνησεν ἀγωγὴν, ἀπαιτῶν τοὺς τόκους δύο ἐτῶν, καὶ ὀλόκληρον τὸ κεφάλαιον.

*

Ὁ Κώστας, ἐνῶ ἐξωδίκως ἔλεγεν ὅτι «τὰ σβύνει», ὅτι τὰ ἔχει σημειωμένα εἰς τὸ κατάστιχόν του, κτλ., ἐπὶ δικαστηρίου μόνον τὸ ὄμο-

λογον ἐπαρουσίασε, καὶ μόνον τοὺς τόκους τῶν τεσσάρων ἐτῶν ἀνεγνώρισεν ὅτι εἶχε λάβῃ. Δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐκδοθῇ ἀπόφασις «ἐκτελεστή».

Τὴν ἄλλην ἡμέραν ὁ Ἀνδρέας τῆς Βασιλικῆς, δικαστικὸς κλητῆρ, φουστανελλοφόρος, μετὰ τοῦ τρίτου παρέδρου, κτλ., προέβησαν εἰς τὴν κατάσχεσιν τοῦ ἀλόγου τοῦ Περιβόλα.

Τὸ ἄλογον ἦτον ἀκμαῖον ἀκόμη. Ἦτον ξεκούραστον ἀπὸ ἡμερῶν, καὶ ἐδέχτο ἀναβάτην, ἐπειδὴ τὰ ἀλέσματα εἰς τὸν μύλον, κριθάρια ἢ καλαμπόκια, ἦσαν σπάρια ἐκείνην τὴν χρονιάν.

Ὁ Γαγᾶτος, ἂν τὸ ἐπωλοῦσε, θὰ ἐπιανε βεβαίως τὰ χρήματα, ἀλλὰ δὲν ἤθελε νὰ τὸ πωλήσῃ. Τὸ ἤθελε διὰ τὸν ἑαυτὸν του. Εἶχε κτήματα πολλὰ, καὶ φάμπρικες καὶ ἐλαιοτριβεῖα, ὁ Γαγᾶτος.

Τὸ ἔλαβεν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του ὁ γυιὸς τοῦ Γαγᾶτου, ὁ Θεόδωρος, ὁ ὁποῖος ἄλλα δὲν εἶχε μάθη, οὔτε εἰς ἄλλο τίποτε ἦτον χρήσιμος, μόνον εἶχε μανίαν νὰ τρέχῃ μετὰ τὰ ζῶα, ὡς ἀγωγιάτης, νὰ χορταίνῃ τὴν καβάλλα, ν' ἀτακτῇ καὶ νὰ ὠρύεται τὴν νύκτα εἰς τὰ λιβάδια, ἐνίστε καὶ εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς πολίχνης. Ἦτον πλασμένος διὰ νὰ γείνη ὄνηλάτης.

Ὁ Θεόδωρος; τὸ ἔλαβε. Τὸ ἐκύτταξε, τὸ ἐκαμάρωσε, τὸ ἐχάιδευσε, καὶ εἶπε :

— Μωρὲ, κελεποῦρι ! . . . τεφαρίκι ! . . . βρὲ, πλιάτσικο.

Τὸ ἐκαθαλίκευεν ἐν θριάμβῳ, κ' ἐπῆγε νὰ τὸ βοσκῆσῃ. Τὸ ἐπότισε. Πάλιν τὸ ἐβόσκησε. Τὸ ἐκαθαλίκεψε πάλιν, τὸ ἐπηγάλησε. Τὸ ἐκαμάρωνεν, ὡς καινούργιο κόσκινο δὲν ἤξευρε τί νὰ τὸ κάμῃ· τοῦ ἐφαίνετο ὡς λεία, ὡς λάφυρον, ὡς εὐρημα, ὡς ἔρμαιον, ὡς κειμήλιον, ὡς θεῖοπεπτον, ὡς οὐρανοκατέβατον, ὡς μυθῶδες πρᾶγμα.

Τὸ βράδυ ἐπέστρεψε νύκτα, καὶ τὸ ἐκλείσεν εἰς τὸν σταῦλον, τὸν συνεχόμενον μετὰ τὸ ἐλαιοτριβεῖον τοῦ πατρὸς του, ἐντὸς μεγάλου αὐλογύρου μετὰ ὑψηλὸν περίβολον.

Τὴν πρωτὴν τὸ ζῶον εὐρέθη νεκρὸν. Τί εἶχε πάθῃ; Ἐκ ποίας τάχα ἀφορμῆς;

Ἐνας γέρον, ὅστις ἦτον ὁ ἐμπειρικὸς κτηνίατρος τοῦ τόπου, ἀπεφάνθη· «Ἄν δὲν εἶνε ἀπὸ ἀβασκαμμοῦ, θὰ ἔσκασε ἀπ' τὸ κακὸ του, γιατί ἄλλαξε ἀφέντη.»

Α. Παπαδιαμάντης

ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΣΤΗ ΝΟΡΒΗΓΙΑ*

ΥΠΟ ΠΕΤΡΟΥ ΕΚΕΤΡΑΙ

Ὁ Γέραρδ Γκράν μᾶς δίνει μιὰ ζωηρὴ καὶ αὐθεντικὴ ζωγραφιὰ τῆς νορβηγικῆς κοινωνίας, ἀπὸ τὸ 1814 ἕως τὸ 1834. Ἡ «κοινωνία» αὕτη, ὑπὸ τὴν στενὴν σημασίαν τῆς λέξεως ἦτον πολὺ λίγο προσδευμένη στὸν πολιτισμὸν. Ἄν δὲν ἦσαν οἱ Νορβηγοὶ, ὅπως ἐπίστευε ἡ βασίλισσα τῆς Σουηδίας «αὐτὸς νομαδικὸς διηρημένος ἀπὸ τὸ καθεστὶ, τρεφόμενος ἀποκλειστικῶς μετὰ ψάρια παστὰ καὶ κουραμάνα», ἡ ἀλήθεια μολαταῦτα πῶς ἡ ἀριστοκρατία τῆς Στοκχόλμης θὰ ἔχανε τὰ νερά τῆς μπροστὰ τοὺς πλουσίους ἐμπόρους τοῦ Βέργκελν, ποὺ ἔκρυσαν στὴς τσέπες του τοὺς φελοὺς ἀπὸ τίς μποτίλιες γιὰ νὰ μποροῦν τὴν ἄλλην μέραν νὰ λογαριάσουν πόσο κρασί ἦσαν.

Οἱ λίγοι ἄνθρωποι ποὺ ἐνδιαφέροντο τὴν ἐποχὴ ἐκείνη γιὰ τὴ φιλολογία ἐξοῦσαν μετὰ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Δανιμαρκίας. Οἱ περισσότεροὶ ἦσαν ὑπάλληλοι, ποὺ εἶχαν σπουδάσει ἐν τῇ Κοπεγχάγη, εἶχαν κάποια λεπτὴ αἰσθησὶ τῆς φόρμας, δὲν παρακολουθοῦσαν ὅμως τὴν νέα καὶ αὐτόματη κίνησιν τῶν ἰδεῶν, ποὺ ἐμελλε σὲ λίγο ναυξήσει σημαντικὰ στὸν τόπον τους καὶ νὰ βρῇ τὴν λαμπρότερη προσωπποίησίν τῆς στὸν ποιητὴ Ἐνρικ Βέργκελν. Τέτοια ἦταν ἡ ἀτμόσφαιρα, μετ' ἀπ' τὴν ὁποία ἐβγήκε ὁ Βέλαβεν, ὁ ἐμπροσωπεύσας τὴν κατάστασιν αὕτη σὲ μιὰ νέα περίοδον ἀντιδράσεως· ὁ Βέλαβεν ἐγενεῖν ὁ ὑπερασπιστὴς τοῦ δανισμοῦ καὶ τῆς κομψῆς φόρμας ἐναντίον τῆς θεορυθώδους ὁρμῆς τοῦ Βέργκελν, τὸν ὁποῖον δὲν εἰμπόρεσε νὰ καταλάβει.

Αὐτὸς ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου τοῦ Γέραρδ Γκράν εἶνε ὁ τίτλος τοῦ πρώτου σπουδαίου ἔργου τοῦ Βέλαβεν: Ἡ Νορβηγικὴ Αὐγὴ ἡ γραμμένου το 1834, ὡς ἀπάντησι στὸ βιβλίον τοῦ Βέργκελν: Ἡ ὀρηκτικὴ οὐραγία, ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ Μεσσίας, ἔργο μοναδικῆς μορφῆς, συνθεμένο ὁλόκληρον ἀπὸ μιὰ σειρά συνείτητων, ποὺ τὸ σύνολόν τους ἀποτελεῖ ἕνα καὶ μόνον πᾶγμα.

Ὁ Γέραρδ Γκράν μετὰ φανερὴ συμπάθειαν γιὰ τὴν ἀρμονικώτερη ἰδιοφυΐαν τοῦ Βέλαβεν ἐξηγεῖ τὸ ἔργο αὐτὸ, ποὺ σήμερον μόνον καταλαμβάνουμε τὴν τάσιν του· ταυτοχρόνως ὅμως σὲ μιὰ ζωηρὴ εἰκόνα περιγράφει τὴν νεότητά καὶ τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τοῦ Βέργκελν καὶ συμπεραίνει: «Ὁ Βέλαβεν ἦτον ἔξω ἀπὸ τὸ μεγάλο ρεῦμα τῆς ἐξελλίξεως τῆς πατρίδος του καὶ ποτέ του δὲν κατάφερε νὰ ἐμπῇ μέσα· ἀπέθανε χωρὶς νὰ ὑποθέτῃ ποτὲ πῶς ἡ Αὐγὴ τῆς Νορβηγίας... ἦταν πραγματικῶς ὁ μεγάλος του ἀντίπαλος, ὁ Ἐνρικ Βέργκελν».

Εἰς τὰ 1830 δὲν εἰμπορεῖ σχεδὸν νὰ εἰπῇ κανένας πῶς ἡ νορβηγικὴ φιλολογία ἐξεχώριζε ἀπ' τὴν δανικὴν φιλολογία. Ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν τῶν Ὀλδεδεβούργων, οἱ ἀπὸ νορβηγικὴ καταγωγὴ συγγραφεῖς, ὅπως

* Γαλάτης Ἐρμῆς, Μάιος τοῦ 1900.

ὁ Όλδμπεργ καὶ ὁ Βένσελ, ἐζούσαν στὴ Κοπεγχάγη κ' ἔγραφαν δανικά καὶ μάλιστα ἀντὶ νὰ εἰσαγάγουν στὴ δανικὴ γλῶσσα νορβηγικὰς ἐκφράσεις, ἐδανείζοντο συχνὰ ἄλλοτε ἀπὸ τὸ γαλλικὸ λεξικὸ κ' ἄλλοτε, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Αὐλῆς καὶ τῆς νέας ἀριστοκρατίας (μιας ἀριστοκρατίας γερμανικῆς καταγωγῆς) ἀπὸ τὸ γερμανικὸ λεξικόν. Ἔτσι ἡ δανικὴ γλῶσσα ἐγινότανε καθεμέρα διαφορετικώτερη ἀπ' τὴ νορβηγικὴ γλῶσσα· ἐπειδὴ ὅμως στὴ Νορβηγία δὲν ὑπῆρχε πανεπιστήμιον οὔτε τυπογραφεῖον καὶ ἐπειδὴ ἡ διοίκησις κατὰ μέγα μέρος ἦταν δανικὴ καὶ ἡ ἀνεπτυγμένη τάξις κέντρο τῆς μοναδικῆς τῆς Κοπεγχάγης, ἡ δανικὴ γλῶσσα ἔγινε καὶ γλῶσσα τῶν νορβηγικῶν πόλεων, ἐνῶ ἡ νορβηγικὴ γλῶσσα περιωρίσθηκε στοὺς χωρικοὺς πληθυσμοὺς. Ὅταν ἐπῆλθε ἡ ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία στὰ 1814 οἱ odelsboender ἔλαβαν ζωηρὸ μέρος στὰ πράγματα, ἡ ἀνώτερη ὅμως τάξις εἶχεν ὄλη τὴ δύναμι, αὐτὴ ἔκαμε τὸ σύνταγμα καὶ ἐκυβέρνησε τὸν τόπον χωρὶς κανένα πραγματικὸ ἔλεγχον ἀπὸ τοὺς χωρικοὺς πληθυσμοὺς, ὡς τὰ 1830. Ἡ ἐπίσημη γλῶσσα λοιπὸν ἦτον ἀπ' ἄκρην ἡ δανικὴ. Καὶ αὐτοὶ οἱ μαθηταὶ ὠνόμαζαν τὸ γραπτὸ τους «δανικὸ θέμα» dansk stil. Τὸ πρᾶγμα εἶνε πλέον περίεργον ἀκόμα, ὅταν συλλογισθῆ κανεὶς πῶς ὁ ἐθνουσιασμὸς γιὰ τὴν ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία εἶχε τὴ μορφή μιᾶς ζωηρᾶς ἀγανακτήσεως κατὰ τῆς Δανιμαρκίας.

Ἐγεννήθηκε τότε μιὰ ἀντίδρασις κατὰ τῆς φιλολογικῆς ἐπιρροῆς τῆς Δανιμαρκίας. Σιγὰ ἡ ὄρασις τοῦ Ἐνρικ Βέργκελαν, ἡ διάδοσις τῆς παιδείας, τὰ χωριάτικα διηγήματα τοῦ Βιόρνσον, οἱ ἱστορίαι τῶν ναυτῶν καὶ τῶν ψαρράδων τοῦ Ἰωνᾶ ΑΙ, τὸ ζωηρότερον καθεμέρα γούστο γιὰ τίς παλῆς σκανδιναβικὰς παραδόσεις, ποῦ ἐνέπνευσαν στὸ Βιόρνσον καὶ στὸν Ἰψεν ἔργα λιγώτερον ρομαντικὰ καὶ περὶ συγκεντρωμένα ἀπὸ τοῦ Oehlenschlaeger, μεταμόρφωσαν τὴν ἐπίσημη γλῶσσα. Τὸ λεξικὸ ἄλλαξε μὲ τὴν εἰσαγωγὴ πολλῶν λέξεων, παλαιῶν ἢ παρμένων ἀπ' τὰς διαλέκτους τῶν χωρικῶν, καὶ μαζί μ' αὐτὸ ἄλλαξε καὶ ὁ σχηματισμὸς τῆς φράσεως, ἡ ὁποία ἔγινε συντομώτερη, γιὰτὶ ἡ μακρὰ περίοδος εἶνε χαρακτηριστικὸ τῆς δανικῆς γλώσσας, ἀντιθέτως πρὸς τῆς νορβηγικῆς.

Στὸν ἴδιον καιρὸ ἄρχισαν νὰ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὸ folklore. Οἱ δημοτικὰς παραδόσεις, ποῦ ἐδημοσίευσαν ὁ Ἀσμπίόρνσον καὶ ὁ Ζέργγεν Μόε, μὲ λεξιλόγιον τῆς χωρικῆς γλώσσας, ἔκαμαν σημαντικὴν ἐπίδρασιν.

Ἐπὶ τέλους ἕνας χωρικός ὁ Ἰθάρ Ἀάσεν, ποιητὴς καὶ φιλόσοφος, ἐτράβηξε μακρύτερα ἀκόμη. Ἄφισεν ὀλόττελα τὴν ἐπίσημη γλῶσσα καὶ ἄρχισε νὰ γράφῃ δημοτικὰ. Τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο εὐκόλον. Γιὰτὶ ἂν ἡ γλῶσσα ἐνὸς χωρικοῦ τοῦ Τέλεμαρκ μιᾶζει μὲ τὴ γλῶσσα ἐνὸς χωρικοῦ τοῦ Ἔστερδάλ, πορισσότερον παρ' ὅσο μιᾶζουν μὲ τὴ δανικὴ, εἶνε ὅμως σημαντικὰ διαφοροτικὰ καὶ τὰ ποιήματα ποῦ εἶχαν γραφῆ ὡς τότε σὲ διαλέκτους δὲν εἶχαν καμμιά διάδοσι. Ὁ Ἰθάρ Ἀάσεν ἀπ' ὁδὸς αὐτὰς τὰς διαλέκτους ἔπλασε μιὰ καὶ μόνη καὶ ἐδημιούργησε μιὰ νέα γλῶσσα τὸ landsmaal. Ὅσο κ' ἂν φαίνεται παράξενον τὸ πρᾶγμα, πρέπει νὰ παραδεχθῶμε πῶς τὸ ἔργον τοῦ Ἰθάρ Ἀάσεν δὲν ἦταν ἀπλή φαντασία, γιὰτὶ ὑστερ' ἀπ' αὐτὸν ὀλόκληρη φιλολογία ἐσχηματίσθηκε

ἀπὸ συγγραφεῖς, ποῦ καὶ αὐτοὶ οἱ ἀντίθετοί τους στὸ γλωσσικὸ ζήτημα τοὺς θαυμάζουν καὶ τοὺς ἐκτιμοῦν χωρὶς νὰ θέλουν, συγγραφεῖς σὰν τὸν Ἄρνε Γκάρβουργ καὶ τὸν Ἰθάρ Μόρτενσον.

Σήμερα οἱ γλωσσικὰς διαμάχαις ἔγιναν τὸ κυριώτερον ἀντικείμενον τῆς φιλολογικῆς πολεμικῆς. Κι' αὐτὴ ἡ ἄμυνα τοῦ συντάγματος κατήντησε δευτερεύον ζήτημα. Τὸ landsmaal, (ἡ δημοτικὴ γλῶσσα) τὸ ὅποιον πολλοὶ ἀπ' τοὺς ἀνεπτυγμένους, ἀπὸ συμπαθητικὴν περιέργειαν καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἱστορικῆς δημοτικῆς παραδόσεως, ἐνεθάρρυναν στὴν ἀρχὴ προόδουσε μὲ ἀσυνείθιστη γρηγοράδα· πρῶτα-πρῶτα ἄρχισαν νὰ τὸ διδάσκουν σὲ πολλὰ ἀπ' τὰ δημοτικὰ σχολεῖα καὶ ὅταν στὰ 1896 ἐπῆλθε ἡ μεγάλη μεταρρυθμισις τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως κ' ἐθουσιάσθησαν τὰ λατινικὰ, ἡ σπουδὴ τῆς νέας γλώσσας ἔγινεν ὑποχρεωτικὴ, χωρὶς νὰ ἐξισωθῆ ὅμως ἐπισήμως μὲ τὴν ἀσυνείθιστην γλῶσσαν τῶν βιβλίων» (ἐπίσημος, κατὰ τὸν νόμον τῆς 27 Ἰουλίου 1896, ὀνομασία τῆς γλώσσας ποῦ στὴν ἀρχὴ τοῦ αἰῶνος τὴν ὠνόμαζαν Δανικὴ, κατόπιν Νορβηγικὴ καὶ ποῦ σήμερα εἶνε ἡ γλῶσσα τοῦ Ἰψεν). Αὐτὸς ἦτον ὁ μεγαλειότερος θρίαμβος τῆς δημοτικῆς γλώσσας. Ἐκτοτε νέα κινήσις ἀντιδράσεως ἐπρόβαλε καὶ μάλιστα μεταξὺ τῶν συγγραφέων τῆς ριζοσπαστικῆς μερίδος, οἱ ὁποῖοι στὴν ἀρχὴ ἔδειξαν συμπάθειαν στὴ νέα γλῶσσα, ἐνόσω αὐτὴ δὲν ἐφαίνετο ἀκόμα ἀπειλητικὴ γιὰ τὴ γλῶσσαν τῆς οἰκίας τους. Ὁ Βιόρνσον διακηρύττει τὸν ἔρωτά του γιὰ τὴ δημοτικὴ, μὰ δὲν θέλει νὰ ὑποτάξῃ σ' αὐτὴν τὴν γλῶσσαν τῶν πόλεων. Οἱ ἐφημερίδες καὶ τὰ περιοδικὰ εἶνε γεμάτες ἄρθρα ὑπὲρ καὶ κατὰ.

Καταλαβαίνει κανεὶς πῶς γιὰ νὰ ἐξηγηθῆ τὸ σύνολον τὸ γλωσσικὸν αὐτοζήτημα, ἀπαραίτητον εἶνε νὰνατρέξῃ ὁ ἐρευνητὴς στὴν ἱστορικὴ ἀνάπτυξιν τῆς χώρας καὶ νὰ δειξῇ πῶσον σπουδαία ἦτον ἡ θέσις ποῦ κατεῖχε πρὸ ἑκατὸ χρόνων ἡ τάξις τῶν χωρικῶν. Τὸ ἴδιον δὲν συμβαίνει σήμερα, ὅσον κ' ἂν τὸ πιστεύουν καὶ τὸ λένε ἀκόμα στὴ Νορβηγία. Ἡ οἰκονομικὴ σημασία τῆς τάξεως τῶν χωρικῶν ἐλαττώθηκε πολὺ, ἀπολύτως καὶ σχετικῶς, ἡ ἱστορικὴ ὅμως παράδοσις τῆς ἐπιρροῆς τῶν odelsboender ἀποτελεῖ τῶρα θεμελιώδες στοιχεῖον τῆς πολιτικῆς καὶ φιλολογικῆς ζωῆς τῆς Νορβηγίας καὶ ἐξασφαλίζει σ' αὐτοὺς, προσωρινῶς τοῦλάχιστον, μιὰ ἐπιρροὴν δυσανάλογον μὲ τὴν πραγματικὴν τους δύναμιν.

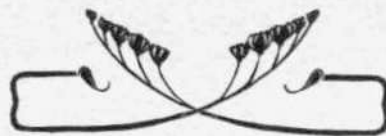
Τὶ πύργος Βαβέλ ὅμως θὰ καταστήσουν τὰ σχολεῖα τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως ὅταν ὁ νόμος θὰ ἐφαρμοσθῆ σὲ ὅλην του τὴν ἔκτασιν! Φαντασθῆτε ἕνα μαθητὴ χωρικό· ἡ μητρικὴ του γλῶσσα εἶνε διάλεκτος καὶ θὰ ὑποχρεωθῆ νὰ μάθῃ τὸ landsmaal ποῦ εἶνε κοινὰ ὅλων τῶν διαλέκτων, ἔπειτα θὰ μάθῃ τὴ νορβηγικὴν ποῦ εἶνε γι' αὐτὸν ξένη γλῶσσα σχεδὸν κ' ἔπειτα τὰρχαῖα νορβηγικὰ τῶν σκανδιναβικῶν παραδόσεων.

Ἡ σύγκυσις αὐτῆ τῶν γλωσσῶν ὑπάρχει καὶ τώρα καὶ ὁ διάσημος φιλόλογος Γιόχαν Στόρμ τὴν ἐμελέτησε ἐπανειλημένως καὶ ἰδίως στὸ βιβλίον του περὶ Νορβηγικῆς Γλώσσας (1896). Στὸ δεύτερον μέρος τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ὁ Στόρμ ἐξετάζει τὴ νέα δημοτικὴ γλῶσσα καὶ προσπαθεῖ νὰποδείξῃ πῶς τῆς λείπει ἡ ἀναγκαία ἐνότις. Ὁ καθηγητὴς λογαριάζει ἀμειλίχως τίς διαφορὰς τῆς κλίσεως καὶ αὐτὰς ἀκόμη τίς

ὀρθογραφικὰς διαφορὰς μεταξὺ τῆς γλώσσης τοῦ Κάριμποργκ καὶ τοῦ φίλου τοῦ Μόρτενσον, διασκεδάζει μάλιστα ἐνόων τρεῖς λέξεις νὰ βρῆσκει 70 τρόπους, κατὰ τοὺς ὁποίους μπορεῖ νὰ γραφῆ τὸ σύνολόν τους· θὰ μπορούσε ἀκόμα νὰ προσθέσῃ καὶ μία τέταρτη λέξι, ποῦ νὰ ἔχη 4 ἢ 5 διαφορετικὰς ὀρθογραφίαις καὶ νὰ λογαριάσῃ γιὰ τὶς 4 λέξεις 280 ἢ 350 συνδυασμοὺς· γιὰ μία φράσι ὀλόκληρη θὰ ἔφθανε σὲ ἀριθμοὺς σχεδὸν ἀστρνομικοὺς! Τὸ παιγνίδι αὐτῶν τῶν συνδυασμῶν δὲν προσθέτει τίποτε στὴ δύναμι τοῦ ἐπιχειρήματος. Ὁ Γιόχαν Στόρμ βεβαιώνει πῶς τὸ landsmaal δὲν μπορεῖ οὔτε νάντικαταστήσῃ τὰς διαλέκτους τῶν ὁπίων ἔχει τὴν ἀξίαν πῶς εἶνε ἡ ἐνοποιημένη μορφή, οὔτε νὰ ὑποκατασταθῆ στὴ γλώσσα τῶν πόλεων. Ἄν θελήσουν νὰ τὸ ἐπιβάλουν θὰ ἐξαφανισθῆ γρήγορα. Αὐτὴ εἶνε ἡ γνώμη τοῦ Στόρμ.

Μολαταῦτα ἡ γλώσσα τῶν πόλεων μεταμορφώνεται. Ὁ Βιόρσον μιὰ ἐποχὴ ἐπιρρεάσθηκε πολὺ ἀπὸ τὴν ἰδέαν τοῦ Κνουδσεν, καὶ μολονότι στὰ τελευταῖα τοῦ ἔργου ἐπλησίασε τὴν ὀρθογραφίαν τοῦ κοινῆ ὀρθογραφία μένει πάντα ὁ πλέον νεωτεριστὴς ἀπὸ τοὺς γράφοντας τὴ γλώσσα τῶν πόλεων. Ἐνῶ τοῦ Κζέλανδ ἡ γλώσσα πλησιάζει περισσότερο τὴ δανικὴν. Μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν ἄκρων εἰς συγγραφεῖς σχηματίζου ἓνα εἶδος κλίμακος. Ὁ καθηγητὴς Γιόχαν Στόρμ δὲν θέλει τὴ γλώσσα ἀκίνητη. Ξεχωρίζει ἓνα συγγραφεῖα, ποῦ τὸν προτείνει ὡς πρότυπον καὶ τοῦ ὁποίου ἡ εὐκαμπτος γλώσσα προσοικειώνεται ὅ,τι ὑπάρχει ἐκφραστικὸ καὶ διαρκὲς καὶ εἰσάγει γενναῖα νέας μορφὰς καὶ νέας λέξεις μὲ μιὰ σοφὴν ἐκλογὴ· ὁ συγγραφεὶς αὐτὸς εἶνε ὁ Ίψεν. Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ὁ Στόρμ ἐπαινεῖ τὸν ποιητὴν, καὶ μάλιστα στὴ τελευταῖα λεπτομερέστατη μελέτη του, ἐξ ἀφορμῆς τῆς 70ῆς ἐπετηρίδος τοῦ Ίψεν, δεῖχνει πῶς ἀποδέχεται μιὰ μεταμόρφωσι τῆς γλώσσας, ἀρκεῖ ὅμως νὰ καθιερώσῃ αὐτὴ τὴ φυσικὴ ἐξέλιξι τῆς γλώσσας, ποῦ ὀμιλεῖται στὰς ἀνεπτυγμένους τάξεις. Ἐπειτα ὑπάρχουν καὶ ἰδιαίτερα περιστατικὰ ποῦ μεταμορφώνουν τὴν ὀμιλουμένη γλώσσα στὴ Νορβηγία μὲ καταπληκτικὴ ταχύτητα καὶ θὰ ἐπιταχύνουν ἴσως ἀκόμη περισσότερο τὸ γλωσσικὸ κίνημα. Ἀρκεῖ νακολουθήσῃ τὴν ἐξέλιξι καὶ ἡ γραφομένη γλώσσα. «Ἡ συνειθισμένη γλώσσα τῶν πόλεων» θὰ καταντήσῃ στὸ τέλος νὰ μείνῃ ἡ μόνη γλώσσα, χωρὶς ἄλλο, μολονότι ἴσως θάπικντηθοῦν μερικὰς δυσκολίαις γιὰ νάναγνωρισθῆ.

[Μετάφρασις Π. Νιοβ]

ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ

ΤΟ ΜΙΝΟΥΕΤΟ ΤΗΣ ΜΑΝΩΝ

ΥΠΟ Ι. Ε. ΔΡΥΣΚΟΥ

Ἐν πλῶ τῇ 28 Μαΐου 1900.

Κυρία μου,

Εἶμαι τῆς φυλακῆς. Πρὸ ὀλίγου ἐσήμυεν ἡ δεκάτη ἐσπερινή. Οἱ σκοποὶ μόλις πρὸ μιᾶς στιγμῆς μὲ παρατεταμένην καὶ ἰσχυρὰν φωνὴν, ἐφώνησαν: Ἐ... γρή... γορσις. Παρατήρητα τὴν πυξίδα καὶ ἐβεβαιώθην, ὅτι ὁ πηδάλιουχος κυβερνᾷ κατὰ τὴν πρέπουσαν πορείαν. Τὰ πάντα ἐν τάξει. Εἶναι γαλήνη, αἰθρία. Λεπτὴ αὔρα πνέει καθιστώσα ἐκτάκτως εὐχάριστον τὴν διαμονὴν ἐπὶ τῆς γεφύρας. Ἀκούεται εὐκρινέστατος ὁ ρυθμικὸς κρότος τῆς ἔλικος. Ἡ σελήνη θ' ἀνατείλῃ τὸ μεσονύκτιον. Οὐχ ἦττον ὅμως ἡ ἐσπέρα εἶναι φωτεινὴ. Φωτίζεται ἀπὸ τοὺς ἀστέρας. Πλατεῖα ἀδαμάντινος ταινία ἀκολουθεῖ τὸ πλοῖον... Πολλοὶ βεβαιοῦσιν ὅτι ὁ πλοῦς ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας εἶναι μαγεῖα. Δὲν γνωρίζω ἐὰν συμμερίζεσθε αὐτὴν τὴν γνώμην καὶ κατὰ συνέπειαν ἀποφεύγω καὶ ἐγὼ νὰ σᾶς διατυπώσω τὴν ἰδέαν μου. Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι αὐτὴν τὴν στιγμὴν καμμία σκέψις δὲν μ' ἐτάραττε καὶ ἡσυχος ἀπελάμβανα τὴν αὔραν παρατηρῶν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὸν ὀρίζοντα μὲ τὸ τηλεσκόπιον.

Αἴφνης ἐταράχθην.

Κάτωθεν τῆς γεφύρας συνάδελφος εὐθυμος καὶ ἀμέριμος ἤρχισε νὰ συρίζῃ τεχνικώτατα τὸ μινουέτο τῆς «Μανῶν» τοῦ Massenet. Ἐνθουμείσθε, κυρία μου, τὸ μινουέτο τῆς «Μανῶν» τοῦ Massenet; Συνδέεται μὲ κάποιαν ἀνάμνησίν σας. Μὴ θεωρήσετε, παρακλιῶ, κυρία, παρέχασιν τὴν ἔκφρασιν τῆς ἰδέας μου διὰ τὸ μινουέτο αὐτὸ πρὶν ἢ σᾶς διηγηθῶ τί μοῦ ἐνθυμίζει καὶ σᾶς ὑπομνήσω καὶ μιαν ἐκτίμησίν μου.

Ἡ «Μανῶν» τοῦ Massenet εἶναι ἔργον μεγάλης ἐπιτυχίας τοῦ ὁποίου ὀρισμένως εἶναι ἐξησφαλίσμένη ἡ αἰωνιότης. Τὴν μουσικὴν αὐτὴν, κυρία μου, τὴν παραβέλλω πρὸς ἄρρωμα λεπτοῦ ἄνθους. Νομίζω, ὅτι ὀσφραίνομαι σπάνιον ἄνθος μὲ λεπτοτάτην εὐωδίαν ὀσάκις ἀκούω τὴν «Μανῶν».

Σᾶς βλέπω, κυρία μου, νὰ χαμογελάτε. Δὲν πιστεύετε εἰς ὅ,τι σᾶς γράφω; Προτιμᾶτε ἴσως τοὺς ὀρήνους τῆς «Μανῶν» τοῦ Puccini; Πολὺ καλὰ. Δὲν ἔχετε ἢ νὰ παρακλιέσθε μιαν γνωστὴν καὶ εἰς τοὺς δύο μὲ; δεσποινίδα νὰ σᾶς ἐκτελέσῃ τὸν ὀρίζοντα τοῦ ἔρωτος τῆς «Μανῶν» τοῦ Puccini θεωρούμενον ὡς κωρωνίδα τοῦ ἔργου, καὶ τὸ μινουέτο τοῦ Massenet. Μολονότι πέποιθα προκαταβολικῶς, ὅτι ἡ ἐν λόγῳ δεσποινὶς θὰ σᾶς ἐκτελέσῃ τὰ μουσικὰ αὐτὰ τεμάχια μὲ τὴν ἀπάθειαν, τὴν ὁποίαν ἐγὼ τοσάκις παρεξήγησα καὶ τὴν ἐξέλαβον ὡς θέρημν, οὐχ ἦττον ὅμως θὰ πεισθῆτε περὶ τῆς ἀληθείας τῶν γραφομένων μου.

Ἄφ' οὐ λοιπὸν σᾶς περιέγραψα ἐν εἰδει προεισαγωγῆς, καὶ μὲ ὄλον τὸ θάρρος ζητῶν συγγνώμην διὰ τὴν παρέχασιν, τὴν ἰδέαν μου περὶ τοῦ μινουέτου τῆς «Μανῶν» σᾶς ὑπομνήσω περιστάσιν, τὴν ὁποίαν πιθανὸν νὰ ἐλησημονήσατε καὶ τὴν ὁποίαν μόλις ἤκουσα τὸν εὐθυμον συνάδελφον ἐνεθυμήθην...

Ἡ ὥρα δὲν ἦτο δεκάτη, ἀλλὰ πρώτη πρωῒνῃ. Δὲν μᾶς περιέβαλλεν ἡ λεπτὴ

καὶ εὐχάριστος αὔρα τῆς σημερινῆς ἐσπέρας, ἀλλὰ ἡ θερμὴ καὶ πνιγρὰ ἀτμοσφαῖρα χοροεσπερίδος. Σεῖς, κατὰ σύμπτωσιν, καθήμενὴ πλησίον μου, ἀνεμίξεσθε με χάριν καὶ διασκεδάσετε (χειρεκτικῶς ὀλίγον ἐπιτρέψατέ μου τὴν φράσιν) παρηγοροῦσα με διὰ τὴν ἐρωτικὴν μου ἀποτυχίαν καὶ με ἐμυκτηρίζετε ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν διὰ τῆς φράσεως: Tout passe avec le temps. Ὁμολογῶ δὲ ὅτι ὑπάρχουν ὠραῖαι κοινοτοπίαί αἱ ὅσαι κρύπτουν πικρὰς ἀληθείας, καὶ μὴν ἐκλάβετε τὴν ἐπανάληψιν αὐτὴν ὡς εἰρωνεῖαν ἀπὸ μέρους μου. Εἶμαι μάλιστα λάτρης τοιούτων κοινοτοπιῶν καὶ τὰς προτιμῶ ἀπὸ πολλὰς ἀνοησίας, αἱ ὅσαι διατυπώμεναι με τὴν ἀξίωσιν ὑπερέτερον σκέψων προσβάλλουν τὴν εἰλικρίνειαν τῆς ζωῆς ἂν δὲν τὴν διαστρέφουν εὐτελῶς. Πιστεύω λοιπὸν νὰ τὸ ἐνθυμῆσθε. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ ὀρχήστρα (ἦτο διάλειμμα) ἐξετέλει ἐπιτυχῶς ὅπωςδὴποτε τὸ μινουέτο τῆς «Μα. νών». Ἐγὼ τότε ἠσθάνθην ἐντύπωσιν θεατικὴν ἰδίως περὶ τὸ τέλος τῆς δευτέρας στροφῆς. Ὡς ἐνθυμῆσθε ἐπίσης πιστεύω, ὅτι μοῦ εἶπατε πῶς ἡ ἐν λόγῳ δεσποινὶς οὐδαμῶν ἠσθάνετο τάσιν πρὸς ἀποκατάστασιν. Δὲν εἶν' ἔτσι; Τὸ εἶπατε δὲ διότι ἐγνωρίζετε πολὺ καλὰ, ὅτι ἐγὼ ἦλθα εἰς αὐτὴν τὴν κωμικὴν χοροεσπερίδα με τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ παρευρίσκητο καὶ ἐκείνη καὶ με ἐνδόμυχον χειρεκτικῶν ὅτι ἡ ἀδεξιότης τῆς περὶ τὸ φέρεσθαι ἐν γένει εἰς τοιαύτας περιστάσεις θὰ με παρηγόρει διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν ὀνειρῶν μου ὡς ἐκ τοῦ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου ἐξευτελισμοῦ τῆς. Τὸ προεῖδε φαίνεται καὶ δὲν ἦλθε. Σεῖς ἀνχηριθῶντες τὸ γνωρίζετε καὶ αὐτό. Καὶ ἐγὼ τὸ πιστεύω διότι μολονότι δὲν τὴν εἶχα ἀκόμη γνωρίσει καλῶς ἐμάντευστα οἷα ἦτον τὸν ὑπερήφανον καὶ ἐγωϊστικὸν χαρακτήρα τῆς. Πῶς; Εἴσθε εἰς καλλιτέραν πικρὸς ἄλλου θέσιν νὰ με βεβαιώσετε περὶ τούτου. Ἐνθυμῆσθε τὴν τραχὴν μου ὅταν μοὶ ἀναφέρατε αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν; Ἐνθυμῆσθε ὅτι δὲν ἠδυνάμην τότε ν' ἀρθρώσω λέξιν; Σεῖς τὸ ἀντελήφθητε καὶ με εἰρωνεύεσθε με μεγάλην λεπτότητα. Εὐτυχῶς οὐδεὶς ἄλλος ἠνόησε. Τὸ μινουέτο ἐξετελέσθη δις κατ' ἐπανάληψιν. Κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτὴν εἶχατε τὴν κωλοσύνην νὰ μ' ἐυσπλαχνισθῆτε καὶ νὰ με οἰκτείρετε. Μοῦ εἶπατε εἰς μίαν γλῶσσαν θεάτρον, ἀλλ' ὄχι δι' αὐτὸ ἀπηρεῶσαν ὀλιγώτερον τὸ αἰσθημὰ σας: «Ἐπὶ πλέον σὰς πειράζω...» Ἐγὼ δὲν ἤκουα. Παρήχοντο διχαστικῶς πρὸ τῆς φαντασίας μου σκηναὶ πολλαί, πειστηρικὰ ἀκαταμάχητα, τὰ ὅσα ἐμαρτύρουν ὅτι δὲν ὑπῆρχε ὁ κατὰ φαντασίαν ἄσθενής... Ἐρωτήσατε τὴν, παρακλῶ, ποίαν ἰδέαν ἔχει διὰ τὸ πρὸ διετίας θερινὸν θεάτρον, ἢ διὰ τὴν παράστασιν τοῦ Ballo in Maschera τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1898, ἢ διὰ τοὺς ἐν Φιλήρῳ περιπάτους, ἢ..... Δὲν συνεχίζω πλέον. Ἐρωτήσατε τὴν καὶ θὰ σὰς εἶπῃ...

Σὰς παρακλῶ θερμῶς, κυρία, ὅταν τὴν συναντήσετε κατὰ τύχην, νὰ μὴ λησμονήσετε νὰ τῆς εἰπῆτε κατὰ λέξιν ὅμως, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἠθέλησα νὰ σὰς εἶπω τότε, κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ μινουέτου, καὶ δὲν εἶχα τὴν δύναμιν.

— Εὐχόμεθα ὁ ἐκτομμοριοῦχος τὸν ὅποιον θὰ ὑπανδρευθῆ κατὰ τὰς εὐχὰς τῆς νὰ τὴν ἀγκιπῆσθαι περισσότερο ἀφ' ὅσον ἐγὼ τὴν ἠγάπησα.

Ἄλλοίμονον, κυρία, αἰσθάνομαι, ὅτι καὶ μόνη ἡ φράσις αὐτὴ πληγώνει περισσότερο τὴν κλαισθησίαν μου ἀπὸ τὸ αἰσθημὰ μου! Ἄλλ' ὑπάρχουν εἰς τὸν κόσμον μοιραῖαι, ἐπιτακτικαὶ περιστάσεις ὑπὸ τὰς ὁποίας οἱ ἄνθρωποι ἡμεῖς ἁμιλούμεν καὶ κινούμεθα με τὴν ρυθμικὴν μονοτονίαν νευροσπάστων. Ἄλλὰ διὰ τοῦτο δὲν εἴμεθα ὀλιγώτερον ἀξιοθρήνητοι καὶ τραγικοί.

Καὶ δι' ἐμὲ ὅλα ἐτελείωσάν πλέον.... Αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἀπὸ τῆς γεφύρας βλέπω

μόνον ὠραῖα καὶ μεγάλα μαῦρα μαλλιά καὶ μίαν λευκὴν χεῖρα νὰ κρατῆ με ἰδιάζοντα τρόπον τὸ φέρεμά της... Ἡ εἰκὼν φεύγει.... Ἄλλ' ἀπατώμαι, στρέφει πρὸς στιγμὴν καὶ μοῦ παρουσιάζει ἐκεῖνα τὰ μαῦρα μάτια, τὰ ὅσα με ὠδήγησαν εἰς τὸν ἐξευτελισμὸν, με ἀπήλπισαν, με ἀτεξένωσαν ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν μου σειρὰν καὶ με κατεβίβισαν εἰς πτώσεις ἠθικῶν αἰσθημάτων, με βάθος ἐξευτελισμοῦ τὸν ὅποιον γνωρίζετε καὶ εἴσθε εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμῆσετε πρεπόντως...

Ἄ!... Ἴδου ἡ σελήνη ἀνέτειλε... Εἶδατε ποτὲ, κυρία μου, τὴν σελήνην ἀνατέλλουσαν ἐν πλῶ; Ὅσάκις σὰς συμβῆ νὰ ταξειδεύσετε μὴ λησμονήσετε νὰ ἐρωτήσετε ἀπὸ τοὺς ἀρμοδίους τὴν ὥραν τῆς ἀνατολῆς τῆς σελήνης.... Ἠχηρὸς καὶ παρατεταμένος συριγμὸς διέκοψε τὰς σκέψεις μου. Ἡ ἐπιτακτικὴ κραυγὴ τοῦ ὑπαξιωματικῆς τῆς φυλακῆς ἀντήχησεν ἐν τῇ σιγῇ: Ἄλλαγή!... φυλακῆς!.. Ἦτο ἡ στιγμὴ ν' ἀφήσω τὴν γέφυραν. Εἶνε μεσουύκτιον. Βήματα ταχέα καὶ ἐλαφρὰ ἤκούσθησαν καὶ ὁ συνάδελφος ὁ πρὸ μικροῦ συρίζων τὸ μινουέτο ἦλθε νὰ με ἀντικαταστήσῃ.

Κατῆλθον....

Μὴ λησμονήσετε, παρακλῶ, κυρία, νὰ ζητήσετε ἀπὸ τὴν ἐν λόγῳ δεσποινίδα εἰς πρώτην συνάντησιν νὰ σὰς ἐκτελέσῃ τὸ μινουέτο...

I. E. Δούδος

Ἡ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΥΠΟ ΓΙΑΝΗ ΚΑΜΠΥΣΗ

Μεσαιῶνας.—Μεταρρύθμιση.—Καλλιτέχνες τῶν Κάτω Χωρῶν.—
Γερμανοὶ (deutschen) καλλιτέχνες.—Τελευταῖοι χρόνοι.

Χωρὶς νὰ ἄρχισαι κανεὶς νὰ κάμνει διακρίσεις φυλετικὰς τῶν ἀπὸ τοῦ Βορρᾶ λαῶν καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν τοῦ ξεχωριστοῦ, οὔτε πού καὶ πῶς τὸ Νορμαντικὸ στοιχεῖο κατώρθωσε τόσο νὰ ἐπιβληθῆ, στὰ βαθεῖα ἐκεῖνα χρόνια τοῦ μεσαιῶνα, σὴν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ καὶ νὰ φθάσει ὡς αὐτὴ τὴν ἀνατολικὴν αὐτοκρατορίαν τοῦ Βυζαντίου, εἶναι βέβαιον, πῶς τὸ Γερμανικὸ δένδρον ἀπὸ τῶν Σκανδιναυικῶν φιάρῶν ὡς τις παραρρήσεις κοιλάδες καὶ τὰ ὑπεράλπεια ὕψη, ἀναπτύσσονταν σὲ καταπληκτικὰ ἐκδηλούμενον πολιτισμὸν. Αὐτὲς οἱ νορμανδικαὶ παραδόσεις, ἀφ' ὅσα σώζονται, ποιητικότερα ἀπὸ Γερμανοὺς (*) ἐγράφησαν. Ἐπειτα τῶν ἀγνωστων ποιητῶν, τῶν Ὁμήρων καὶ Ἡσιόδων τῆς Γερμανίας, τὰ ἀριστουργήματα ἐκεῖνα τῆς «Ἐλλάδος» τῶν τραγουδιῶν τῶν θεῶν καὶ τῶν ἥρώων, τοῦ «Δαχτυλιδίου τῶν Νιμπελοῦγκεν», καὶ τοῦ «Γκούδρου», οἱ με-

(*) Ἐννοοῦμε ἐδῶ τοὺς Deutschen. Ὅπως εἶναι γνωστὸ Germanen ἅμα λέμε, ἐννοοῦμε τοὺς Γερμανοὺς Deutschen, τοὺς Ὀλλανδοὺς (Niederländer), τοὺς Φρίσους (Friesen), τοὺς Ἑγγλέζους καὶ τοὺς Σκανδιναυοὺς γενικῶς. Δυστυχῶς στὴ γλῶσσα μας ἀγνωστὸν τις κατάλληλος λέξις, πού ξεχωρίζουν τοὺς Germanen ἀπὸ τοὺς Deutschen.

γάτες μορφές του Βόδαν και της Φρίγκας, των τόσων, του Λόγε και της Φράγιας, των Βαλκύρων, του Σίγφριδ και της Μπρυνχίλδης, ακόμα του βασιλιά του Φρότε (Frodhi), όλα αυτά είνε εξαιρετικά και ξεχωριστά σημάδια του πολιτισμού που θα επέρχονταν ακμαιότατος και μέγιστος. Κι' αλήθεια η πρώτη ακμή με το θάμπος των ιπποτικών παραδόσεων και με την πνοή της νέας θρησκείας είναι μοναδικό της ιστορίας κειμήλιο. Ποιητάδες (*) όπως ο βουαρός ποιητής του «Πάρτσιφαλ» Βόλφραμ φόν Έσεμπαχ, όπως ο μεγάλος λυρικός ο Άουστριακός Βάλτερ φόν δερ Φογελβάιτε από το δωδέκατο αιώνα κρατούσαν τα σκήπτρα του μεσαιωνικού πολιτισμού. Η γοτθική αρχιτεκτονική ήδη αρχίζει να φανερώνεται, αποκαλυφθείσα στη βόρειο Γαλλία και κυριαρχήσασα σ' όλη τη Δύση, ως που φτάνει στη δημιουργία της εκκλησίας της Κολωνίας. Και για τη ζωγραφική, φαίνεται, πως σημάδια ελάχιστα δείχνονται τότε. Τα χαράγματα, που διασώζονται της εποχής εκείνης είνε πρωτογενή ακόμα· το ακίνητο και το μονότονο, που κάθε άφαιτηρία χαρκτηρίζει, όπως αξιόλογα θα μπορούσε κανείς να παρατηρήσει κειώ στο μουσείο της Ακρόπολεως με τις κόρες ή στο κεντρικό με τους Απόλλωνες, κυριαρχεί εκεί. Κι' όμως στο τέλος του 14ου αιώνα υπάρχει σχολή σχηματισμένη πλέον στα παραρτήρια, ή σχολή (**) της Κολωνίας με μαέστρο το Βίλελμ φόν Κέλν, (***) που παρουσιάζει έργα έκτακτης τεχνικής στο χρώμα, ιδίως στην έκφραση του προσώπου, με μια χάρη που θυμίζει τόσα του κατόπιν προραφαηλισμού, σε καμιά σύγκριση με τη σχηματισμένη και στην Ιταλία πλέον Τοσκανική σχολή, σε πολύ ανώτερη θέση κι από τις φλωρεντινές εικόνες του Άνιολου Γκάδη, με σχεδόν μόνον ελάττωμα την αδυναμία της σύνθεσης και της σωματικής κινήσεως· παρατηρώ ακόμα κάτι, σε εικόνες ξάφνου του Λόγερ, που μου θυμίζει κάτι νεώτερο στο σχέδιο, αν και το κοινωνικό πρόσωπα των αγίων του έχουν τι το όμοιο. Ούτε θα ξεχάσω ποτέ τη σειρά των εικόνων για τη ζωή και το θάνατο της Παναγίας, ζωγράφων άγνωστων, αν και μπασμένων πλέον σε χρόνια, όπου η ζω-

*) Για να φανερωθεί ποιά η αξία της μεγάλης αυτής ποιητικής προόδου της Γερμανίας σημειώνω πως ο Αύγουστος Φίλιμαρ, ο διάσημος θεολόγος, ύπουργός, αλλά πρό πάντων μεγάλος συγγραφέας των «Διαλέξεων επί της ιστορίας της εθνικής γερμανικής φιλολογίας» και τόσων άλλων έργων, λέγει, πως ο άγνωστός μας ποιητής του Λόεγκριν, ποιητής τρίτου και τετάρτου βαθμού για την επογή του, σχετικά προς τον Έσεμπαχ και τους άλλους, είναι τόσο μεγάλας που θάν τον ζήλευαν ανεπιφύλαχτα κάποιοι ποιητάδες πρώτου βαθμού στα χρόνια μας.

(**) Πολύ αρχαιότερη είναι η Βεσφαλλική σχολή (αρχές 13ου αιώνα). Η ανάμνηση των λίγων έργων της, που είδα στο βασιλικό μουσείο του Βερολίνου συγχύζεται στη μνήμη μου, δείγμα φυσικά, πως η τέχνη της μόνον ιστορικήν αξία έχει για την ακμή την τότε της Βεσφαλλίας, αν και η επίδραση της βυζαντινής αιογραφίας δείχνεται τόσο, που ο αξιότιμος κ. Bode, ο διευθυντής της βασιλικής πινακοθήκης του Βερολίνου λέγει, πως η σύνθεση μιās εικόνας των «μυροφόρων» είναι απαράλλαχτη με τις αρχαιότερες βυζαντινές παραστάσεις.

(***) Η παράθεση τόσων ονομάτων κατανατίνει ανάγκη· κι όμως πόσα παράλειψα.

γραφική και σε άλλα μέρη του Βορρά και στην Ιταλία εύδοκίμει περισσότερο. Σύγχρονα σχεδόν με την Κολωνική σχολή οι κατοχωρίτες Γιάν και Ούμπέρτος βάν Άϋκ, (Eyck) αρχές του 15ου αιώνα, κατέχουν το μυστήριο της αποκαλυπτικής μεγαλοφυΐας και μου παρουσιάζουν εικόνες με τον τύπο του αριστουργήματος, ενώ ο Κουεντίνος Μέττυς (Massys) σύγχρονος πλέον των προραφαηλιτών δεν υπολείπεται καθόλου εκείνων κ' η τόσο συγγενική τους σχέση δίνει μεγάλην επίδραση στους Γερμανούς ταχνίτες. Και θα παρατηρήσει κανείς, πως στα Ιταλικά αρχαιότερα κειμήλια, τα πρώτα πρώτα, μια κάποια επίδραση υπάρχει της βυζαντινής αιογραφίας, εκεί που η Όλλανδέζικη, όπως το γοτθικό μεγαλειό, αυτόματη έβγαίνει κ' εδυνάμωνε. Αλλά και στη Αναγέννηση ακόμα, όπως το κλασσικό γίνεται η μεγάλη εμπνευση, οι στηριζόμενοι του βορρά καλλιτέχνες προχωρούν στη τελειοποίηση του δικού των του είδους. Στην Ιταλία είναι πλέον μορφωμένη η όμορφιά των Αφροδιτών του Τιτιανού και των Παρθένων του Ραφαήλ, και ο Γιοάχιμ Πάτινιρ, χωρίς βέβαια να παραβάλλεται προς εκείνους, μου δείχνει Παρθένες ώμορφότερες, ανεπηρέαστες από τους μεγάλους εκείνους διδασκάλους, το ίδιο κι ο Γιάν βάν Έμμεσεν, ενώ άλλοι καλλιτέχνες των Κάτω Χωρών αισθάνονται πλέον την επίδραση της Ιταλίας. Αλλά είναι η φύση είναι κ' η ζωή που διευτύνει στα βήματά της την τεχντροπία. Είπαμε και τα ιδανικά εκεί πέρνουν πλέον του κλασσικισμού την πνοή. Άλλου ζει ο Ραφαήλ κι' άλλη η διαύγεια του Ιταλικού όρίζοντα. Ο λαός κ' οι αρχηγοί του λαού ξεβγαίνουν με την παρότρυνσή τους τον κρυμένο θησαυρό των καλλιτεχνικών ψυχών. Στο ανατολικό βασίλειο συνέθη κάτι φοβερό. Η βασιλεύουσα υποτάχτηκε στο σκότος. Άντρες σοφώτατοι έρχονται και διασπείρουν τα φώτα του παρελθόντος. Οι πόλεμοι της σχολαστικής φιλοσοφίας με τα νεοπλατωνικά δόγματα ανοίγουν διάπλατο τον όρίζοντα του Έλληνικού σκεπτικισμού. Διαχύνονται φυσικότητα γιατί υποβάλλονται, οι ανατρεπτικές ιδέες του πανσόφου Γεμιστού, με τους Βησσαρίωνες ή και με τους Κόσμιους δε Μέντιτσι στην Ιταλία, κι' ο Όλυμπος δεν είναι πλέον αποτρόπαιος, όπως η δύναμη της Ζωής δεν παραδέχεται τη νεκρική στασιμότητα της ναζαρινής θρησκείας. Είναι μια πραγματική επιστροφή στη Ζωή, που επιτελέστηκε στην Ιταλία. Άπ' εναντίας, ο Γερμανικός λαός είναι καλλιτεχνικά κάπως κουρασμένος. Οι ποιητικοί αγώνες της Βυρμπεύργης δεν είνε συνηθισμένοι πλέον. Ο καλλιτέχνης είναι κάπως αποκεντρωτικώτερος. Κ' εδώ φτάνει του παρελθόντος η πνοή, αλλά προσετιμάζει όχι επιστροφή στη Ζωή, αλλά μεταβολή της Ζωής. Δεν έλειπε από τη Γερμανία η ζωή κι' ο κόπος που φαίνεται τώρα δεν είναι εξάντληση, αλλά σκέψη περί του μέλλοντος. Εδώ προσετιμάζεται ο Λούθηρος, εδώ ο Χάνς Σάξ σε λίγο θα ξαναψάλλει, εδώ ο Ντύρερ θάπεικονίσει της ίδιας του της σκέψης, στών αποστόλων τα πρόσωπα, τη βαρύτητα. Κ' εδώ ποτέ δεν υπόθαλε το θάνατο ο χριστιανισμός· όπως αποτελέστηκε εΐταν σχεδόν μεταβολή προσώπων κι' όχι συστήματος. Η Παναγία είχε μπει με το χαμόγελο της Όλδας. Κι' ο λαός δεν έγνωρίζε την περισσή σοφία του

υποκρυπτόμενου. Ἡ μεταρρύθμιση ἔπρεπε νὰ εἶναι γερμανικὴ ἐπιχειρήσιμη, ὅπως ἡ ἀναγέννησις Ἰταλικὴ δόξα. Κεῖνοι Γερμανοὶ ζωγράφοι (deutschen πλέον, σύγγρονοι τῆς μεγάλης ἀκμῆς τῆς Ἰταλίας εἴτε τῆς εἰσαγωγῆς τῆς, ὑποκρύπτουν κατὰ τὰ ἔργα τους πρὸς τὴν Ἰταλίαν ὑποκρύπτει περισσότερο σοφὸν ἢ καλλιτέχνην τὸ ἔργο. Ὁ μεγάλος Λεονάρδος Δὲ Βίντσι στὴν ἐπιγὴν τοῦ προσηφαλισμοῦ ὑποτυπώνει τὴν ἰδέαν τὴν ἀποκρίσεως πρὸς τὴν παρρησιαστικὴν κατόπιν χωρὶς ἐπιτυχίαν ἐπιδίωξε. Τὸ ἔργον αὐτὸ ἔχει τὸν ὄνομα Δὲ Βίντσι ἐπρότρεξε ἀπὸ τὴν ἐπιγὴν του, γιατί δὲν χάνει τίποτ' ἢ εἰκόνα περὶ τοῦ Ραφαηλισμοῦ, ὅπως οὔτε ἀπὸ τὸν προσηφαλισμὸν οὔτε ἀπ' αὐτὸν τὸν προσηφαλισμὸν ἀφελικὸν Δὲ Βίντσι, ἀλλὰ ὁ Δὲ Βίντσι εἶταν περισσότερο σοφὸς καὶ ἡ δημιουργικὴ μεγαλοφυΐα του ἐπέθετο τὴν ἐπίδρασιν τῆς σοφίας του. Στὴ Γερμανίαν ὅμως οὐκ ἴσως ὑποτυπώνουν τὴν ψυχικὴν ἰδέαν τὴν ἐκφρασὴν τῶν προσώπων. Εἶναι τὸ ὑπολανθάνον τοῦ λαοῦ συναίσθημα, πού ὁ καλλιτέχνης κατορθώνει καὶ ἐκφράζει χωρὶς ὑπολογισμὸν, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐμπνευσίαν τοῦ περιβάλλοντός του. Καὶ θαυμάζω εἰκόνας τῶν δύο Ὀλυμπιῶν: μιᾶς ἁγίας Βαρβάρας καὶ ἡ ποιητικώτατη ἁγία Ἐλισάβετ τῆς Βάρνμπουργκ τοῦ γηροντότερου Ὀλυμπιῶν, ἡ Παναγία τοῦ νεώτερου, τοῦ μεγαλύτερου ζωγράφου, ὅπως τὸν θέλουν πολλοὶ τῆς ἐποχῆς του, μὴ κρατοῦν ἀξέχαστη τὴν ἐντύπωσίν τους, τόσο γιὰ τὸ κάλλος, ὅσο γιὰ τὴν ψυχικὴν ἐκφρασὴν τὴν ὑποδηλούμενην στὰ πρόσωπά τους. Ἀλλὰ καὶ ὁ Γκράναχ καὶ ὁ Μπουρχμαϊρ μὴ θυμίζουσι τὴν ἐντύπωσιν αὐτῆς. Μὰ ὁ Ἄλφρεχτ Ντύρερ μὴ ἔχει ἀφίσει τὴν ἐντύπωσιν μεγάλου διδασκάλου. Γεννήθηκε στὸ Νύρνμπεργκ στίς 21 τοῦ Μᾶη τοῦ 1471 κέπέθανε στίς 6 τοῦ Ἀπρίλη τοῦ 1528, δηλαδὴ εἶταν 12 χρόνια μεγαλύτερος τοῦ Ραφαήλ καὶ πέθανε 8 χρόνια ἀκριβῶς ὕστερα· (ὁ Ραφαήλ γεννήθηκε στίς 6 τοῦ Ἀπρίλη τοῦ 1483 κέπέθανε πάλι στίς 6 τοῦ Ἀπρίλη τοῦ 1520 ἀνήμερα τῆς μεγάλης Παρασκευῆς). Ὁ Ντύρερ στὴν ἀρχὴ ἀκολούθησε τὸ στάδιον τοῦ πατέρα του, πού εἶταν ἀξιολογώτατος χρυσοκὸς, ὕστερα (ἀπὸ τὰ 1486 ὡς 1490) ἐδιδάχθη τὴ ζωγραφικὴν καὶ τὴ χαλκογραφίαν κοντὰ στὸ διασημώτατον τότε καλλιτέχνην τοῦ Νύρνμπεργκ Μιχαήλ Βόλγκεμμουτ. Στὰ 1490 ταξίδεψε στὸ Μπάτζελ στὸ Σόρμαρ στὸ Στράσσμπουργκ καὶ φαίνεται καὶ στὴ Βενετία, ὅπου βέβαιον ἀργότερον ὠρισμένως ἐπῆγε καὶ γνώρισεν τὰ ἔργα τοῦ Ἀντρέα Μαντένια, ζωγραφικὰ καὶ χαλκογραφικὰ καὶ πού τοῦ ἀφῆκεν μεγάλην ἐντύπωσιν. Ἐγύρισε στὸ Νύρνμπεργκ στὰ 1494, ὅπου παντρεύθηκε καὶ ξαναγύρισε στὴ Βενετία στὰ 1506 γιὰ νὰ τελειώσῃ, κατὰ παραγγελίαν γερμανῶν ἐμπόρων γιὰ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου μιᾶν ἀπὸ τὰς ὠραιότερας εἰκόνας του, πού ἀργότερον ὁ αὐτοκράτορας Ροδόλφος ὁ Β' τὴν ἀγόρασε καὶ τὴν ἔφερε στὴν Πράγα. Στὴ ἐπιστροφὴν του πλέον κυριαρχεῖ ἡ μεγαλοφυΐα του. Οἱ ἡγεμόνες καὶ οἱ αὐτοκράτορες τῆς Γερμανίας φιλοδοξοῦσι νὰ ἰχνογραφηθοῦν ἢ νὰ σκαλιστοῦν ἀπὸ τὸ Ντύρερ. Τέλος στὰ 1521 ταξίδεψε καὶ στίς Κάτω-Χώρας. Τὶς εἰκόνας τοῦ Ντύρερ, εἶναι βέβαιον, πὼς καὶ ὁ Ραφαήλ τὰς ἐπαίνεσε καὶ πολλὰς ἐθαύμασε. Τὰ ταξίδια του στὴ Βενετία καὶ ἡ συναναστροφὴ του μὲ τὸν Γιάκοπο δὲ Μπάρμπαραν, τὸ μεσά-

ζοντα τῆς Ἰταλικῆς καὶ Γερμανικῆς ζωγραφικῆς καλλιτέχνης, πού ἀργότερον ἤρθε καὶ στὸ Νύρνμπεργκ, ἔδωσε στὸν Ντύρερ καὶ τὴν ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὴ μυθολογίαν ἐμπνευσίαν. Ἐγὼ ὅμως δὲν ἐνθουσιάζομαι μὲ τὴς γυμνὰς Λουρητιῆς του. Τὰ ἔκπαπλα μοντέλα τοῦ ἀρχαίου κόσμου, αὐτὰ εἶταν τῆς Ἀναγέννησης κατώφθωρα. Ὁ Ντύρερ δὲν μὴ παρέχει τὸ θέλημα τοῦ γυμνοῦ. Τὰ σώματά του ἀπλαστότερα καὶ ὁ χρωματισμὸς ἀνεκφραστός, ἀκόμα καὶ κείνο πού χαρακτηρίζει τὸ Ντύρερ στὰ καλυμμένα σώματά του, ἡ ψυχικὴ δηλαδὴ ἐκφρασὴ τοῦ προσώπου τους, σχεδὸν χάνεται ἐδῶ. Καὶ δὲν εἶναι ἴσως, γιατί τὰ γύρο του κορμιά παρρησιαστικὰ ἐπεφταν στὴν ἀντίληψίν του· ὁ καλλιτέχνης δὲν εἶχε λόγους ἀκόμα νὰ εἶναι νατουραλιστής. Καὶ ὁ Ντύρερ ἐπελάγωνε στὴν προσπάθειαν, πού δὲν ἐπιτρέπονταν γιὰ τὸν τόπον του καὶ γιὰ τὸ χρόνον του. Πλάι ὅμως στὰ τέτια σχεδιάσματά του θάποθανομάζω πάντα τοὺς ἀποστόλους του καὶ τοὺς εὐαγγελιστάδας του, τὴς προσηφαλιστικῆς τῶν συγχρόνων του, καὶ θὰ μένω μεταρρυθμιζόμενος μπρὸς τὴν μαγικὴν ἐκείνην εὐτοπροσωπογραφίαν του, τὴν τοποθετημένην ἡμέραν στὸ ὑπ' ἀριθμ. V καμπινέτο τῆς παλαιῆς πινακοθήκης τοῦ Μοῦσίου F. 1. 0,65 τοῦ μέτρου ὕψος καὶ 0,48 πλάτους. Τὴν ἔκαμε στὰ 1500, ὅπως γράφει ἀριστερὰ τοῦ προσώπου. Καὶ δεξιὰ εἶναι μιᾶς λατινικῆς σημείωσις ἡ ἐξῆς: «Albertus Ouerus Noricus ipsum me propriis sic effingeban colotibus aetatis anno XXVIII». Παραπάνου ἔργον ζωγραφικὴν ἀναπαράστασιν τῆς σκέψης του βαρεῖα. Πράγματι εἶναι βαρεῖα. Παρατηρῶ καὶ στίς μορφὰς ἄλλων γερμανῶν ζωγράφων τῆς ἐποχῆς τῆς βαρῦτητος τῆς σκέψης, ἀλλὰ ὁ Ντύρερ τὴν ὑπεβάλλει μὲ τὴν δύναμιν τοῦ μεγάλου καλλιτέχνη. Οἱ γερμανικῆς ψυχῆς, ὅπως μπόρεσα νὰ ἀντιληφθῶ, σήμερα δὲν ἀποτυπώνονται στὰ πρόσωπα, ὅπως οἱ καλλιτέχνες τοῦ 15 καὶ 16 αἰῶνος ἀποθανάτισαν. Τὸ κατὰ τῆς μεταβολῆς τῆς ὑποκείμενης ὑποκρύβονταν τότες. Τὴν καλλιτεχνικὴν ἀναπαράστασιν τῆς ψυχικῆς ἰδέας στὴ μορφήν σήμερα ὑπερέτελλε ὁ μεγάλος Λέμπαχ ὑποτυπώνει. Τὸ θελὸν ἢ τὸ μελαγχολικὸν δὲν εἶταν τὸ ἰδιάζον· ἡ σοβαρότητα τῆς μορφῆς τοῦ ἴδιου τοῦ Ντύρερ δὲν φαίνεται νὰ προέρχεται ἀπὸ μπουχτίσιν ἢ ἀπὸ ἄλλη δυσθυμία. Εἶναι τὸ βάρος, πού καὶ ἂν δυναμῶναι ἀπὸ τὴν γύρον φύσιν, γεννιέται ὅμως ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς μεταβατικότητος, τῆς ὑγειοῦς μεταβατικότητος. Δὲν ξέω πὼς, ἀλλὰ τὸ ἐκφραστικὸν τῶν εἰκόνων τοῦ 15 καὶ 16 αἰῶνος μὴ ἐθύμιζε τὸ ἐκφραστικὸν τῶν σημερινῶν Ρώσων. Καὶ ὅταν στὸ Μόναχο εὐτύχησα, ἀπὸ μιᾶν ἐκτάκτως μορφωμένην φίλην μου Ρωσίδα, νὰ ἰδῶ μιᾶς σειράν φωτογραφίας εἰκόνων τοῦ διασέμου Ρώσου Βασενιετζῶβ, ὅπου δὲν ξεθγαίνει παρὰ μέσα ἀπὸ ἓνα παλαιὸν σλαβικὸν στίλ, ὅπως μὴ εἶπε ἡ φίλη μου, ὁ χαρακτήρας τῆς σύγχρονης φυλῆς του, δὲν μὴ ἤρθε ἀλλοῦ ὁ παραλληλισμὸς παρὶς στὸ γοθτικὸν χαρακτήρα, πού ἐφανέρωναν οἱ εἰκόνας τοῦ 15 καὶ 16 αἰῶνος. Ὅχι γιὰ τὴν ὁμοιότητα τοῦ στίλ, πού δὲν εἶναι, ἀλλὰ γι' αὐτὸ τοῦτο τὸ βαρὺ ἐκφραστικὸν, διάφορον ὅμως χροῖας, πού φτάνει ὡς τὸ θελὸν, χωρὶς νὰ εἶναι τέτοιο. Ὅμως σιγὰ σιγὰ πᾶν ἐπηρεάζεται δυστυχῶς ἡ Γερμανικὴ τέχνη ἀπὸ τοὺς Ἑλλιοὺς τῆς Ἰταλίας. Οἱ τεχνίτες θεωροῦν ἀπαραίτητον

νά κατεβαίνουν ἐκεῖ καὶ νὰ σπουδάζουν ἢ νὰ τελειοποιῦνται. Κ' εἶναι περίεργο πῶς προτιμοῦν τὴ Βενετικὴ σχολὴ κα' ἰδίως τὸν Τιντορέττο καὶ ἀργότερον στὴν παρακμὴ τῆς Ἰταλικῆς τέχνης τὸ Βερονέζης, ὅπως ὁ Γιόχαν Λότ λ. χ. πού ἀκολούθησε καὶ μαθήματα στὴ Ρώμη ἀπὸ τὸν Καραβάτζιο καὶ στὴ Βενετία ἀπὸ τὸν Πέτρο Λιμπερτι καὶ ὅμως τόσῃν ἐπίδραση τοῦ ἑκάμε καὶ ὁ Βερονέζης καὶ ὁ μεγάλος ἐκεῖνος ἀστὴρας ὁ Φλαμαντὸς Ροῦμπενς. Ἄλλοι καλλιτέχνες πάλι ὅπως ὁ Ρόος εἶνε ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὴν ἀκμάζουσα τότες Ὀλλανδικὴ σχολή. Ἔχει ὅμως πλέον αἵματωθεῖ τὸ ἔδαφος τῆς Γερμανίας. Ὁ τριακονταετής πόλεμος πνίγει, πνίγει τὰ πάντα καὶ φυσικὰ καὶ τὴ ζωγραφικὴ. Καὶ τὰ ἐλάχιστα πλέον χαρακτηριστικὰ νεκρώνονται. Κι ὅταν καταπαύει ὁ πόλεμος, ὁ Μπάτχ μόνο νὰ ὑπενθυμίσει κατὶ τῆς Ὀλλανδικῆς τεχντροπίας κατορθώνει κα' ἢ Ἀγγέλικα Κάουφμαν πολὺ τελευταία τὴ Γαλλικὴ πλέον τεχντροπία.

Τοῦ κάκου θὰ ζητήσῃ ὁ πρακτικὸς στοιχεῖο. Οἱ λίγοι κα' ἀδύνατοι καλλιτέχνες ἀπόξω προσπαθοῦν νὰ ἐμπνευσθοῦν καὶ μὲ τὴν ἀπομίμησιν νὰ ἐτοιμάσουν ὕλικὸ γιὰ τοὺς νέους. Κι' ὅμως πάση ἐργασία ἐπιτελέστηκε στὸν αἰῶνα μας. Εἶναι καταπληκτικὴ ἢ διαφορὰ τῶν ἔργων τοῦ Μενζ ξάφνου πρὸς τὰ ἔργα ὄχι τῶν Τιτάνων τῆς σήμερον, ἀλλὰ πρὸς αὐτὰ τῶν πλέον συνήθων ζωγράφων. Καὶ βέβαια ἔπρεπε νὰ προῦπάρξουν ὁ Κορνέλιους, ὁ Γκενέλι, ὁ Σβίντς, ὁ Στάινλε, οἱ Γσίμμερμαν, ὁ Μπόντε, ὁ Μπεχάιμ, ὁ Φόγκερπαχ, ὁ Πιλόττη καὶ πλησμονὴ ἄλλων ἐξόχων, ὅπως ὁ ἰδιοτυπώτατος ἐκεῖνος Μάκαρτ, γιὰ νὰ μπορεῖ σήμερα ἡ Γερμανία νὰ στηρίζῃ στὴ ζωγραφικὴ μὲ τὸ Μπέκλιν, μὲ τὸ Λέμπαχ, μὲ τὸν Κλίγκερ, μὲ τὸ Μέντζελ, μὲ τὸ Στούκ, μὲ τὸν Οὔντε, μὲ τὸν Ἑρτερικ, μὲ τὸν Τόμας μὲ τόσους ἄλλους, μιὰ θέση στὰ ἴδια ἐπίπεδα τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Φλάντρας καὶ τῆς Ὀλλανδίας καὶ τῆς Ἰσπανίας. Τίς μεγαλύτερες προσωπικότητες ἀπὸ τοὺς σύγχρονους ἔχουμε νὰ ἰδοῦμε στὸ ἀκόλουθο ἄρθρο.

Γιάνης Α. Καμπύσης

ΤΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΤΩΝ ΘΛΙΜΕΝΩΝ
— ΕΚΕΙ ΠΟΥ Η ΖΩΗ ΤΕΛΕΙΩΝΕΙ.
★ ΥΠΟ Γ. ΒΩΚΟΥ.

Πῶς λοιπὸν ἦτο δυνατόν ἢ πόλις αὐτὴ νὰ μὴν ἀποθάνῃ;... Εἰδῶλο πανάρχαιο τῶν ἀπαισιῶν στοχασμῶν καὶ τῆς ἐρεθώδους νύχτας, σύμπλεγμα ἀποτροπαιῶν σχημάτων καὶ μορφῶν εἰδεχθῶν, ἐθριαμβεὺς ἀκόμη ἀνάμεσα τῆς. Γιγαντωμένο ὑψώνεται, ὑψώνεται πρὸς τὸν οὐρανὸν ἐπὶ αἰῶνας. Ἄνὰ τέσσαρα εἰς ἓνα σωρὸν παράδοξον ἁρμονίας τὸ ἐστήριζαν τὰ ἀπαισιότερα θηρία, ζωώδεις ὄγκοι ζοφεροὶ πρὸ πολλοῦ ἐξαφανισθέντες καὶ ζῶντες μόνον μὲ τὴν φοβερὰν ἀνάμνησιν τῆς παλαιᾶς δυνάμεώς των.

Εἰς τὸ τραγικὸν ἔμβλημα τῆς χιμαίρας παρίσταντο, ὅπως τὰ ξανθὰ λεοντάρια εἰς τὸ φαινὸν ἄρμα τοῦ δημιουργοῦ τοῦ φωτός Καὶ ἀνεκίνου ἀνάμεσα εἰς τὸ σκότος—ἀνακινουὺν τάχα ἀκόμη;—τερατώδεις ὄπλας καὶ τὰ χαώδη μάτια τῶν βαθμηδὸν ἀποσυρόμενα πρὸ; τὰ ὀπισθεν ἀνοίγουν τὰς κολάσεις ποῦ κλέπτουν τὸ φῶς καὶ σύρουν τὸν νοῦν εἰς τὰς ἀβύσσους καὶ ἐκμηδενίζουν τὴν συνείδησιν. Καὶ σὰν ὑποζύγια ἐλεφάντων εἰς τὰ μυθικὰ καραβάνια τῆς Ἀνατολῆς ἄλλα ζῶα μικροτέρων ἀναλογιῶν ἐπικάθηται πάντοτε μὲ τὸν παράδοξον ἐκεῖνον ρυθμὸν, κατὶ ὡσὰν ἀνθρωπογενῆ τέρατα μὲ μάτια στραβίζοντα, μὲ κεφάλια πρισματά, μὲ μάγουλα ὑετὰ, μὲ δόντια προτεταμένα αἰχμηρὰ, μὲ γλώσσας ἐχιδνῶν ἀναπαλλομένης, εἰς ἓνα περιβάλλον σκοτεινῆς ὑπὸ τὸ ὅποιον αἱ κατατομαὶ καὶ αἱ ἀπόψεις εἰδεικνύοντο εἰδεχθέστεραι, κατὶ ὡς σφυριγμοὶ ὄψεων καὶ δρακόντων κρυσταλισμοί, μιὰ μάζα συνεργίας αἰῶνων, ἢ ὅποια ἔμεινε τυραννία τῆς διανοίας καὶ πόνος τῶν ὠραίων ψυχῶν. Καὶ γύρω εἰς τὸ εἰδῶλον ἀκόμη γιγαντωμένο εἰς συμπλεγμάτα φρίκης καὶ ὀλέθρου ἐζούσε ἡ πόλις τὴν τελευταίαν ζωὴν διότι ἔλπις πλέον ὄν ὑπῆρχε νὰ ὀρμήσῃ ἐχθρὰ κατὰ τῶν καταχθονίων αὐτῶν θεῶν τοῦ σκότους καὶ νὰ τοὺς συντρίψῃ.

Σφιγτὰ ἦτο κολπωμένη ἀνάμεσα εἰς τὴν ὑποχωροῦσαν γῆν, μὲ τὰ πλάγια ἀποτλούμενα ἀπὸ πώρινους βράχους. Οἱ κάτοικοι τῆς εἶχαν καταστρέψει τὴν γλῶσσην καὶ εἶχαν ξηράνει τὰς πηγὰς τῶν νερῶν. Ἡ θάλασσα ποῦ ἦτο παρέκει ὑπερήφανον στοιχεῖον ἐξηγέσθη κατ' αὐτῶν καὶ ἦτο ἀσυμβίβαστος μαζί τους καὶ ἀδιάλλακτος καὶ τοὺς ἔκαμνε ἀγρίον πόλεμον. Εἶχε παραμερίσει τοὺς ἀνέμους, οἱ ὅποιοι κολπῶνουν τὰ ἰστία καὶ σέρουν ἀσφαλῶς ὡς ἐπὶ δρόμων εὐπλοίας τὰ ἐλαφρὰ σκάφη τῶν ἐπικερδῶν πορείων τοῦ πελάγους. Καὶ εἶχε τυράννους ἐκδικητὰς τοὺς τυφῶνας ποῦ διαχωρίζουν, ἀνασκάπτουν, θραύουν, καταπνίχνουν καὶ πνίγουν. Ὡσὰν ἐξανειρισμένοι ἐπὶ τῶν κυμάτων μορφαὶ ἐκδικήσεως, θεσπέσια ὄραματα θεῶν κάλλους, περιέτρεχον γύρω εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἀμαρτωλῆς πόλεως καὶ ἐκτυποῦσαν ἐκτυποῦσαν μὲ λύσαν καὶ μανίαν ποτοῦντας καὶ καταστρέφοντας, ἀνεγείροντες περὶ τοὺς ὄριζοντα, μύξα ὡσὰν ἀπὸ πίσσαν τείχη εἰρκτῆς, καὶ ἀναμιζόμενοι περισσότερο καὶ κρυπτόμενοι ὑπὸ προσωπίδας τρομακτικῆς νεφῶν ἐτύφλωναν μὲ τὰς ἀστραπὸντας τὰς κίχχας τῶν φρικαλέων ἀπηχῆσεων περὶ τὰς νύκτας ὅτε ὁ ὕπνος ἐνοχὸς ἀποστάτης τῶν θεῶν αὐτῶν δυνάμεων ἐλυόμενος πάντοτε ἀπὸ τὰ σκότῃ ἐκοίμιζε καὶ ἀνέπαυε τὰς τυραννουμένας συνειδήσεις ἐξάμωλον τὰς τρομακτικὰς ἐγέρσεις ὅτε ἐκεῖνο τὸ εἰδῶλον τῆς λατρείας μετεβάλλετο πρὸ τῶν ἐντρόμων ὀφθαλμῶν εἰς τὸν ἀπηγέστερον διώκτην. Καὶ εἰς ἄλλας ἡμέρας πάλιν ἐξέχεεν ἡ θάλασσα τὴν νηνεμίαν τοῦ μαρμαροῦ, ὅτε ἦνοιγε τὸ κενὸν τῆς ἀσφυζίας, ἔφερε ἐπιμόνωσ ὡσὰν ἐκθράζουσα αὐτὸ ἀπὸ τὰ ἐγκατὰ τῆς τὸ θέαμα τῶν βδελυγματῶν μὲ τὰς ὁποίας ἡ θνησκουσα πόλις κατὰ καιροὺς τὴν εἶχε ρυπάνει. Ἦτον ὡσὰν αὐτὸ τὸ αἶμα μιᾶς ἀγρίας αἱματοχυσίας, ὑβρεῶν καὶ ἀλληλοσπαρχμῶν, ὡσὰν τὰ λάφυρα καὶ τὰ ναυάγια ἀδίκου ἀρπαγῆς.

Καὶ ὁ ἥλιος ἐπάνωθεν ἐκδικητὴς τῆς καταστροφῆς τῶν ὠραίων κοσμημάτων μὲ τὰ ὅποια εἶχε στολίσαι τὴν κατεστραμμένην γῆν ἐκαὶ φλογερός, ἐξήραινε, ἠλλοίωνε καὶ ἀπεσυνέθετε, καὶ δὲν ὑπεχώρει παρά εἰς τὴν σύμμαχον ἐπίθεσιν τῶν νεφῶν μὲ τὸ σταλάζον πῦρ τοῦ οὐρανοῦ καὶ εἰς τοὺς κρουνοὺς τῶν καταγίδων, οἱ ὅποιοι ὑπέσκαπταν καὶ ἐξεθεμέλιωναν καὶ ἤνοιγαν εἰς τὴν γῆν τὸ βάραθρον διὰ νὰ καταπίη καὶ συντρίψῃ εἰς τὰ σπλόγγα τῆς καὶ αἰῶνια κρατήσῃ ἐκεῖ μέσα τὴν ἀμαρτωλὴν πόλιν ἐναμίλλως πρὸς τὴν θάλασσαν πού ἐζητοῦσε νὰ τὴν σκεπάσῃ μὲ τὸ ὑγρὸν τῆς τὸ κελαινὸν σάβανον ὀργυίας κάτω εἰς τὸν ἰλιγγιώδη πυθμένα τῆς.

Μίαν νύκτα ἡ ἐκδίκησις συνετελέσθη. Ἡ θάλασσα ἔδραξε τὴν λείαν τῆς. Τὴν νεκρὰν πόλιν ὅλοι τὴν γνωρίζομεν, διότι ὑπῆρξαμεν κάποτε τίς οἶδε πότε, καὶ διὰ πόσας στιγμὰς, καὶ διὰ πόσας ἡμέρας, καὶ διὰ πόσα ἔτη, κάτοικοί τῆς. Ὅραμα ἀναπαύσεως καὶ σμαδί ἐξαγνισμοῦ κάπου ἐκεῖ ἐπὶ τῶν βράχων μία κατατομὴ ὠραίας γυναικὸς ὀλοφώτεινα μαρμαρωμένη ἀπὸ τὸν Θεὸν τοῦ φωτός ἀγναντεύει τὸ πέλαγος μὲ καταγάλανα μάτια παιδικῆς καταπλήξεως. Εἶνε ἡ ὑστάτη ἐλπίς, τὸ παρήγορον ἀποστάλαγμα τῆς θείας κρίσεως, ἡ ἀνανέωσις τῆς ζωῆς, ἡ ὅποια ἀρχίζει διὰ τῆς μετανοίας . . .

Γ. Βῶκος

ΧΩΡΙΣ ΚΕΙΜΕΝΟ

Τὸ σπίτι πού πέθανε ὁ Σολωμὸς στὴν Κέρκυρα, κατὰ ἐπιτόπιο
 σχεδιαγράφημα τοῦ κ. Σκαρβέλη.

(Στὴν εἰκόνα καθὼς φαίνεται' ἀπὸ δεξιά τὸ δεύτερο).